

Vitnesbyrd fra Darfur

Kirkens Nødhjelps informasjonsmedarbeider **Hege Opseth** tilbrakte tre måneder blant internflyktninger i den sudanske provinsen Darfur. Hun har snakket med ofrene for den arabiske janjaweed-militsens herjinger. Blant dem er den unge moren **Gadija Karim** (bildet).

Side 12-13

Tett på Afrika

Side 19

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 9 · 2004

Petersen
frontet
WTO-
debatt

Side 8-9

Uavhengighet
for
Kosovo?

Side 10-11

Mot valg
i kaotiske
Kongo

Side 14-16

Mugabe
sterkere
enn noen
gang

Side 18

Microsoft
– nå også
på swahili

Side 28

11 mill. barn dør årlig

Nye rapporter: De fleste dødsfallene kunne vært unngått

FOTO: JOB ROGER/GAMMA/ALLOVERPRESS

■ 11 millioner barn i verden dør hvert eneste år. Sykdommene de dør av kunne vært unngått eller kurert med enkle midler, fastslår nye rapporter fra Verdensbanken og FN-organisasjonen UNICEF.

■ For foreldre i utviklingsland er det ikke uvanlig å måtte oppleve at barn dør på grunn av manglende tilgang på grunnleggende helsetjenester. Liten eller ingen kvalifisert helseoppfølging av mødre før og under fødsel bidrar til flest unødvendige dødsfall, fastslår rapporten.

■ Av diaré og akutte infeksjoner alene dør det 10.000 barn daglig.

■ – Det er en skandale at dette fortsatt skjer, sier generalsekretær i UNICEF Norge, **Kjersti F. Gjestvang** (bildet). Hun mener at det er regjeringene i utviklingslandene som må ta hovedskylden når man ikke i tilstrekkelig grad har prioritert barns ernæring og helse.

Side 4-5

VERDENS VERSTE LAND: Størst risiko løper barn i det krigsherjede vestafrikanske landet Sierra Leone. Her dør mer enn en fjerdedel av barna før de er fem år.

Lokale skribenter har lokal kunnskap

LEDER

Globalisering og internasjonalisering er begreper som nordmenn blir kjent med på stadig flere områder. Men merkelig nok er det slik at norsk journalistikk er et område som synes å være mindre påvirket av utenlandsk innflytelse og impulser enn andre samfunnsområder og bransjer.

Mens terrortrusselen får en stadig større plass i nyhetssendingene, er det svært få norske journalister som er i stand til å gi en god analyse av dens bakenforliggende årsaker. Mens norsk og internasjonal økonomi og samhandel blir stadig mer preget av den økonomiske boomen i Kina, er det svært få norske journalister som aner noe som helst om kinesiske forhold. Tilsvarende gjelder også for de fleste av de områder i Asia og Afrika der norsk bistand og fredsdiplomati har en økende aktivitet. Vår evne til å analysere de lokale forholdene er begrenset og ofte preget av informasjon filtrert gjennom norske kilder.

Manglende språkkunnskaper er i seg selv en viktig årsak, manglende kulturkunnskap og stramme reisebudsjetter i utenriksredaksjonene er andre. Hvor mange norske utenriksjournalister er det i dag som behersker arabisk, kinesisk, swahili – eller for den saks skyld fransk eller spansk? Og hvor mange er det som har god kjennskap til islamske religiøse og kulturelle forhold i ulike land? Eller særtrekk ved afrikansk politisk kultur?

Mot en slik bakgrunn overrasker det oss at norske aviser og etermedier i så begrenset grad benytter seg av lokale korrespondenter eller spaltister i sin utenriksdekning. Ikke minst i fattige land er det mengder av journalister – mange av dem svært dyktige – som ville hoppe i taket av å motta et månedlig honorar fra en norsk avis, radiokanal eller fjernsynskanal.

I fagbladet Bistandsaktuelt har vi de siste årene nærmest vært alene på det norske avismarkedet i forhold til å ta i bruk lokale korrespondenter, journalister og fotografer, i hovedsak fra Afrika og Sør-Asia. Lesernes tilbakemeldinger tyder på at de har vært et svært nyttig og berikende supplement til den øvrige dekningen vår av forholdene i utviklingsland.

Oppfordringen går i første omgang til seriøse aviser som Aftenposten, Dagsavisen, Bergens Tidende, Klassekampen og Morgenbladet. Slipp til de lokale pennene! I pc-ens, e-postens og mobiltelefonens tidsalder er det ikke lenger noen gode unnskyldninger for å la være.

GZ

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

– I enkelte land dør én av tre av aids. Vi må gi hiv-positive behandling, mener Kathleen Cravero, visedirektør i UNAIDS. FOTO: LIV R. BJERGENSE

– Piller til alle er et mål

rett på sak

HVEM: Kathleen Cravero.

HVA: Visedirektør i UNAIDS

HVORFOR: Om aids og medisiner.

Les mer om aids på side 20-21.

Ifølge UNAIDS er om lag 25 millioner mennesker hiv-smittet i Afrika sør for Sahara. Men bare sju prosent av befolkningen i utviklingsland har tilgang til medisinsk behandling. – Når én av tre dør av aids i enkelte land, må vi gi de hiv-positive mulighet til behandling, sier visedirektør i UNAIDS, Kathleen Cravero.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

– Behandling for alle er en målsetning, sier Cravero.

Hun mener muligheten for medisinsk behandling av aids, såkalt anti-retroviral behandling, er viktig av flere ulike årsaker:

– I enkelte land står vi overfor det faktum at en hel generasjon av befolkningen er i ferd med å dø ut. Behandling er derfor viktig for å

ha nok mennesker til å holde hjulene i gang. Et tilbud om behandling gjør dessuten at folk tør å teste seg. Og ikke minst fører det til mindre grad av stigmatisering, sier Cravero.

I 2003 lanserte UNAIDS en kampanje der målet var å kunne tilby behandling til tre millioner mennesker innen utgangen av 2005.

– Det er trolig ikke mulig å nå denne målsetningen fullt ut. Men alle tiltak som bidrar til at flere kan få medisinsk behandling, er et skritt i riktig retning.

Resistens. – Er behandling viktigere enn forebygging?

– Nei, forebygging er fortsatt viktigst. Behandling med anti-retrovirale medikamenter kan ikke kurere aids. Det må derfor hele tiden være en balanse mellom forebygging og behandling. Vi må øke innsatsen begge steder.

– De medikamentene som brukes for å forsøke å stanse utviklingen av aids-sykdommen, blant annet tidligere kreftmedisiner, er sterke og kan gi store bivirkninger. Vil under- og feilernærte mennesker i de fattigste landene tåle disse medikamentene?

– De vil ikke tåle behandlingen så bra som mennesker her i Vesten gjør. Men det betyr likevel ikke at de ikke vil ha utbytte av behandlingen.

– Hva med utvikling av resistens? Dette er noe en har vært redd for og satt store ressurser inn for å unngå?

– Enkelte vil utvikle resistens mot disse medikamentene. Det er noe vi ser i alle epidemier – for eksempel ser vi det i bekjempelsen av malaria der det hele tiden er behov for nye preparater fordi folk har utviklet motstandsdyktighet. Så selv de personene som tar aidsmedisinene slik de er blitt foreskrevet, vil utvikle resistens. Og dersom folk ikke tar medisinene korrekt, vil de utvikle mer alvorlig resistens. Nettopp derfor er det så viktig hele tiden å ha tett kontakt med legemiddelindustrien, slik at det forskes og utvikles nye medikamenter. Men det er også viktig å understreke at en hele tiden gjør det en kan for å unngå utvikling av resistens. Folk får derfor svært tett oppfølging, og medisineringsen er blitt enklere ved at en i dag kan nøye seg med én tablett der en tidligere måtte ta flere. Vi gjør alt vi kan for å være i forkant.

Statistikk. – Bistandsaktuelt har nylig skrevet om hvor usikre dagens statistiske anslag for aids og dødelighet er. Blant annet Botswana mener tallene til UNAIDS og Verdens Helseorganisasjon (WHO) er for høye. Hva mener UNAIDS om dette?

– Jeg kjenner ikke denne konkrete saken. Men generelt kan jeg si at i våre siste oppdaterte rapporter om epidemien, ble hivsmittetallene nedgradert. Alle disse tallene er beregninger. Nå er det landene selv som i økende grad samler inn dette tallmaterialet – ofte gjennom husholdsundersøkelser. Dette er tall som gir mer oppdatert informasjon, og som har ført til at vi har måttet justere ned tallene for blant andre Kenya og Botswana.

Følg bistandsdebatten! På våre nettsider www.bistandsaktuelt.no finner du denne gang:

Bortgjemt bistandskomponent

AV SVEIN ERIK SVENDSEN, PROFESSOR VED NTNU
Forfatteren vil ha større fokus for bygninger og arkitekturens plass i bistandssamarbeidet, og viser til at bygninger kan utgjøre en tredel av Norads program- og prosjektbudsjetter.

Villedende om Norges rolle i Guatemala

AV ROLF BERG, AMBASSADØR
Innlegget er et svar til Roy Krøvels innlegg i nr. 7/2004, der han kritiserte regjeringens rammeverk for fredsbygging. Berg tilbakeviser flere av påstandene når det gjelder Norges rolle i fredsforhandlingene i Guatemala.

Bistand – det muligens kunst

AV STÅLE STAVRUM, UTENLANDSSJEF I FORUM
Forfatteren omtaler noen av de mange dilemmaene frivillige organisasjoner står overfor når de driver bistand, eksemplifisert ved organisasjonens arbeid i Sri Lanka som nylig ble evaluert.

Villedende fra UDs tusenårsmålskampanje?

AV ARNFINN NYGAARD, RORG-KOORDINATOR
Innlegget er kritisk til en undersøkelse fra Utenriksdepartementets Tusenårsmålskampanje, som slår fast at nordmenn har et elendighetsbilde av utviklingslandene. Tvisom omgang med statistikk, mener Nygaard.

Vi må tørre å si at det nytter!

AV ORGANISASJONENE I TUSENÅRSMÅLSKAMPANJEN
FN-sambandet, UNDP, UNICEF og Fredskorpset som står bak Tusenårsmålskampanjen slår tilbake mot Arnfinn Nygaards kritikk.

Kultur for global læring

AV OLE BJØRN ILEBY, DAGLIG LEDER FOR VENNSKAP NORD/SØR
Regjeringen jobber nå med å utarbeide nye læreplaner for norsk grunnopplæring. Da vil valgfagene, som valgfaget «Nord/Sør-kunnskap», falle bort. Hva kommer i stedet? spør artikkelforfatteren.

11 millioner barn dør årlig

De fleste dødsfallene kunne vært unngått, mener eksperter

Hvert år dør 11 millioner barn under fem år. Det tilsvarer 30 000 barn hver dag. De fleste dør av sykdommer som kunne vært forebygget eller behandlet. De dramatiske tallene framkommer i nye rapporter fra Verdensbanken og UNICEF.

• ERIK LANDET

Mens nordmenn flest er i full gang med å planlegge årets mest gigantiske kjøpefest, er det en ganske annen virkelighet som møter småbarnsforeldre i verdens fattige land. Verst ute er foreldrene til barn i Sierra Leone. De har de siste årene opplevd at mer enn en fjerdedel av barna deres – 284 av 1000 fødte – dør før de er fem år.

– Situasjonen er spesielt foruroligende fordi medisiner og behandlingsmetoder som kan bedre situasjonen er tilgjengelige og til en overkommelig pris, skriver Verdensbanken i sin rapport; «*Rising to the Challenges: The Millennium Development Goals For Health*» som ble framlagt i Washington 11. november.

Synkende dødelighet. Fagfolkens konklusjoner blir støttet av Verdensbankens leder, James Wolfensohn. Han viser til at verdens ledere for få år siden ble enige om et sett med målsettinger som skulle få fart på bekjempelsen av den omfattende fattigdommen i verden – de såkalte tusenårsmålene.

– Vi trenger å øke ressursene til disse målene og vi trenger å bruke ressursene mer effektivt i landene, sa Wolfensohn i forbindelse med lanseringen av rapporten.

Ett av målene er å redusere barnedødeligheten med to tredeler innen 2015. Mens 53 utviklingsland ser ut til å nå dette målet (tusenårs-mål nr. 4), er 98 land svært langt unna å klare det. Med dagens utvikling, vil dødeligheten globalt synke med rundt én firedel innen 2015, konkluderer UNICEF i sin rapport; *Progress For Children*.

Verre stilt. Bare én prosent av de 11 millioner årlige dødsfallene skjedde i høyinntektsland. 42 prosent av

Nye rapporter viser en forverring av oppvekstvilkårene for barn i flere afrikanske land. Aller verst er situasjonen i Sierra Leone.

FOTO: JOB ROGER, GAMMA/ALLOVERPRESS

dem skjedde i land sør for Sahara.

Og det er her de mest alarmende funnene ble gjort: I flere av disse landene har barn i dag mindre sjanse til å bli fem år gamle enn de hadde i 1990.

Barnedødelighet måles i antall barn per 1000 fødte som dør før femårsalderen. De minst utviklede landene har, ifølge UNICEF, i snitt 158 døde per 1000 fødte. I vestlige industriland dør i snitt syv av 1000.

Verst ute er barna i Sierra Leone. Der vil mer enn en fjerdedel – 284 av 1000 fødte – dø før de er fem år.

Også land som Kasakhstan og Usbekistan har utviklingen gått feil vei.

Kan reduseres. Hiv/aids spiller en stor rolle sør for Sahara, enten ved at barn blir smittet eller at foreldrene

dør fra dem. Botswana, Zimbabwe og Swaziland topper alle listen over land hvor økningen i barnedødelighet er størst siden 1990. De tre landene har samtidig de høyeste hivforekomstene i verden.

Men hiv/aids er langt fra den viktigste årsaken til de høye tallene.

– Liten eller ingen kvalifisert helseoppfølging av mødre før og under fødsel bidrar til flest unødvendige dødsfall, sier UNICEF.

Diaré, akutte infeksjoner, malaria og meslinger tar nest flest liv blant de minste barna. Av diaré og akutte infeksjoner alene dør det 10.000 barn daglig.

– For alle disse finnes det minst ett forebyggende tiltak og minst én behandlingsmåte. For diaré finnes det ikke færre enn fem preventive metoder og tre behandlingsmåter.

Hvis 99 prosent av alle barn fikk tilgang til denne behandlingen, ville dødsfallene bli redusert med opptil 63 prosent, heter det i rapporten fra Verdensbanken.

Krig og konflikt. Medisiner alene vil altså ikke kunne utrydde barnedødelighet. Underernæring bidrar til mer enn halvparten av dødsfallene. Av verdens 613 millioner barn under fem år, er 140 millioner underernærte. Halvparten av dem bor sør for Sahara.

Også urent drikkevann og dårlige sanitære forhold bidrar til den nedslående statistikken.

At krig og konflikter spiller inn, vises ved at Afghanistan er det eneste ikke-afrikanske landet på lista over de ti verste landene. Samtidig topper Irak listen over landene som har hatt størst tilbakeslag; 7,6 prosents økning siden 1990. Irak er det eneste landet i Nord-Afrika og Midtøsten hvor utviklingen har vært negativ.

På den andre siden av skalaen topper Malta, Malaysia og Egypt listen over land med størst fremgang.

Enorm utfordring. Det er et formidabelt løft som må til for å nå tusenårs-målet om reduksjon i barnedødelighet. På 90-tallet måtte landene hatt en årlig reduksjon i dødeligheten på 4,2 prosent for å lykkes. Snittet havnet i stedet på 2,5 prosents nedgang.

De 39 landene som er verst ute må ha en årlig reduksjon på åtte prosent for å ha lykkes innen 2015, ifølge Verdensbanken, som kommer med anbefalinger til hvordan dette kan skje. For utviklingslandenes del, mener Verdensbanken at noe av løsningen ligger i å øke helsebudsjettene.

– Men i land uten gode helse- og økonomiplaner, vil økte budsjetter ha liten virkning dersom ikke penger og tilbud rettes mot dem som trenger det mest, konkluderes det.

Av diaré og akutte infeksjoner alene dør det 10.000 barn daglig.

– Skandaløse prioriteringer, sier UNICEF Norge

– Slike tall og rapporter har man sett før. Det er en skandale at dette fortsatt skjer. Det har kanskje blitt for lett å akseptere dette, sier generalsekretær i UNICEF Norge, Kjersti F. Gjestvang.

• ERIK LANDET

Hun mener det først og fremst er på nasjonalt plan det nå må handles.

– Første bud må være å få en ny politisk prioritering i utviklingslandene. Myndighetene må innse at situasjonen er uakseptabelt og dermed prioritere annerledes. De må sette økt fokus på og intensivere helsesektoren. Dernest er det så opp til de rike landene og støtte opp om disse prioriteringene og bidra i større grad enn de gjør i dag, sier Gjestvang.

Hun viser til at siden 60-tallet er

dødeligheten for barn under fem år halvert i utviklingsland.

– Midt oppe i det dystre et det derfor viktig å huske på at det har skjedd en fantastisk utvikling, sier UNICEF-talskvinnen.

”

Når mål er et resultat av samstemmighet, er det alltid en risiko at alle avventer at andre skal ta risikoen ved å ta første skritt.

Lee Jong-wook, generaldirektør i WHO.

Komplisert. Gjestvang viser samtidig til at bildet er likevel fortsatt variert og komplisert: Noen land går fremover i forhold til barns situasjon, noen stagnerer og noen går tilbake. Likevel er det klart at løftet om å redusere barnedødeligheten med to tredjedeler innen 2015 vil bli brutt, konstaterer generalsekretæren.

President i Verdensbanken, James D. Wolfensohn, advarer mot at tusenårsmålene som omhandler helse havner i bakevja.

– Selv med generell økonomisk vekst og rask progresjon for tusenårs-mål som ikke omhandler helse, vil mange regioner ikke nå helsemå-

lene, sier Wolfensohn i en pressemelding.

Han mener mer ressurser må til. I tillegg vil han ha mer givnerharmonisering, styrking av de menneskelige ressursene i utviklingslandenes helsevesen og bedre oppfølging og evaluering av bistandsprogrammer.

Det haster! Gro Harlem Brundtlands arvtaker, generaldirektør i Verdens helseorganisasjon (WHO), Lee Jong-wook, etterlyser at noen givnerland går foran som et godt eksempel.

– Når slike mål settes, virker det for tidlig å iverksette strakstiltak. Og så, noen år etter, virker det for sent. Når mål er et resultat av samstemmighet, er det alltid en risiko at alle avventer at andre skal ta risikoen ved å ta første skritt. Vi har fremdeles sjansen til å nå målene innen 2015, men for å gjøre det, må vi handle nå, sier Jong-wook.

Utfordrende valg på Arafats etterfølger

Hvordan er det for foreldre å se sine barn sulte? Krig og flyktningstrømmer er en av årsakene til at mange barn blir underernærte. Bildet viser de liberianske flyktningene Edward og Mami Sam i Sierra Leone. FOTO: AMI VITALE, GETTY/ALLOVERPRESS

Vær forutsigbar. I tillegg mener Verdensbanken at helsesystemene må moderniseres og mer medisinsk personell utdannes for å demme opp for «hjerne-flukten» i utviklingslandene.

I Zambia, for eksempel, er bare 50 av de 600 legene som er utdannet siden 1964 fremdeles i landet, framgår det av rapporten.

Anbefalingen til rike land er å være mer forutsigbare i bistanden sin.

«Det handler ikke bare om hvor mye penger som gis, men også om å forplikte seg på lengre sikt. Når midler kommer det ene året, men ikke det neste, forverrer dette en allerede vanskelig situasjon for myndighetene i utviklingsland, som prøver å jobbe langsiktig med å forbedre helsesystemene sine», heter det i rapporten.

Les Verdensbankens rapport:

www.worldbank.org

Les UNICEFs rapport:

www.unicef.org/media/files/29652L01Eng.pdf

FLEST BARNEDØDSFALL:

Antall dødsfall pr 1000 fødte:

1	Sierra Leone	284
2	Niger	265
3	Angola	260
4	Afghanistan	257
5	Liberia	235
6	Somalia	225
7	Mali	222
8	Guinea-Bissau	211
9	Burkina Faso	207
10	DR Kongo	205

FAKTA OM BISTAND TIL BARN

■ Barn er sammen med kvinner, funksjonshemmede, urfolk og flyktninger definert som en hovedmålgruppe for norsk bistand.

■ Norske myndigheter jobber nå med å utarbeide en egen strategi for å ivareta barns rettigheter gjennom utviklingspolitikken. Denne vil særlig fokusere på rettigheter og velferd til særlig sårbare grupper av barn og ungdom.

■ Sentralt i satsingen overfor barn står helse og utdanning. Norsk bistand vektlegger støtte til nasjonale helseprogrammer og programmer i regi av multilaterale organisasjoner som har hovedfokus på barns helse. I neste års statsbudsjett blir satsingen på utdanning trappet opp for å nå målet om at 15 prosent av bistanden skal gå til utdanning.

Kilde: Stortingsmelding nr. 35, St.prp.nr.1

India er ett av landene der helsetilstanden for barn er i ferd med å bedres.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Palestinerne skal holde presidentvalg 9. januar neste år, og parlamentsvalg innen utgangen av mars. Men utfordringene for å kunne gjennomføre frie, demokratiske valg.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

DE PALESTINSKE OMRÅDENE – Det er i utgangspunktet problematisk å holde et fritt, demokratisk valg i et område som er under okkupasjon, sier Norges representant til Den palestinske selvstyremyndigheten, Nils Ragnar Kamsvåg.

Han mener samarbeidsvilje fra Israel er en forutsetning.

– Internasjonale valgkasperter har sagt at dersom dette skjer, vil det være mulig å gjennomføre et valg som gir uttrykk for hvem den palestinske befolkningen ønsker skal overta som president, sier Kamsvåg.

Manglende registrering. En av utfordringene for valg gjennomføringen er registrering av de stemmeberettigede.

– I høst registrerte 67 prosent av velgerne på Vestbredden og Gaza seg. 180.000 palestinere bor dessuten utenlands, slik at den reelle prosenten av dem som kunne registrere seg sannsynligvis ligger nærmere 75 prosent – et bra resultat gitt situasjonen på det tidspunktet registreringen fant sted, sier Kamsvåg.

Israel stengte imidlertid velgerregistreringslokalene i Øst-Jerusalem, slik at bare en liten del av den palestinske befolkningen der rakk å registrere seg.

– Trolig vil man åpne for en ekstra registreringsperiode umiddelbart før valget, slik at alle som vil stemme, vil kunne få deltatt, sier Kamsvåg.

Spørsmålet om hvorvidt de om lag 228.000 araberne i Øst-Jerusalem skal få stemme i valget, er ett av de politiske spørsmålene som må løses før et valg kan finne sted. Hittil har Israels utenriksminister Silvan Shalom uttalt at disse ikke skal få stemme, mens Israels statsminister Ariel Sharon har vært mer positiv.

– Sharon har uttrykt seg uforpliktende, men ikke avvisende til hvorvidt palestinerne i Øst-Jerusalem skal få stemme. USA og det øvrige internasjonale samfunnet har samtidig gitt uttrykk for sterk støtte til valg. Totalt sett synes det derfor å være grunnlag for en forsiktig optimisme når det gjelder spørsmålet om det kan gjennomføres et presidentvalg, sier Kamsvåg.

Bevegelsesfrihet. I tillegg til utfordringene omkring registrering av velgere, peker Kamsvåg på viktigheten av at Israel gir de palestinske presidentkandidatene muligheten til å kunne reise fritt.

– Og ikke minst må Israel trekke seg ut av byer og tettsteder i de palestinske områdene i en periode forut for valget for å få en rimelig akseptabel atmosfære å gjennomføre valg i.

Kamsvåg viser for øvrig til at atmosfæren mellom israelske myndigheter og palestinske myndigheter synes mer positiv etter Yasser Arafats død, noe som også vil gjøre det lettere å finne kompromisser i forhold til valg gjennomføring.

Norge har bevilget én million

dollar til den uavhengige palestinske valgkommisjonen for velgerregistrering, noe som utgjør om lag ti prosent av det totale beløpet. Norge har også hatt valgkasperter som blant annet har assistert det palestinske parlamentet i deres arbeid med å revidere valgloven. Kamsvåg forteller at Norge også vil være åpne til å bidra ytterligere finansielt til gjennomføring av valgene.

Ved det forrige presidentvalget i 1996 sendte Norge valgobservatører.

– Vi vil også vurdere å sende valgobservatører, så sant forutsetningene er til stede for å gjennomføre frie, demokratiske valg.

Koordinator. Mens den såkalte «Kvartetten», bestående av USA, EU, Russland og FN, er de sentrale internasjonale politiske aktørene for å få gjenoppstartet en fredsprosess, spiller Norge fortsatt en sentral rolle som bistandskoordinator når det gjelder å samordne den internasjonale bistanden på hovedstadsnivå og lokalt.

– 8. desember skal vi ha møte i den internasjonale koordineringsgruppa Ad Hoc Liaison Committee (AHLIC) i Oslo, der Norge har formannskapsrollen. Dette vil sannsynligvis være det første internasjonale møtet hvor det nye palestinske lederskapet møter representanter fra Israel og det internasjonale samfunnet, sier Kamsvåg.

Kommune- og parlamentsvalg. Før presidentvalget i januar skal det 20. desember avholdes kommunevalg i 36 av til sammen 120 kommuner. Lokalvalget vil gi en pekepinn på stemningen i befolkningen etter Arafats død. Kamsvåg viser til at det er vanskelig å ha noen klar formening om

Nils Ragnar Kamsvåg, Norges representant til Den palestinske selvstyremyndigheten.

den innenrikspolitiske effekten av Arafats død så umiddelbart etter hans bortgang, men tror at islamske grupper, som Hamas og Islamsk Jihad, vil kunne få 25-30 prosent av stemmene.

– I så fall vil dette være en moderat økning i oppslutning for disse gruppene det siste året. Men utviklingen den neste måneden – både innenrikspolitisk men også i forhold til Israel, vil kunne være avgjørende for oppslutningen om de forskjellige gruppene.

Kamsvåg øvrige staltips er at Mahmoud Abbas (Abu Mazen) blir presidentkandidat for Yasser Arafats organisasjon Al-Fatah og at Ahmed Qurie (Abu Ala) fortsetter som statsminister.

– Men begge disse er i slutten av 60-årene og vil derfor være overgangsfikurere. Klarer en å gjennomføre også det planlagte parlamentsvalget i mars, vil vi trolig se en kraftig fornyelse og foryngelse av parlamentet. Blant disse vil vi trolig finne mange av morgendagens ledere. Men denne fornyelsen tror jeg ikke vi får se ved presidentvalget 9. januar, hvor stabilitet og kontinuitet nok vil være et mer sentralt tema, sier Kamsvåg.

Sponser av USAid

Strid i Afghanistankomiteen om amerikanske helse-millioner

Økonomisk pressede Afghanistankomiteen har for første gang åpnet for å motta direkte dollarstøtte fra bistandsorganisasjonen USAid, melder medlemsavisen Afghanistan-nytt. Det innrømmes samtidig at «kamelen» har vært vanskelig å svelge for mange av organisasjonens medlemmer.

• GUNNAR ZACHRISEN

AFGHANISTAN USAid er amerikanske myndigheters bistandsorganisasjon, og har et rykte på seg for å fremme amerikanske utenrikspolitiske interesser med noe høyere flaggføring enn for eksempel beskjedne skandinaver fra Norad og Sida. I Afghanistan er organisasjonen dypt involvert som følge av den høye prioritet Bush-administrasjonen har gitt fjellandet i Asia etter 11. september 2001.

Afghanistankomiteen har på sin side lange tradisjoner i anti-imperialistisk arbeid, og har tradisjonelt hatt mange aktivister fra ytre venstre i norsk politikk.

Pest og kolera. – Det har vært meget vanskelig for mange i komiteen å åpne for å motta støtte fra USAid. Det at USAid flere steder blir brukt som en del av etterretningsapparatet til USA er en av flere årsaker til dette. Mange har nok sett situasjonen som et valg mellom pest og kolera med mulig nedleggelse av store deler av vårt helseprogram som konsekvens hvis man utelukket å motta penger, sier Afghanistankomiteens styreleder Carl Hofslø til A-Nytt.

Hofslø tilhørte selv flertallet på landsmøtet i august som gikk inn for å åpne for finansiering av prosjekter med penger fra USA. Vedtaket gjelder foreløpig for ett år.

Overfor Bistandsaktuelt bekrefter han at mange i komiteen har vært kritiske til USAid, fordi de mener både at organisasjonen er for nært knyttet til USAs krig i landet og at koblingen til amerikansk støtte kan sette arbeidere og organisasjoner i fare.

Samtidig har man vært opptatt av at komiteens mangeårig bistandsarbeid innenfor helseprosjekter i Ghazni-provinsen måtte videreføres. Ett sykehus og en rekke helsesta-

En av Afghanistankomiteens mange helsestasjoner i Ghazni. Nå skal helsestasjonen drives videre for USA-dollar.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

sjoner har vært drevet med finansiering og faglig støtte fra den norske Afghanistankomiteen.

”
Vi bør trekke oss ut.

Terje Skaufjord, eks-styreleder.

Redder driften. Med et landsmøtevedtak i ryggen har komiteens programansvarlig i Kabul Astrid Sletten kunnet videreføre dialogen med USAids representanter, og foreløpig har amerikanerne gitt løfte om 1,1 mill. dollar – om lag 7 mill. kroner – til helseprogrammet i Ghazni-pro-

vinsen for ett år. Dette vil i praksis både redde fortsatt drift av komiteens eksisterende prosjekter og muliggjøre en utvidelse av programmet.

– Vi tror ikke det vil være praktiske problemer med en slik finansiering. Det er ikke noe ved våre prosjekter som viser hvor pengene kommer fra, sier styreleder Carl Hofslø.

Han viser til at komiteen allerede i flere år har mottatt amerikansk finansiering indirekte via Verdens matvareprogram (WFP), og komiteen har delt ut hvetesekker med både USAid-stempel og amerikansk flagg.

– For den vanlige afghaner tror jeg ikke dette betyr noe fra eller til i slike prosjekter. Mat er mat, og helse er helse, sier Hofslø.

Uforenlig. Tidligere styreleder, eks-redaktør og eks-stedlig representant i Peshawar, Terje Skaufjord, ser det ikke på samme måten. Han viser blant annet til solidaritetsorganisasjonens vedtekter der det står at komiteen støtter det afghanske folkets kamp mot uavhengighet fra både

stormakter og regionale makter. Dette mener han er uforenlig med å samarbeide med USAid.

– Afghanistankomiteen har hele tida vært imot amerikanernes krigføring i landet og vi har tidligere landsmøtevedtak på at vi er imot «Enduring Freedom»-operasjonen. Jeg oppfatter det som om USAid er nært knyttet opp til dette amerikanske prosjektet, og på deres hjemmeside står det også at hjelpeorganisasjonen støtter «Enduring Freedom». På den måten blir de en del av krigføringen mot det afghanske folket, sier Skaufjord.

Han mener at komiteen bør trekke seg ut av de områdene hvor USAid har fått et administrativt helseansvar av afghanske myndigheter. Ghazni-provinsen er et slikt «USAid-administrert» helseområde.

– Alt har sin tid, og vi er ikke verdensmestere i bistand. Andre vil kunne overta det arbeidet vi har drevet og videreføre det. Det er nok av andre områder i Afghanistan hvor komiteen fortsatt kan drive prosjektarbeid, sier Skaufjord.

Colombia vil ha danske «terrorist-hjelpere» utlevert

• GUNNAR KOPPERUD

GERILJA-STØTTE Etter angrepene mot USA den 11. september 2001 har mange vestlige land – blant dem Norge – skjerpet sine terrorlover. Har dette medført redusert rettssikkerhet for disse landenes borgere, for eksempel for medlemmer av grupper som støtter opprørsbevegelser?

Den danske organisasjonen Foreningen Oprør ønsket muligens å teste dette, da den kunngjorde at den hadde gitt 50 000 kroner til den colombianske geriljabevegelsen FARC. Colombia svarte i slutten av oktober med trussel om å kreve medlemmer av Foreningen Oprør utlevert.

Colombias revolusjonære væpnede styrker (FARC) regnes for å være Latin-Amerikas eldste, største og

”
Norske statsborgere vil aldri utleveres til land utenom Norden.

best utstyrte marxistiske opprørsbevegelse. Idag har FARC trolig mellom 9 000 og 12 000 soldater under våpen, og driver i tillegg til militære aksjoner også med narkotikahandel og bortføringer. Opprørsbevegelsen står på terrorist-listene til både USA, FN og EU.

Nye tider. Tidligere var det et dansk prinsipp bare å utlevere danske statsborgere til rettsfølgelse i andre EU-land. Det prinsippet er nå satt til side. Nå er det heller ikke lenger en betingelse at Danmark skal ha en utleveringsavtale med land som krever danske statsborgere utlevert. Colombia og Danmark har ikke en slik avtale.

Kort etter at Foreningen Oprør hadde kommet med sitt utspill,

meldte det britiske nyhetsbyrået Reuters at Colombias utenriksminister ville kontakte danske myndigheter for å få nærmere opplysninger. Og den colombianske riksadvokaten uttalte at den som gir økonomisk støtte til FARC, «automatisk blir medskyldige i organisasjonens forbrytelser». Colombias ambassadør til de nordiske land, Carlos Holmes Trujillo, la veien fra Stockholm til København for å diskutere sakens videre gang med danske myndigheter. Etter møtet kunngjorde han at Colombia vil kreve et ikke nærmere angitt antall medlemmer av Foreningen Oprør utlevert hvis de ikke rettsfølges i Danmark.

Nordmenn «trygge». Det var i slutten av oktober. Så ble det helt stille.

Dansk politi sies fortsatt å etterforske saken, men Foreningen Oprør nekter å legge fram dokumentasjon på at overføringen av pengene faktisk har funnet sted. Ambassadør Trujillo avviser ifølge Berlingske Tidende at Colombia overreagerer i saken.

Ulike former for støtte eller samarbeid med opprørsbevegelser er heller ikke ukjent for norske solidaritets- og bistandsorganisasjoner. Norske terrorlover er skjerpet etter angrepene mot USA, men Justisdepartementet sier til Bistandsaktuelt at norske statsborgere aldri vil utleveres til land utenom Norden – men hvis de har gjort noe som strider mot norsk lov, kan de rettsfølges her.

– Norge tar ansvar

Ny rapport fra regjeringen om norsk oppfølging av de rike lands forpliktelser

– Norge viser forpliktelse og har delvis etablert et rammeverk som skal til for å innfri tusenårsmål nr. 8. Dette konkluderte utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson da hun lanserte Norges rapport om oppfølging av tusenårsmålet i FN i slutten av oktober.

TUSENÅRSMÅLENE

• ERIK LANDET

Ifølge Frafjord Johnson er det ikke bare Norge som nå viser vilje til å gjøre noe med fattigdommen. I sin tale viste hun til tidligere gitte og brutte løfter fra de rike:

– To ting er annerledes denne gangen: For det første har vi vært vitne til en grad av forpliktelse uten sidestykke. Det er endringer på gang i politikken og ressursflyten. For det andre har vi blitt enige om et system der vi alle vil bli stilt til ansvar hvis vi sakker akterut, sa utviklingsministeren.

Hun understreket at rapporten er et viktig verktøy for Norge og andre rike land, og at ikke bare utviklingsland skal måtte stå skolerett.

– Alle land bør rapportere, alle land må overvåkes. Vi trenger nasjonale tusenårsmålrappporter om hva vi gjør – og ikke gjør, sa Frafjord Johnson.

Lang vei. «Systemet» landene står til ansvar for er tusenårsmål nr. 8. Dette omhandler hvordan de rike landene skal inngå et globalt partnerskap for utvikling, slik at alle tusenårsmålene kan nås innen 2015.

Frafjord Johnson viste i FNs generalforsamling til at Norge har gjort flere grep for å tilpasse seg det globale partnerskapet. Blant annet orienterte hun om tollfritaket for de minst utviklede landene.

– Likevel har vi en lang vei å gå for å gi andre utviklingsland markedsadgang. Vi vil konstruktivt engasjere oss i WTO-runden for å sikre et resultat som disse landene vil tjene på, lovet Frafjord Johnson.

Fjerde land ut. Norge er det fjerde OECD-landet som rapporterer om oppfølgingen av tusenårsmål nr. 8. Tidligere har Danmark, Sverige og Nederland gitt sine bidrag. EU arbeider for tiden med sin rapport.

Sentrale temaer i rapporten er bistand, handel, gjeld, tilgang til medisiner og ny teknologi, arbeidsplasser for ungdom og miljø.

Det fremheves at det er foreslått

– Vi er blitt enige om et system der vi alle vil bli stilt til ansvar hvis vi sakker akterut, sa utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

ARKIV-FOTO: ABIR ABDULLAH

en økning i bistanden på mer enn 10 prosent i neste års statsbudsjett, og «dermed vil Norge trolig fortsatt gi mest bistand i forhold til brutto nasjonalinntekt per innbygger».

Videre slås det et slag for norsk gjeldslettepolitikk.

– Norge ligger i forkant innen gjeldsslette. Praksisen med å gi gjeldsslette uten å ta fra bistandsbudsjettet vil fortsette. Denne praksisen er unik. Vi avskriver 100 prosent av gjelden til HIPC-landene. Dette kommer i tillegg til bistanden vår, fastslo Frafjord Johnson i FN.

Bedre bistand. Utviklingsministeren påpekte ved fremleggelsen i FN at penger alene ikke løser problemene.

– Vi trenger også bedre bistand. Norge har forpliktet seg til harmoniseringsagendaen. Mer av bistanden vår gis nå til programmer og i budsjettstøtte, og vi øker bruken av delegering og stille partnerskap, sa hun.

Hun nevnte videre tre eksempler fra rapporten på hvor konsekvent Norge jobber på områder som er viktige for utviklingsland.

– For det første blir investeringer fra det norske petroleumsfondet fra i år gjort ut fra etiske kriterier. For det andre støtter Norge aktivt inter-

nasjonale anti-korrupsjonsinitiativer, og for det tredje hjelper Norge utviklingsland med tiltak som kan redusere utslipp av drivhusgasser, sa Frafjord Johnson.

Fem reformer. Den norske regjeringen presenterte i stortingsmeldingen «Felles kamp mot fattigdom. En helhetlig utviklingspolitikk» fem globale reformer som den mener må til for å nå tusenårsmålene. Hilde Frafjord Johnson brukte mye av sin tid taletid i FN på å kommentere disse reformene:

1. *Internasjonale rammeverkbetingelser* – «Vi vil mislykkes hvis ikke vi i den utviklede verden gir de fattigste landene bedre tilgang til markedene og reduserer gjelden deres»

2. *Mer og bedre bistand* – «50 ekstra milliarder dollar årlig i bistand er nødvendig»

3. *Giverlandreform* – «Vi trenger å forbedre måten vi jobber på»

4. *Styresett* – «Fattige land må rydde i eget hus og forbedre deres politikk og styresett»

5. *Privat sektor og sivilt samfunn* – «Vi må reformere måten vi jobber med disse sektorene for å få til fattigdomsreduksjon».

”

Alle land bør rapportere, alle land må overvåkes.

Hilde Frafjord Johnson, Norges utviklingsminister.

Rapporten kan leses her: www.odin.dep.no/filarkiv/225797/MDG8-Rapport.pdf

notis

Amnesty vil ha våpenembargo overfor Sudan

Amnesty International advarer mot ukontrollert eksport av våpen til Sudan som bidrar til ytterligere overgrep overfor sivilbefolkningen. Nå ber de FNs sikkerhet om å innføre våpenembargo overfor Sudan for å forsøke å få stanset konflikten i Darfur.

Sikkerhetsrådet har tidligere truet Sudan med våpenembargo. Land som Hvitrussland, Russland, Kina, Polen, Frankrike, Iran, Syria og Saudi-Arabia skal ifølge Amnesty ha forsynt Sudan med våpen.

Over 1,5 millioner mennesker er blitt drevet på flukt. Nylig viste BBC en dokumentar som viste bevis for masse-drap i regionen. (BBC)

Etikk-topp anmeldt for underslag – tok 1,5 mill. kroner

Daglig leder for Stiftelsen Max Havelaar er anmeldt til politiet for underslag av opp-til 1,5 millioner kroner. Personen har erkjent forholdene.

• ERIK LANDET

Det var mens den nå suspenderte daglige lederen var på høstferie i oktober at en annen ansatt rutinemessig gikk gjennom diverse bankbilag. Konfrontert med de alarmerende funnene, valgte den aktuelle perso-

nen umiddelbart å legge kortene på bordet.

Styret i stiftelsen engasjerte deretter revisjonsselskapet PricewaterhouseCoopers til å utarbeide en rapport på omfanget av svindelen.

Falske fakturaer. – Rapporten viser at daglig leder har forfalsket underskrifter, laget falske reiseregninger og fakturaer, samt utført urettmessige overføringer til egne konti på en slik måte at de har vært vanskelig å oppdage, heter det i en pressemelding fra stiftelsen.

Rapporten estimerer at under-

slagene – som har pågått fra 2002 til i dag – beløper seg til mellom 1,0-1,5 millioner kroner.

Max Havelaar har de siste årene bygget opp et merkenavn som garantiordning for etiske, såkalte «rettfærdige produkter». I Norge finnes Max Havelaar-merket på kaffe, te, bananer, appelsinjuice, sjokolade og ris, og disse selges gjennom flere av de største dagligvarekjedene i Norge. Stiftelsen får penger fra Norad, de stiftende medlemsorganisasjonene og fra kaffesalg.

Informasjonspenger. Ifølge Max Ha-

”

Underslagene har ikke gått ut over bøndene i utviklingslandene.

Pressemelding fra styret i Max Havelaar.

velaar selv er produktene rettfærdige fordi «de garanterer at småprodusenter og plantasjearbeidere i utviklingsland får gode handelsbetingelser og tryggere sosiale vilkår.»

Styret i stiftelsen hevder i en pressemelding at underslagene ikke har gått ut over bøndene i utviklingslandene, fordi disse bøndene handler direkte med importørene i Norge. Pengene som har forsvunnet skulle gått til stiftelsens informasjonsarbeid i Norge, framgår det av pressemeldingen.

MAX HAVELAAR

Store ord om fattige land

WTO-debatt viste uenighet om hvilke handelsregler som tjener utviklingslandenes interesser

Utviklingslandene fikk mer oppmerksomhet enn norske bønder da Stortinget diskuterte WTO i slutten av oktober. Men der utviklingslandene krever markedsadgang, vil norske politikere kjempe for å beholde særordninger for landbruket.

• ELLEN HOFVANG

HANDELSPOLITIKK

Partiene, fra SV til Fremskrittspartiet, snakket varmt om utviklingslandenes behov for markedsadgang, særordninger og å beskytte egne markeder i debatten om WTO i Stortinget 28. oktober.

Debatten fulgte utenriksminister Jan Petersens redegjørelse om status i WTO-forhandlingene. Forhandlingene har stått i stampe siden ministermøtet i Mexico for et drøyt år siden, men fikk ny fart da man under et møte i Geneve i sommer klarte å komme til enighet om et rammeverk for videre forhandlinger.

Utviklingsrunden. Leder av utenrikskomiteen, Torbjørn Jagland, viste til at utviklingslandene både må få bedre adgang for sine produkter og mulighet til å beskytte eget landbruk. FrPs Morten Høglund mente det var viktig at «vi lytter til utviklingslandenes ønsker og behov». Han sa seg enig med SVs Bjørn Jacobsen i at «en liberalisering må kunne gå gradvis og på en måte utviklingslandene er tjent med».

Under behandlingen av globaliseringsmeldingen tidligere i år, hadde alle partier utenom Senterpartiet sluttet seg til kravet om at eksportsubsidier må fjernes.

FAKTA OM GATS:

- Forhandlingene omfatter all handel med tjenester mellom medlemslandene. Tjenester utgjør nå over 60 prosent av verdens bruttoprodukt.
- Norge har fremlagt bilaterale forhandlingskrav overfor 51 land, blant dem også mange utviklingsland.

Malawiske småbønder vil gjerne dyrke sukkerrør, men Malawi får ikke eksportere til det europeiske markedet. Mosambik, Malawi og Etiopia har tapt 238 millioner dollar siden 2001 på grunn av manglende markedsadgang til Europa for eksport av sukker.

FOTO: DAVID DAHMÉN

Ingen allianse.

– Det har fra enkelte hold, også her i Stortinget, vært tatt til orde for en allianse mellom Norge og utviklingslandene når det gjelder adgang til å opprettholde en nasjonal landbruksproduksjon. Dette er nok en lite farbar vei, sa Jan Petersen i sin redegjørelse. Han viste til at utviklingslan-

Jan Petersen, utenriksminister.

dene både vil ha tilgang til vestlige lands markeder og ha lov til å beskytte sine egne markeder.

Det er landbruk som er det vanskeligste forhandlingstemaet for Norge. Mens tollene på industrivarer er lav, og Norge har interesse av økt markedsadgang for sentrale tjenestesektorer, er beskyttelse av nasjonal jordbruksproduksjon et problematisk punkt. Selv om alle partiene uttalte seg i generelle vendinger om hvor viktig det er for utviklingslandene med bedre konkurranseforhold for landbruksvarer, har regjeringen bred støtte for fortsatt kamp for norske såkalte defensive interes-

”

En allianse mellom Norge og utviklingslandene om landbruksproduksjon er en lite farbar vei.

Jan Petersen, utenriksminister.

ser på dette området. Det vil si å få gjennomslag for ordninger som gjør at den norske landbruksstøtten kan opprettholdes i størst mulig grad. Bare Fremskrittspartiet kritiserte i debatten denne posisjonen:

– Fremskrittspartiet mener det ville være en bedre anvendt ressursbruk, når utenriksministeren er rundt og snakker om WTO, om han konsentrerte seg mer om våre offensive interesser på industrivareområdet, enn å kjempe med ryggen mot vegg på landbruksområdet, sa Morten Høglund.

Til Bistandsaktuelt sier Høglund at dette ville gjøre det mulig for Norge å få til en allianse med utviklingsland, framfor dagens allianse med blant andre Japan, Sveits, Island og Sør-Korea.

”

Det er viktig at vi lytter til utviklingslandenes ønsker og behov.

Morten Høglund, FrP, i WTO-debatt i Stortinget.

Tjenester og privatisering. I sitt innlegg i stortingsdebatten viste Torbjørn Jagland til at utenrikskomiteen i forbindelse med globaliseringsmeldingen slo fast at det ikke skal «stilles krav som undergraver effektive og gode tjenester på nøkkelsektorer som utdanning, helse, energi og vannforsyning» og at «nasjonale myndigheter innenfor internasjonale avtaler fortsatt skal bestemme om tjenestene på slike områder skal være offentlige eller private».

SV fulgte opp og etterlyste hvordan man i praksis skulle få dette til innenfor de pågående GATS-forhandlingene. Partiet mener Norge bør trekke sine krav overfor utviklingsland i GATS-forhandlingene i de tilfellene der landene selv er imot de norske kravene.

Ønsker mer åpenhet. Regjeringen har møtt kritikk fra flere hold for manglende åpenhet om WTO-for-

NUPI-forsker: Norge må forberede seg

– Det mest overraskende i stortingsdebatten om WTO var hvor dominerende argumentene om utviklingslandene ble. De innenlandske argumenter for liberalisering av landbruket, som lavere priser til forbruker, ble nesten borte. Også norske forbrukere kan tjene på økt import fra utviklingsland, sier Arne Melchior, forskningsleder ved Nupis avdeling for internasjonal økonomi.

Allerede signalene fra behandlingen av Globaliseringsmeldingen tidligere i år viste retningen: Selv om Norge fortsetter å forsvare sine defensive interesser, som fortsatt mulighet for høy areal- og dyrestøtte og unntak for sensitive produkter, går det generelt mot liberalisering.

Mer helhet! – Det jeg vil etterlyse er en mer helhetlig tilnærming. Hva slags landbrukspolitikk skal vi ha? Skal vi drive «grønnvasking» av støt-

teordningene, det vil si vri dem over på støtteformer som fortsatt er lov i WTO, spør Melchior. Han mener tiden er overmoden for at Norge forbereder seg på den liberaliseringen som kommer.

– Det er landbruksbeskyttelsen som i dag gjør at Norge kommer dårlig ut på «Commitment to Development-indeksen (CDI), der 21 land rangeres etter «utviklingsvennlighet», sier Melchior.

Var versting. Tidlig på 1980-tallet var Norge en «versting» når det gjaldt import av tekstilvarer og klær fra u-land, med regler som ga vesteuropeiske land fordeler framfor utviklingsland. I dag har Norge fjernet kvotene på tekstilvarer, og har nulltoll på industrivarer med unntak av klær og noen tekstilvarer. Innen landbruk har Norge et liberalt regime for tropiske varer som er viktige

for utviklingsland, som kaffe og te. Men for eksempel kjøtt, en del grønnsaker og kornstatninger har en del utviklingsland klare eksportinteresser, og hindres av norske restriksjoner. Dette gjelder ikke de fattigste landene, som har toll- og kvotefri adgang for alle varer, men land som Brasil og Argentina.

Særordninger forsvinner. Det hersker betydelig uenighet i fagmiljøene om hvem som kommer til å tjene på den foreslåtte liberaliseringen av landbruket i WTO. De fattigste landene nyter i stor grad godt av særordninger, men verdien av slike ordninger reduseres når handelen generelt liberaliseres.

– Det er for tidlig å si hvordan dette slår ut før man ser mer konkrete resultater av forhandlingene, sier Melchior.

Malawi betaler prisen for eksport-subsidiene

handlingene, blant annet knyttet til GATS-krav overfor utviklingsland. Organisasjoner som Kirkens Nødhjelp og ATTAC har krevd åpenhet om kravene. Også på Stortinget står ønsket om økt åpenhet sterkt. SV, Senterpartiet og Fremskrittspartiet mener alle at regjeringen hemmeligholder mer enn nødvendig.

- Mens regjeringen i forbindelse med ministermøtet i Cancun tok ønsket om åpenhet alvorlig, var ikke det tilfelle ved det siste møtet i Ge-

nève. Her ekskluderte man det parlamentariske nivå, sier Morten Høglund.

Frp-representanten mener regjeringen gradvis har åpnet mer opp etter press utenfra, men at dette ikke har gått verken langt nok eller fort nok.

- For saken og debattens skyld burde allmennheten få mer informasjon. Det hadde ikke skadet om regjeringen hadde vært mer åpen på de fleste tema, slår han fast.

Les mer om WTO:
www.wto.org
www.odin.dep.no/ud/norsk/tema/handelspolitikk/wto/

LILONGWE (b-a): Malawi kunne vært storprodusent av sukker. Hadde det bare ikke vært for en ting: EUs – etter manges mening – ødeleggende politikk på sukkerområdet.

• DAVID DAHMÉN

- Gi oss muligheten til å få jobbe med det vi kan, sier Selemani Kaphala, en blant de hundretalls småbøndene i Dwangwa, Malawi.

Det er snart på tide å høste når jeg besøker Kaphalas gårdsbruk en dag i mai 2004. Hele familien og en del andre slektninger deltar i arbeidet med å luke vekk ugress og forsøne sukkerrørene med vann fra elvene Dwangwa og Bua som munner ut i Malawisjøen. - Det kjennes godt å kunne tilby venner og slektninger jobb, selv om det bare er for en kort periode, sier Kaphala.

Han vet at det ikke er noe de midlertidige ansatte heller vil enn å kjøpe seg inn i kooperativet. Men da må bondekooperativet og hele den malawiske sukkerindustrien kunne eksportere «det hvite gullet». Det kan man ikke med dagens internasjonale regelverk.

Sju barn og to koner. I fjor hadde Kaphala en fortjeneste på 180 000 kwacha, tilsvarende 12 200 kroner, etter at kooperativet hadde fått sin del av fortjenesten (40 prosent). - Disse pengene er virkelig velkommen ettersom jeg har sju barn og to koner å forsørge, sier Kaphala. Inntektene har ikke bare skaffet mat til den store familien, men har også gått til skoleavgifter for barna, utbygging av huset i hjembyen og til en motorsykkel. Og ennå var det penger igjen å sende til brødre som er igjen hjemme i Chitipadistriktet i nord.

- Dette hadde vært helt uoppnåelig for meg uten sukkerinntektene, konstaterer er fornøyd Kaphala.

Arbeidsledighet og aids. Familiene i de tradisjonelle hyttene i landsbyen Luwawa utenfor Dwangwa ser lengselsfullt på murhuset som Kaphala har fått bygget. Dwangwa og landsbyene rundt - som over alt på den malawiske landsbygden - har få eller ingen jobber å tilby. Den ene bedriften etter den andre har måttet stenge dørene på grunn av svikt i

etterspørselen eller mangel på reserveredeler. Eldre kvinner og voksne døtre må ofte ta over husholdet og forsørgerbyrden for det som er igjen av familien når den aktive mellomgenerasjonen dør av aids.

Presset på alt som kan gi en jobb er derfor sterkt. Sukkerindustrien kunne ha forsørget mange - dersom handelspolitikken i verden ble endret. - Vi har i lang tid planlagt å bygge ut sukkerplantasjene med 400 hektar. Det kunne gi 133 nye åkerlapper, med tusentalls nye jobber om man regner med sesongarbeiderne. Men vi tør ikke sette spaden i jorda før vi vet at vi får solgt sukkeret, sier Aron Kisebe, direktør for sukkerkooperativet i Dwangwa.

EU anbefaler mais. Når jeg tar opp dette dilemmaet med Bert Missinne, ansvarlig for EUs jordbruksbistand i Malawi, svarer han anstrengt men bestemt: - De fattige bøndene må lære seg å diversifisere, det vil si dyrke et mer variert utvalg vekster. Missinnes anbefaling er å satse på mais. Problemet er at markedet for mais er mettet, og dessuten er maisen sårbar for store værromslag, enten det er oversvømmelse eller som for to år siden: sterk tørke. Da var Malawi rammet av hungersnød. Igjen står bare basisføden kassava, som riktignok er hardfør og lettstelt, men som ikke har noe eksportmarked å snakke om, i det minste ikke som mat.

Blått glasslott. EU-kontoret i hovedstaden Lilongwe, et blinkende blåskimrende glasslott som fører tankene hen mot EU-kontoret i Brussel, har ikke kontakt med enkeltbønder eller bondeorganisasjoner i Malawi. Den omfattende jordbruksstøtten til Malawi på 36 millioner euro over seks år som nylig ble klubbet gjennom, omfatter ikke sukkerindustrien, men går bare til statlige jordbruksorganisasjoner.

Aron Kisebe på sukkerkooperativet i Dwangwa sukker dypt når jeg forteller om EU-delegasjonens innstilling til sukkerdyrkerne.

- Sånn har det alltid hørt ut fra EU. Hvorfor kan de ikke gi oss en sjanse til å vise hva vi kan gjennom å åpne markedene i Europa? Vi har alltid dyrket sukker ved Malawisjøen. Det er noe vi kan og som jordforholdene er ideelle for, påpeker Kisebe.

FAKTA OM VERDENS HANDELSORGANISASJON (WTO):

- **Seattle, 1999:** WTOs tredje ministerkonferanse brøt sammen blant annet etter at utviklingslandene følte seg tilsidesatt.
- **Doha, 2001:** Enighet om å starte diskusjoner om ny forhandlingsrunde, «the Doha Development Agenda». Utviklingsrunden skulle etter planen avsluttes i januar 2005, men er nå utsatt til minst utgangen av 2005.
- **Cancun, 2003:** Den femte ministerkonferansen ender med nytt sammenbrudd. Utløsende årsak var at utviklingslandene motsatte seg forhandlinger om nye temaer. Under lå sterk misnøye fra land som Brasil, Kina, India og Sør-Afrika, fordi forslaget ville gjøre det mulig for EU og USA å opprettholde intern landbruksstøtte.
- **Geneve, 1. august 2004:** Hovedrådsmøte enige om et rammeverk for videre forhandlinger når det gjelder landbruk, fisk og andre industrivarer, samt forenkling av handelsprosedyrer. Forhandlinger om tjenester for bruk av antidumpingtiltak videreføres. Enighet om reduksjon og på sikt utfasing av eksportsubsidier.

KN: – Svakt av regjeringen

- Resultatet av rammeverket man er blitt enige om kan bli at de utviklingslandene som er litt bedre økonomisk stilt enn de aller fattigste, blir taperne. Vi er bekymret for land som Kenya, Ghana, Honduras og Nicaragua, sier Gunstein Instefjord i Kirkens Nødhjelp.

Selv om utviklingslandene har fått gjennomslag for at eksportsubsidier etter hvert skal fases ut og at såkalte handelsvridende subsidier skal reduseres, mener Kirkens Nødhjelp det er de rike landene som kommer til å tjene mest. De viser til at det ikke er vedtatt noen tidsplan for utfasing av eksportsubsidiene. Likeledes åpnes det for store muligheter til å omdefinere subsidier slik at de kan opprettholdes på et høyt nivå men ikke lenger defineres som handelsvridende. Både USA og EU har uttalt at de mener det nye rammeverket er forenlig med deres jordbruksprogram og prisstøtteordning.

- I rammeverket begynner man i feil ende. Toll og kvoter som er ordninger som alle land kan benytte, skal reduseres. Samtidig beholder man i praksis subsidiene, som bare de rike landene har råd til å benytte, sier Instefjord.

Han mener dette systemet vil gjøre industribønder i OECD-landene til vinnere, mens fattige produsenter i sør vil møte sterkere konkurranse fra tungt subsidierte varer.

Instefjord etterlyser en klarere holdning fra regjeringen, og mener verken utenriksministerens redegjørelse eller Utviklingsmeldingen tar opp det viktigste spørsmålet på utviklingslandenes dagsorden. Tre punkter er helt sentrale, mener Instefjord:

- Tidsfrist for eksportsubsidiene, reell reduksjon av subsidier og at fattige land får beskytte sin jordbruksproduksjon av hensyn til mat-sikkerheten.

Ulovlige sukkersubsidier

To ferske dommer fra WTOs tvisteløsningsmekanisme sier at USA og EU driver ulovlig subsidiering av henholdsvis bomulls- og sukkerproduksjon.

Panelet som har sett på anklagen mot USA fant at bomullssubsidier verdt 3,2 milliarder dollar og eksportkreditter for bomull og andre varer verdt 1,6 milliarder dollar er ulovlige i henhold til WTO-regelverket. Dette representerer nesten all bomullssubsidiering og halvparten av alle eksportkreditter USA brukte i 2002. I en ny rapport hevder Oxfam at afrikanske land har tapt nesten 400 millioner dollar mellom 2001 og 2003 på grunn av USAs dumping av subsidiert bomull.

Panelet som behandlet sukker-

saken, fant at EU bryter med sine forpliktelser i WTO ved å eksportere opptil fire ganger mer subsidiert sukker på verdensmarkedet enn de har lov til. EUs dumping presser ned verdensmarkedsprisen, og Oxfam har beregnet at dette forårsaket tap i utenlandsk valuta på 494 millioner dollar for Brasil, 151 millioner dollar for Thailand og 60 millioner for henholdsvis Sør-Afrika og India bare i 2002. Mosambik, Malawi og Etiopia har tapt 238 millioner dollar siden 2001 som følge av manglende markedsadgang til Europa for eksport av sukker, ifølge organisasjonen.

USA har anket WTOs avgjørelse, og det er ikke avgjort om EU kommer til å gjøre det samme.

Les mer om eksportsubsidier:
www.oxfam.org/
www.maketrade-fair.com

Bonden **Selemani Kaphala** (i hvit skjorte) er helt avhengig av inntektene fra sin sukkerproduksjon.

FOTO: DAVID DAHMÉN

2005 – et skjebneår for Kosovo

Spørsmålet om framtidig status splitter folket

MITROVICA (b-a): 23. oktober gikk befolkningen i Kosovo til valgurnene. For kosovoalbanerne var valgkampens hovedsak spørsmålet om selvstendighet, for kosovoserberne sikkerhet og bevegelsesfrihet. I 2005 skal det forhandles om Kosovos framtidig status.

• I KOSOVO:

LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

KOSOVO

- Selvstendighet er en romantisk drøm som albanerne har. Serbia har legal rett til Kosovo. Uavhengighet vil være uakseptabelt for serbere over hele verden. Det er ikke selvstendighet som vil få fart på økonomien her. Sikkerhet og stabilitet er grunnleggende forutsetninger for økonomisk vekst, sier kosovoserbernes leder, Oliver Ivanovic.

Bistandsaktuelt møter han i Mitrovica – en by der franske KFOR-soldater vokter brua som deler den serbiskdominerte nordlige delen av byen fra den albanske majoriteten i sør-Mitrovica. Bare noen minutters gange fra Ivanovic' kontor i nord, over brua der bevæpnede soldater, stridsvogner og piggrådsperringer skiller de to befolkningsgruppene fra hverandre, ligger rådhuset i Mitrovica. Der holder Mustafa Planla til. Administrasjonssjefen er aktivt medlem av kosovoalbanernes største parti, Kosovos demokratiske forbund (LDK). Han har klare tanker om Kosovos framtid.

- Det finnes ingen andre løsninger enn selvstendighet. Serberne lever i en drømmeverden dersom de tror at Kosovo skal forbli en del av Serbia. I dag er uavklart status det største hinderet for utvikling. Med selvstendighet vil vi få fart på økonomien. Får vi folket i arbeid, vil de få noe annet å tenke på enn konflikten, sier Mustafa Planla.

Hevn. Splittelsen i synet på Kosovos framtid som Ivanovic og Planla målbærer, preger hele Kosovo. Tross det internasjonale samfunnets ønske om et multietnisk Kosovo er det langt på vei et delt samfunn vi møter. Det har gått fem år siden NATOs bombeangrep i mars 1999 startet bombingene av Kosovo og Serbia for å hindre serbiske overgrep overfor kosovoalbanerne. Hundretusener flyktet over grensene til Albania, Makedonia og Montenegro. Flere tusen mistet livet. Da de serbiske styrkene var drevet ut sommeren 1999, overtok FN administrasjonen av provinsen.

Hevnaksjonene fra den albanske majoritetsbefolkningen lot ikke vente på seg. Minnene fra grusomhetene i 1999 er fortsatt sterke. Busser ble sprengt i lufta, gamle serbiske damer ble skutt og drept gjennom kikkeshullet i utgangsdøra og hele serbiske landsbyer ble satt i brann. I juledagene 1999 var det minoritetsbefolkningen i Kosovo – som kosovoserbere, ashkali og roma, som la ut på flukt. De fleste av disse har fortsatt ikke vendt tilbake.

På ny i flammer. 17.-19. mars i år braket det igjen løs i Kosovo, og regionen sto igjen i flammer. Også denne gangen var det minoritetsbefolkningen, og da særlig serberne, som var ofre. Opptøyene, som startet i Mitrovica, spredte seg raskt over hele

”

Uavhengighet vil være uakseptabelt for serbere over hele verden.

Oliver Ivanovic, leder for kosovoserberne.

”

Det finnes ingen andre løsninger enn selvstendighet.

Mustafa Planla, medlem av Kosovos demokratiske forbund (LDK).

Delingen av Mitrovica viser med all tydelighet hvor fastlåst konflikten i Kosovo er. Fremdeles hindrer franske KFOR-soldater kontakt mellom albanerne sør i byen.

regionen. 4500 kosovoserbere ble drevet på flukt. 19 mennesker mistet livet og nesten 900 ble skadd. Da opptøyene var slått ned, var om lag 700 bolighus, opp mot ti offentlige bygninger og 29 religiøse bygninger brent ned.

- Det var full krig, sier en internasjonal kilde til Bistandsaktuelt.

Iløpet av to dager ble forsoningsprosessen i Kosovo satt langt tilbake.

Mars-hendelsene kom helt overraskende på det internasjonale samfunnet, og synliggjorde tydelig den dype frustrasjonen som preger det kosovoalbanske samfunnet. Angrepene var derfor ikke bare rettet mot minoritetene. Også det internasjonale samfunnet, som nå styrer Kosovo, var målgruppe. Budskapet fra den kosovoalbanske mobben var klart: Selvstendighet og Kosovo for albanere.

Serbisk boikott. - Stemningen i Kosovo endret seg etter mars. Folk stoler ikke lenger på de offentlige institusjonene. Derfor ble det lettere å få folk til ikke å stemme enn å bruke stemmeseddelen sin, sier kosovoserbernes leder, Oliver Ivanovic, på spørsmålet om serbernes boikott av valget, der under én prosent stemte. Også Serbias politiske ledelse var delt. Mens Serbias president Boris Tadic oppfordret kosovoserberne til å stemme, var statsminister Vojislav Kostunicas oppfordring boikott.

- Presidentens oppfordring kom for sent. Selv beklager jeg resultatet.

Jeg tror ikke folk er klar over rekkevidden av dette utfallet, sier Ivanovic.

Han viser til at kosovoserberne nå vil få 10 seter i parlamentet med tidligere 22.

- Vi vil derfor i enda sterkere grad bli en minoritet, også der. Dermed vil vi heller ikke bli noen sterk forhandlingspartner i de sluttforhandlingene om framtidig status som skal starte neste år. Dialogen vil i sterkere grad bli ført med Beograd, og ikke med oss. Dette beklager jeg. Vi kosovoserbere er nærmere folket og vet mer om hva som rører seg på grasrota enn myndighetene i Beograd, sier Ivanovic.

Han mener imidlertid at det

internasjonale samfunnet ikke må klandre serberne for boikotten av valget.

- De må tenke på hva som har forårsaket dette resultatet. Folk er redde og frustrerte. De frykter at det som skjedde i mars kan skje igjen. De albanske lederne burde i langt større grad ha fordømt opptøyene, og sørget for sikkerhet for serbere og gjenoppbygging av ødelagte hus, sier Ivanovic.

Desentralisering. Serberlederen Ivanovic anklager det internasjonale samfunnet for ikke å synliggjøre andre løsninger på spørsmålet om status enn selvstendighet.

- Det internasjonale samfunnet

KOSOVO

■ Slavere og albanere har bodd side om side i Kosovo siden 700-tallet. Regionen var sentrumet for det serbiske imperiet fram til midten av 1300-tallet. I 1389 tapte serberne kampen mot Kosovo, og regionen kom under det muslimske ottomanske riket. I 1913 gjenvant Serbia kontroll over provinsen, som ble inkorporert i den jugoslaviske føderasjonen.

■ I 1974 fikk Kosovo autonomi. Men da Slobodan Milosevic kom til makten i 1989, mistet Kosovo sin autonomi. Forsøket på å få selvstendighet ved hjelp av fredelige midler mislyktes på 1990-tallet. Fra midten av 1990-tallet trappet den albanske geriljabevegelsen, Kosovo Liberation Army, opp angrepene mot serbiske mål. Serbia svarte med militær aksjon, som ineste omgang ble møtt med en Nato-intervensjon.

■ Fra 1999 har FN administrert provinsen.

■ Kosovo er Balkans fattigste region, og har omlag 1,9 millioner innbyggere. 88 prosent av disse er albanere, sju prosent serbere og fem prosent minoritetsgrupper som roma, ashkali og egyptere. I utstrekning er Kosovo på størrelse med Telemark fylke.

Buskmenn i kamp mot tvangsflytting

Om den serbiske majoriteten i nord-Mitrovica og kosovo-
FOTO: ERMAL META, AFP

de konsekvensene selvstendighet i Kosovo vil kunne få regionalt. Han nevner spesielt Republika Srpska i Bosnia, der serberne vil kunne forlange selvstendighet samt Makedonia der spørsmålet om økt grad av selvstyre for serbere kan bli aktualisert.

Ivanovic mener i stedet at økt grad av desentralisering er løsningen for Kosovo.

– Det er 6-7 områder i dag hvor vi kosovoserbere er i majoritet, og der det bør bli gitt mer selvstyre til lokale myndigheter innen områder som helse, sosiale spørsmål, urbanisering, lokalt politi og rettsvesen, sier han.

Multietnisk. – Det er ikke sant at serberne ikke har bevegelsesfrihet og er trygge her i Kosovo, sier Mustafa Planla, og nevner flere eksempler på hvordan serbere kjører trygt fra Mitrovica til hovedstaden Pristina.

Planla mener mange serbere ønsker å leve side om side med albanerne, men at de kontrolleres av ytterliggende serbiske politikere.

– Mange av dem er under sterkt press, blant annet fra Beograd, sier Planla.

Han beklager den serbiske boikotten av valget.

– Det er i vår interesse at alle parter skal delta i de viktige forhandlingene som skal finne sted i 2005, sier han.

Mustafa Planla ser for seg et multietnisk framtidig Kosovo.

– Som majoritet er vi nødt til å ta vare på minoritetsgruppene og skape grunnlag for et multietnisk samfunn. I dag bor det for få serbere i de store byene, som Pristina. Vi må sørge for at de vil flytte tilbake til byene og delta aktivt i å bygge opp et selvstendig Kosovo, sier Planla.

Mitrovica. Om de to politikerne har totalt ulikt syn når det gjelder Kosovos framtidige status, er de begge enige om at det vil ta lang tid før Mitrovica igjen kan være samlet.

– Jeg tror det vil ta tid. Spørsmålet om Mitrovica er noe som må inn i forhandlingene om status. Klarer vi å løse problemene her i Mitrovica, vil vi kunne løse Kosovos problemer, mener Planla.

– Mitrovica-spørsmålet vil bli løst når en klarer å håndtere årsakene til delingen. Dette vil ta tid og må komme som resultat av at begge samfunnene har interesse av igjen å ha en samlet by, sier Ivanovic.

Rugova fronter regjeringsforhandlinger

Spørsmålet om framtidig status fikk fullstendig dominere valgkampen foran parlamentsvalget 23. oktober. Flere av de albanske partiene har lovet velgerne selvstendighet innen høsten 2005.

Kosovos president Ibrahim Rugova fra LDK gikk av med valgseieren og fikk 47 av de i alt 120 setene i parlamentet. Rival og tidligere geriljaleder Hashim Thaci fra PDK, Democratic Party of Kosovo, fikk 30 seter.

Om lag halvparten av de stemmeberettigede avla stemme. Men den serbiske minoriteten boikottet valget, og under én prosent av ser-

berne stemte. Likevel er de garantert ti seter i parlamentet. Fram til dette valget hadde de 22 seter.

Partiene forhandler nå for å få på beina en koalisjonsregjering. Etter valget i 2001 tok det 12 uker før en regjering var på plass. Også denne gangen kan det ta tid. Den kosovoalbanske avisen Koha Ditore skriver at politiske egoer hindrer en rask avklaring.

«Alle kosovoalbanske ledere vil være ved makten når statusspørsmålet blir avklart – i den tro at det vil bli uavhengighet – for slik å kunne gå inn i historien», skriver avisen.

LONDON (b-a): I Botswana pågår det en rettssak som kan få vidtgående betydning for urfolk i hele det sørlige Afrika. En gruppe fra gana- og gwi-stammene – også kalt buskmenn – har anlagt sak mot regjeringen for å få flytte tilbake til sine tradisjonelle områder.

• JAN TYSTAD

BOTSWANA Rettssaken følges med spesiell interesse av norske samer som støtter buskmennene. I september var en av lederne, Roy Sesana på besøk i England og Norge. Han deltok nylig på en konferanse i Honningsvåg og han møtte representanter for Det norske utenriksdepartement og NORAD i Oslo.

Da Sesana var i London sa han på en pressekonferanse i organisasjonen Survival International:

– Jeg må få takke norske samer og norske myndigheter for den støtte de har gitt oss. Vi er helt avhengig av utenlandsk hjelp for å vinne rettssaken mot regjeringen i Botswana.

Roy Sesana var utstyrt med hodebånd og steinbukk-horn, som tegn på at han også er en medisinnmann. Han startet organisasjonen First People of the Kalahari som arbeider for urbefolkningen.

Samisk støtte. Organisasjonen First People of the Kalahari støttes via det norske sameråd av NORAD.

– Vi har fått støtte til buskmennene de siste tre årene og mener det er veldig viktig å bygge opp en organisasjon som taler deres sak, sier Geir Pedersen som leder samerådet. De har også fått noen midler til rettssaken, som er blitt dyrere enn antatt, fordi den er blitt flyttet og fordi buskmennene har fått nye advokater.

Bakgrunnen for rettssaken i Botswana er at regjeringen har tvangsflyttet 2500 buskmenn fra deres områder i Central Kalahari Game Reserve, et område de fikk av britene. De er blitt flyttet til leirer hvor de ikke kan leve på tradisjonelt vis, og hvor mange har fått alkoholproblemer. Hiv-smitte er også et økende problem i disse leirene.

«Steinalderfolk». Botswanas president Festus Mogae har kommet med ulike kontroversielle uttalelser om buskmennene. Under et Londonopphold i 2002 sa han at reservatet deres er for dyr, ikke for mennesker. Han har også sagt: «Hvordan kan vi leve med et steinalderfolk, i en tid full av datamaskiner».

Det hevdtes at presidenten er rasende over at buskmennene har klart å få sin sak opp for landets høyesterett. Rettssaken ble opprinnelig startet i leirområdet Ny Xade i byen Ghanzi i sommer. Men så ble den stanset og flyttet til Lobatse, hvor høyesterett holder til.

Roy Sesana forklarte bakgrunnen for rettssaken under sitt besøk i London:

– Vi krever å få tilbake vårt land og vi krever at regjeringen stanser sitt hensynsløse forsøk på å ødelegge vår kultur. De tvinger folk til å bo i leirer, de gir dem billig brennevin og sender barna bort til fjerntliggende kostskoler. De ødelegger våre folk for å drive gruvedrift etter diamanter, sa han.

Urfolksorganisasjonen Survival International har skaffet seg kart over områder hvor regjeringen har gitt lisens på gruvedrift. Leting og utvinning skal skje i et selskap der regjeringen har 50 prosent av aksjene og diamantselskapet de Beer 50 prosent. Regjeringen har ikke til hensikt å gi buskmennene en del av de store inntektene som vil komme fra diamantutvinning, det er en annen grunn til at urinnbyggerne er fjernet, hevdtes det.

Det er fortsatt 100.000 buskmenn i det sørlige Afrika, man regner med at det er 49.000 som lever i Botswana, 47.000 i Namibia, 4-6.000 i Sør-Afrika og mindre grupper i Zimbabwe, Angola og Zambia.

200 nekker å flytte. Da jeg spurte Roy Sesana om han hadde noe imot å bli kalt buskmann, svarte han: «Det er en internasjonal betegnelse som alle kjenner. Blant oss selv bruker vi stammenavn, jeg kommer fra gana-folket og snakker gana-språket, andre i reservatet tilhører gwi-folket eller tsila-folket».

Det er omlag 200 som har nektet å flytte fra Central Kalahari Game Reserve. Myndighetene har stengt brønnene og avskaffet helsestasjonene, men disse buskmennene fortsetter å leve på tradisjonelt vis ved å jakte og ved å spise rotter og planter i dette tørre ørkenområdet.

– Vi har levd slik i flere tusen år og vi vil gjerne fortsette å leve slik, sa Roy Sesana.

Parallell rettssak. Buskmennene henviser til en parallell rettssak i Sør-Afrika. Den ble kalt Richterveldsaken hvor lokalbefolkningen vant over staten.

Saken gjaldt tvangsflytting av 2000 mennesker fra nama-folket. De ble tvangsflyttet under apartheidstyret fordi myndighetene skulle starte gruvedrift etter diamanter.

Etter at apartheidstyret ble fjernet, ble det lettere å vinne fram i rettssystemet for fargede. Nama-folket vant saken og har flyttet tilbake til sine tradisjonelle bosettinger og vil få sin del av diamantinntektene.

Buskmennene håper dommerne i Botswana vil følge sine kolleger i Sør-Afrika og gi dem rett til å flytte hjem og få sin del av diamantinntektene.

Jan Tystad er frilansjournalist med base i London.

Buskmennenes talsmann, Roy Sesana.

FOTO: SCANPRESS

Menneskene bak tragedien

Darfur-ofrene forteller groteske historier om vold og trakassering

DARFUR (b-a): Den unge kvinnen Gadija flyktet for livet da Janjaweed angrep. Terrorsen hun har overlevd er etset inn i ansiktet hennes. Gadija er en av 1,6 millioner internt fordrevne i Darfur.

• I SUDAN OG TSJAD:
HEGE OPSETH

DARFUR

Gadija og Abdall Karims landsby ble angrepet klokken fem om morgenen. Først kom helikopterduren i det fjerne, så kom skuddene, bombene. Og så kom Janjaweed. På hester og kameler. Ekteparet mistet flere familiemedlemmer. Selv løp de, med lille Bakhat i armene, opp i skogen for å søke tilflukt. I en uke gjemte de seg. Så gikk de til Nyala, hovedstaden i Sør-Darfur.

– Vi lever som dyr, sier Abdall Karim.

Han går til skjulet han har satt opp for familien. Gadija sitter på bakken og forsøker å trøste lille Bakhat.

Omsider klarer Gadija å roe sønnen, men det varer ikke lenge. Abdall Karim setter seg ned. Det er som verden utenfor forsvinner – det er ikke rom for mer enn gråten fra Bakhat og ekteparets terroriserte blikk når de forteller om morgenen som snudde opp ned på deres verden og livet som de kjente det.

En annen kvinne forteller om babyen på åtte måneder som ble skutt. Selv fikk hun begge armene og brystene kuttet av. Ikke alle skjebnene er like voldsomme – men samtlige forteller om angrep på landsbyer, om barn som blir brent levende, gjengvoldtekter mot unge jenter, bortføringer og lemlestelse. De psykologiske skadene kan ta generasjoner å helbrede.

– Våre liv er ødelagt, sier Abdall Karim.

I Otash har 5000 familier, nærmere 20 000 personer søkt tilflukt. De bor i midlertidige skjul, laget av grass og bambusstokker. Mange har nylig kommet her. Alle eiendelene er stjålet, eller forlatt i landsbyen.

Sammen med Gadija forsøker Abdall Karim å få dagene til å gå, de snakker om livet slik det pleide å være. Om de 120 sauene og geitene de hadde hjemme i landsbyen.

– Angriperne stjal alt. Det var da vi gjemte oss i skogen at Bakhat begynte å bli syk, forteller Gadija.

Hun vet så alt for godt at det var to barnebegrovelser i Otash i dag. Det er de gamle og barna som først dør under slike forhold som Gadija

”

Vi lever som dyr. Våre liv er ødelagt.

Abdall Karim, flyktning.

Adam Mohammed Haroon ble angrepet av militsen. Han fikk hendene bundet og ble trukket etter en kamel.

Gadija Karim er bekymret for sønnen Bakhats helse. Han ble syk mens de gjemte seg i skogen.

ALLE FOTO: HEGE OPSETH, KN

og familien lever under nå. «Hvor mange skal vi miste,» spør de i Otash.

– Fortell verden hvordan vi har det. Vi kan ikke reise hjem, da blir vi drept. Men hva slags liv er det å være her? spør ekteparet.

Noen timer senere revner himmelen igjen; det tordner, lyner og regner høljer ubarmhjertig. I Otash er det umulig å finne beskyttelse mot det naturen serverer denne ettermiddagen. Ørkengrunnen flyter med vann. Bakhat søker varmen fra morens kropp. Sammen venter de på at solstrålene skal varme igjen.

Noen uker senere møtes vi igjen, ett av mange møter i tiden som venter. Abdall Karim er syk, han hallusinerer og svetter i den enkle hytten. Bakhat var bedre, en liten periode. Så gjorde de tøffe levestandardene at diareen begynte igjen. – Kan du ta ham med deg? Få ham bort herifra?

Gadija er fortvilet. Det er bare fire uker til hun føder igjen. Nok et barn i en hverdag som allerede er umulig. De siste rapportene fra Darfur forteller at internflyktninger nå opplever å bli tvangsflyttet fra Otash.

Skammens lister. Etter gjentatte besøk, kommer de eldre med listene, skammens lister. Det er tøff dokumentasjon; 11-åring voldtatt, 10-åring voldtatt. Et liv som ble forandret for alltid da Janjaweed kom. En liste med navn over sønderrevne liv. Voldtektene i Darfur er tabu.

Både nasjonale og internasjonale organisasjoner arbeider for å dokumentere voldtekter som følge av konflikten i Darfur. Nå begynner listene å materialisere seg. 60 kvinner i en leir like utenfor Merhing, om lag 90 kilometers kjøretur fra hovedstaden i Sør-Darfur, Nyala. Gamle kvinner, 20-åring, barn. De fikk underlivet revet opp i en konflikt med så dype dimensjoner at det vil ta generasjoner å helbrede skadene – om noen gang. Stadig oftere kommer ledere, menn og kvinner for å overbringe dokumentasjon. De er redde. Redde fordi de forteller en historie regjeringen i Khartoum nekter for.

– Folk frykter å prate om disse tingene, men det begynner å bli åpenbart. De første barna som ble unnfangen ved voldtekt er allerede født. Det kan ikke lenger skjules for verden, sier en lokal hjelpearbeider. Kvinnene har samlet seg i en

stor gruppe på sletten, de er kledd i alle regnbuens farver. Hestene gresser fredelig, trærne står staute i bakgrunnen. Det er det perfekte bildet på et fredelig landsbyliv i Sudan. Men når blikket beveger seg avsløres brutaliteten: kvinner som leter etter mat, kvinner som forsøker å bygge et skjul av hva naturen har å by på, kvinner som med frykt i blikket følger med på det som skjer.

– De fleste av mennene våre ble drept av Janjaweed, det er bare oss og barna her, forteller kvinnene i Hasaba.

Ni kilometer unna ligger den eneste vannkilden til kvinnene i Hasaba. Det er en lang og varm spasertur, med tunge kanner vann på

FAKTA OM DARFUR

■ I internasjonale nyheter omtaler erfarne bistandsarbeidere situasjonen i den sudanske provinsen Darfur som «verdens verste katastrofe». 1,6 millioner mennesker er drevet på flukt, og opp mot 70 000 antas å være drept siden konflikten startet i 2003.

■ Hovedskylden for overgrepene legges på arabiske militsstyrker – såkalte janjaweed – som, ifølge mange observatører, er støttet av det udemokratiske regimet i Sudans hovedstad Khartoum.

■ FN advarer nå mot fullstendig anarki i Darfur. Verden står midt i en katastrofe som fremdeles øker i omfang. Det rapporteres om kamper flere og flere steder, flyktninger blir tvunget fra leiområder hvor de har søkt tilflukt og landsbyer brennes. Sikkerhets-situasjonen beskrives som uoversiktlig og ustabil, og i enkelte områder er det svært vanskelig for internasjonale hjelpeorganisasjoner å operere.

hjemveien. Men det er ikke slitet som gjør at de ikke lenger tør gå og hente vann alene. Aller helst vil de ha med seg soldater fra Sudan Liberation Army (SLA) når de går til vannpumpen. Kvinner blir voldtatt når de henter vann eller ved.

- En av kvinnene gikk for å hente vann. Hun så Janjaweed komme. Hun løp og løp. Janjaweed løp etter henne inn i skogen, forteller de.

Det er vanskelig å snakke om voldtektene, om redselen det skaper. Men etter hvert kommer historiene; om gjengvoldtekter, om kvinner som bare forsvant. Vi sitter samlet på slettelandet i Hasaba, igjen står de farverike, vakre kvinnene som grell kontrast til virkeligheten.

- Mange av de som har blitt voldtatt forlater leiren og drar til Nyala eller andre steder. Skammen er ikke til å leve med, så de forsvinner, forteller kvinnene i Hasaba.

I flere leirer Kirkens Nødhjelp arbeider i fortelles de samme historiene. Beveger kvinner seg utenfor leirene for internt fordrevne risikerer de å bli voldtatt - for dem den ultimate skammen. Redselen er en følgesvenn for dem alle.

Men om kvinnene flykter fra leirene de opprinnelig søkte trygghet i, er voldtektene i kjølvannet av Darfurs tragedie noe som aldri vil forsvinne. Igjen er overgrep mot kvinner et effektivt våpen, igjen vil en ny generasjon av barn komme til verden, unngått med vold i en blodig konflikt.

Den aldrende kvinnen **Asha Hasaballah** forteller at hun er syk, at hele kroppen verker.

Gråten fra Darfurs barn. En sår gråt kommer fra Moutasium (2). På sykesengen i Nyala kjemper han for å komme tilbake til livet. Det er barn og gamle som rammes hardest av katastrofen i Darfur.

Mødrene på det statlige sykehuset i Nyala rømte først fra flammene i landsbyen. I leirene for internt fordrevne har de i månedvis kjempet for å overleve. Kvinner vi snakker med forteller at de kom til fots, sammen med sine barn og de eldste i landsbyen. Det siste de små og de gamle hadde av krefter forsvant under flukten. Flere måneder i leir har gjort at Moutasium ikke lenger klare å stå på beina. De skarpe skulderbladene stikker ut. Huden på armene legger seg i folder.

- Han klarer ikke holde på maten, sier moren fortvilet.

To-åringen er likevel blant de heldige, på en måte. Han får hjelp og det er håp om at han vil klare seg. Bare noen få har anledning til å dra til det statlige sykehuset for lengre behandling, og hjelpeorganisasjonene kjemper for å bedre helsetilbudet. Personalet på sykehuset forteller at de underernærte barna kom-

mer fra leirene som omringer Nyala.

Vi treffer også flere som er rammet av hepatitt E, sykdommen herjer i noen av leirene. 80 prosent av de som blir syke, dør. Sykehusledelsen sier at det er epidemiske tilstander.

- Jeg forsøker å gi Mohammed næring flere ganger om dagen, men han har ennå ikke blitt bedre, forteller den unge kvinnen Fathma. Hun vugger den lille forsiktig. Gråten stilner og hun forsøker å få sønnen til å få i seg litt væske.

De fleste av barna på denne avdelingen er for svake til å reagere på omverdenen, men noen har sakte men sikkert kjempet seg tilbake til livet og smiler forsiktig. Fortvilelsen til mødrene ligger som en tykk tåke over det blå rommet. Det er det verste; å være mor og ikke ha mat å gi til barnet ditt. Å se de små kroppene visne sakte bort. Hjelpearbeidere rapporterer også at enkelte barn er så traumatiserte at de ikke klarer å ta til seg føde.

Tilbake i Otash hører vi ekkoet av dem samme gråten, den samme jamringen. Beboerne i leiren tar oss med fra hytte til hytte. De vil vise verden hvordan situasjonen er for dem, forteller de. 76 barn er blitt begravet i ørkensanden her de siste tre månedene.

Asha Hasaballah forteller at hun er syk, at hele kroppen verker.

- Det var ikke slik livet som gammel skulle bli, sier hun.

Den gamle tørker bort en tåre. Asha håper at etterkommerne en dag vil kunne returnere til det gode

De barske forholdene i flyktningeleiren har gjort toåringen **Moutasium** syk, men det er håp om at han vil klare seg.

livet i landsbyen. At fremtiden til barna vil være på forfedrenes jord, ikke i en leir for internflyktninger.

Under treet. De kom ridende på hester og kameler. Så skjøt de; igjen og igjen. 10 mennesker ble drept. Etter angrepet på flyktningeleiren i Darfur, var tusenvis av mennesker igjen drevet på flukt. De sykeste, som Mariam Ahmed, ligger under trærne og bare venter.

- Det er mange barn som har kommet bort fra foreldrene sine. De vandrer hvileløst omkring og er avhengig av andre for å overleve. Våre syke ligger under trærne, barna våre har ingenting å spise. Igjen har vi mistet alt, sier lederen for flyktningene i leiren Bashom.

Nyhetene om angrepet på flyktningeleiren i Darfur nådde aldri de store nyhetskanalene. Gråten til barna, til enken, den bunnløse sorgen og redselen til de overlevende som ble forsterket i den sterke solsteken i Taaisha denne morgenen, forsvant i det store begeret tragedien i Darfur. Men for de tusenvis som igjen ble skremt fra et liv de forsøkte å etablere, er denne ettermiddagen noe

de aldri kommer til å glemme.

En ung gutt, kanskje ti år, gråter voldsomt like utenfor den medisinske klinikken. Han mistet sin far da Janjaweed og kuleregnet kom. Vi drar innover på slettelandet, i skogene. Finner mennesker som sitter fortvilet under trærne for å søke litt skygge. Igjen knekker et menneske sammen. Fatama mistet sine to sønner i kaoset som oppstod. - Jeg vet ikke hvor de er, jeg vet ikke hva jeg skal gjøre, gråter hun.

Familiemedlemmer vugger forsiktig den sjokkskadde, sorgtunge kvinnen. De spør om mat, om vann. Dødens ofre er så vidt begravet, de kjemper for å unngå samme skjebne.

Overalt er de synlige, på esler, til fots - og igjen; under trærne. De går, for å søke en trygghet de igjen har mistet. Frykten for kulene, frykten for brannene Janjaweed starter på sine herjingstokter, driver dem på flukt igjen og igjen. Ingen av dem vet når det vil ta slutt.

- Jeg tror det blir verre før det blir bedre for oss, sier Adam Mohammed Haroon.

Han fikk hendene sine bundet og ble trukket etter en kamel da han ble angrepet. Tobarnsfaren hadde reist tilbake for å dyrke jorda et par timer da Janjaweed kom. Ifølge su-

Bak den tilsynelatende freden skjuler det seg en dyp redsel for hva framtida vil bringe.

dansk lov risikerer man å miste jorda dersom man ikke dyrker to sesonger på rad. Det driver mange internflyktninger til å ta store sjanser - for å redde fremtiden.

Der de står og venter på de tørre slettene, med redselen for bakholdsangrep i bakhodet, med sine minner om død og fordervelse, er lidelsen åpenbar. I ansiktene, i øynene, i ordene som formidler tragedien til hverdagsmenneskene som bare vil leve i fred. Langt borte fra politikk og ledernes maktkamp.

I en tragedie som øker og øker i omfang er det nesten noe religiøst over hendelsene i Taaisha denne morgenen. Menneskene vil overleve. De har mistet alt. Igjen og igjen. De vet de ikke er trygge. De vet ikke når de igjen blir trygge. Når barna kan leke uten redsel. Men de vil overleve. De vil ha livet - og fortsetter derfor flukten.

Alderdøm i et fremmed land. Alice heter hun. Blikket er skremt og flakende, hun gjemmer seg for den konstant blåsende sanden bak et knallrosa skjerf, søker trygghet i hånden til en kvinnelig slektning.

Hege Opseth, informasjonsmedarbeider i Kirkens Nødhjelp, befant seg i tre måneder blant Darfur-flyktningene. Hun beskriver her de personlige tragediene bak overskriftene.

Hendene er hvite av inngrodd blåsende sand fra Sahel-ørkenen. Vi forsøker å prate med henne, men språket hindrer. Hun venter i kaoset, setter seg sliten på bakken. Ser på den norske M6en som skal frakte henne til en ny fremtid et fremmed sted. Flyktningene som hentes i Tine, like ved grensen til Darfur og Sudan, skal til Mile 125 kilometer unna. Det er et tryggere sted, Tine ligger så nær grensen at rebellene fra Janjaweed når som helst kan komme på hestene sine. I byen er det tidvis stor militær tilstedeværelse. Det er fattigfolkets panservogner som patruljerer i de støvete gatene i Tine.

Det går en time, folk er forventningsfulle. De pakker sammen de få eiendelene de har fått med seg under flukten. Først pakkes alle tingene, så lastes menneskene på, mellom 30 og 40 på hver bil. Alice er en av de siste som kommer på. Hun må nesten bæres opp på lastebilen. Hun forsøker å komme seg innover på lasteplanet, men gir opp. Det er

Gamle **Alice** har levd hele livet sitt i Darfur. Nå er hun sendt til en flyktningeleir i nabolandet Tsjad.

for mye kaos, for mange mennesker som kjemper, for mange eiendeler som skal med. Hun synker sammen og blir sittende i en bylt. Gjemmer ansiktet forsiktig i sjalet og hendene. Hun er for gammel til slike utfordringer, til å bli tvunget til å starte ett nytt liv i et fremmed land, med fremmede mennesker på alle kanter.

Alice burde fått avsluttet livet sitt med familien samlet rundt seg inne i Darfur, en gammel kvinne hvis historie er ukjent for resten av verden. Hva øynene hennes har sett, hvor langt hun har gått, om familien rakk å gravlegge sine døde før de flyktet til fots fra Janjaweed får jeg aldri vite. Men vitnesbyrdene fra mange av de andre overlevende er som hentet fra en grøsser.

Alice sitter på et lasteplan, på en gammel militærbil fra det fremmede landet Norge, på vei til en ukjent fremtid i nabolandet Tsjad. Etter en stund, når lasteplanet er fullt, er det ikke lenger mulig å se gamle Alice. Hun har sunket sammen i kaoset, energien til å få med seg detaljene på veien til hennes nye hjem finnes ikke lenger.

Konfliktfylte Kongo på vei mot valg

Rwandas innflytelse i øst skaper uro og tvil om valget kan gjennomføres

GOMA/KINSHASA (b-a): I Kongo er det lite som tyder på at landet om åtte måneder skal avholde sitt første demokratiske valg. Tvert om står gamle dødsfiender steilere mot hverandre enn på lenge. – Et mirakel må til hvis den opprinnelige tidsplanen skal holde, lyder det fra folk på gata.

• I DR KONGO:
ERIK LANDET

DR KONGO I FN-styrken MONUCs festning ved flyplassen i Goma, sitter talskvinne Jaqueliné Chenard. Hun er en av dem som tror på valg i juni neste år. – Vi har et mandat til å hjelpe regjeringen med å gjennomføre valget, forklarer Chenard.

Hvor mange som kan stemme er umulig å svare på i et land hvor millioner av mennesker mangler papirer på hvem de er. Kanskje bor det så mange som 65 millioner mennesker i Kongo. De som skal telle dem har dårlig tid.

– Hvordan rekker dere på åtte måneder å registrere de stemmeberettigede, sette opp infrastruktur og informere velgerne om valgprosessen i et land hvor det aldri har vært valg før?

– Vi mangler penger, men det vil gå fint likevel. Vi har mye informasjonsmateriale liggende i New York. Dette kan vi lett få ut til befolkningen, svarer Chenard.

Tror på valg. Ja, FN-organisasjonene i Kongo mangler penger. En snau milliard kroner. Av et opprinnelig budsjett knyttet til valg gjennomføringen på 1,8 milliarder kroner, er foreløpig bare halvparten innbetalt av det giverlandene har lovet. Det siste årets uro og konflikter i Kongo gjør at beløpet trolig må oppjusteres.

– Vi håper valget finner sted, men må regne med problemer. Ikke alle vil bli glade for utfallet av valget, men jeg tror ikke det vil føre til ny konflikt, mener Chenard.

Livsfarlig valg. Langt fra alle deler Chenards syn. Mange mener et valg neste år vil være livsfarlig. Frykten for valget begrunnes med at Rwanda vil kunne åpne for full krig igjen hvis opprørsgruppen RCD-Goma taper sin posisjon. RCD-Goma kontrollerer i dag store deler av Øst-Kongo gjennom sin deltakelse i Kongos overgangsregjering.

For å prøve å forstå folkets frykt, må man prøve å rekapitulere hva det har opplevd de siste årene.

Sommeren 2003 ble DR Kongos nåværende overgangsregjering innsett, etter harde og vanskelige forhandlinger. Joseph Kabila, som overtok etter sin myrdede far – Laurent Kabila – i 2001, fikk fortsette som president. Faren ledet i 1997 opprøret mot Zaires diktator gjennom 32 år, Mobutu Sese Seko.

Splittet land. Overgangsregjeringen var et ledd i fredsavtalen som ble undertegnet i Sun City i Sør-Afrika i april 2003. Med på lasset fikk Joseph Kabila ikke mindre enn fire visepresidenter. Én av dem er å regne som Kabilas egen mann, én kommer fra opprørsgruppen Movement for the Liberation of Congo (MLC), den tredje tilhører den ubevæpnede oppo-

Valget i Kongo neste år skal skape en bedre fremtid for barna i landet. Men mange frykter at et valg tvert om vil utløse nye blodige konflikter.

FOTO: KEN OPPRANN

Inne på FN-styrkens base i Goma, finner man et sjeldent eksempel på at valgforberedelsene er i gang: byggingen av et provisorisk stemmelokale.

”
Jeg tror situasjonen blir verre, muligens den verste på tre år.

Jahal Rabesahala de Meritens, OCHA.

Guvernør Eugene Serufuli av Nord-Kivu er Øst-Kongos sterke mann, og Rwandas forlengede arm.

sjonen, mens sistemann er utpekt av det sterkt Rwanda-støttede Rassemblement congolais pour la démocratie – Goma (RCD-Goma).

Som de fleste andre koalisjonsregjeringer forsøker regjeringen utad å fremstå samlet og målrettet. I realiteten er samarbeidsklimaet så vanskelig at det enorme landet på nytt er i ferd med å rives i to.

Mektige guvernører. Med et elendig utbygd sentralt maktapparat som utgangspunkt, innehar guvernørene i landets ti provinser noen av de viktigste posisjonene i Kongo. I en konfliktfylt og langdryg diskusjon – som varte i hele vår – kranglet partene om hvem som skulle inneha guvernørposisjonene i Øst-Kongo.

President Kabila og hans støttespillere vant til slutt maktkampen mot RCD-Goma, i den forstand at sistnevnte ikke fikk det de krevde: guvernørposisjonene i samtlige provinser i Øst-Kongo. Flere kilder peker på at denne avgjørelsen har mye av skylden for at konflikten nå tilspisser seg.

Rwanda «regjerer» fortsatt. Det er nemlig i østlige Kongo – områdene som tidligere var direkte styrt av Rwanda og Uganda – at situasjonen fortsatt er spent. På grensen til brisepunktet.

Uganda trakk sine styrker ut fra området i mai 2003. Tilbake satt en handlingslammet FN-styrke i et maktvakuum som kjapt utartet til et helvete for befolkningen i Ituri-regionen. 500 drepte, flere massakrer og grov vold mot sivilbefolkningen drev 100.000 mennesker på flukt.

Mest kjent er overgrepene i Bunia, som fikk EU til å sende en flernasjonal styrke, hovedsakelig med franske elitesoldater, til området for å skape ro. Det klarte de i hovedtrekk, og i dag har FN-styrken forholdsvis god kontroll på området.

Også Rwanda trakk seg offisielt ut av Kongo, og benekter ved enhver anledning at de fremdeles er i landet. «Alle» andre ser at de lyver.

Militsgeneral. I juni kom den foreløpig siste store væpnede konflikten mellom Kongo og grupperinger som antas å være støttet av Rwanda.

Da okkuperte militsgeneralen Laurent Nkunda byen Bukavu, ved den sørlige grensen til Rwanda, uten at FN grep inn. Nkunda er tutsi og tidligere offiser fra Rwandas hær og RCD-Goma. Folk flest er av den oppfatning at han fremdeles mottar støtte fra Rwanda.

President Kabila la ingen ting i mellom og beskyldte selv Rwanda for på nytt å ha invadert Kongo.

Folket er heller ikke i tvil om at Uganda fortsatt er i landet, og senest i oktober truet Burundi med på nytt å sende soldater inn i Kongo.

Blir verre. At Kabila gikk så kraftig ut mot Rwanda, kan folk i Kongo trolig leve med. Verre var det at befolkningens tillit til FN fikk seg en voldsom knekk. Ved ikke å stoppe Nkunda, fikk FN-styrken stempel på seg for å ha hjulpet generalen – og dermed også Rwanda – til å erobre Bukavu.

FN har aldri protestert mot Rwandas innblanding i landet, og heller ikke denne gangen sa FN et eneste ord offentlig om at Rwanda var involvert. Dette skapte et voldsomt sinne blant kongolesere over hele landet. Blandet med sinnet var redselen for at ingen lenger kunne garantere for sikkerheten til et folk som vet så altfor godt hvor viktig beskyttelse er.

– Reaksjonene som fulgte mot FN-styrken i juni, må tolkes som en reaksjon mot hele det internasjonale samfunnets manglende engasjement i landet, sier sjefen ved FNs kontor for samordning av humanitære spørsmål (OCHA) i DR Kongo, Jahal Rabesahala de Meritens. Selv om han sitter 2000 kilometer unna Bukavu, i den nedlitte hovedstaden Kinshasa, er han smertelig klar over hvor fort volden og opptøyene sprer seg gjennom det enorme landet.

urnene

17-årige **Sifa Bahavu Neenaa** (stående) er en av få tidligere barnesoldater som nå får yrkesopplæring. Men Sifa er livredd for at fortiden skal innhente henne.

- Det kom helt ut av kontroll. FN's biler ble brent over hele Kongo. Det var studentene som frontet angrepene, men det synes tydelig at andre trakk i trådene. Nå sies det at presidentens parti stod bak, sier de Meritens.

Trakk seg ut. Situasjonen roet seg først da militsgeneral Nkunda trakk seg ut igjen fra Bukavu, og på nytt overlot «kontrollen» til FN og Kongos hær.

- I dag sitter vi svekket tilbake etter opptøyene. Men problemene begynte lenge før Bukavu. Gjennom mesteparten av 2003 så det relativt bra ut, men på tampen av fjoråret så vi at forsøket på en avvæpning av militsgrupper var vanskeligere enn antatt. Dette var første indikasjon på at noe var galt. I år har det akseptert, sier FN-talsmannen.

Han tror ikke at ting blir bedre i tiden fram mot valget i juni.

- Jeg tror situasjonen blir verre, muligens den verste på tre år, sier Jahal Rabesahala de Meritens.

FN-styrkens bakgård. Det var en

angrende generalsekretær Kofi Annan som i april i år kommenterte ti-årsmarkeringen for folkemordet i Rwanda. Som sjef for FN's beredskapsstyrke i 1994, var han en av toppgutta som sviktet da varslene om at huturegimet i Rwanda planla å utrydde landets tutsiminoritet begynte å tikke inn på faksen i New York.

Ti år senere ligger dagens Øst-Kongo fortsatt i skyggen av Rwanda-tragedien, i den forstand at Vesten fremdeles ignorerer faretegnene for ny krig.

Kofi Annan ser skriften på veggen, og i august bad han om at dagens FN-styrke i Kongo doubles til 24.000 soldater. I dag har styrken et såkalt «fredsopprettende mandat» i provinsene Ituri, Nord-Kivu og Sør-Kivu. Det betyr at den i teorien kan bruke omfattende militære virkemidler til å skape og opprettholde fred. Men dette er i praksis ressurser den beskjedne FN-styrken ikke rår over.

I den vestlige delen av Kongo er Angola, Zimbabwe og Namibia fortsatt inne med støtte til Kinshasa.

Dermed er alle landene som deltok i krigen fremdeles til stede i en eller annen form. Angola, med sin enorme militære kapasitet, fungerer regelrett som en garantist for president Kabila.

Den generelle oppfatningen i Kongo er at Washington sitter med nøkkelen til en løsning av konflikten. Lilleputtstaten Rwanda har en suveren militær posisjon i regionen, og i Kongo er man overbevist om at Rwandas militære og politiske tilstedeværelse i Øst-Kongo skjer «på USAs nåde».

Ingen ny krig. I tidligere diktator Mobutus Goma-residens, møter vi provinsens sterke mann, guvernør Eugene Serufuli av Nord-Kivu.

Serufuli er innsatt av RCD-Goma, et parti som har liten støtte i befolkningen. Alle prognoser skulle derfor tilsi at han ryker ut ved valget. Noe sånt vil han ikke høre snakk om.

- Kongos og områdets historie kan ingen overse, men jeg mener vi nå - midt i overgangsperioden - er inne i en positiv periode. Folk som kjempet mot hverandre i går, samarbeider i dag. For alle ønsker fred, og jeg tror vi finner en god løsning. Tross vanskelighetene, vil alle i overgangsregjeringen gjøre alt for å kunne konkludere med valg. Det går sent, men vi beveger oss i riktig retning, mener han.

Serufuli er heller ikke med på at et valg kan resultere i ny krig.

- Så lenge valget er åpent og ingen spekulerer om valgfusk vil alle akseptere resultatet, og dermed sørge for at det ikke blir noen ny konflikt, sier guvernøren.

- Gjelder det også Uganda og Rwanda?

- Selvsagt, Kongo er en selvstendig stat og nabolandene har ikke noe med å overprøve valget, sier Serufuli til Bistandsaktuelt.

FAKTA:

■ Det tidligere Zaire, som fikk navnet «Den demokratiske republikken Kongo», etter at diktatoren Mobutu Sese Seko ble styrtet, har de siste årene vært preget av krig og konflikter.

■ Hundretusener av mennesker, de aller fleste uskyldige sivile, er drept som en direkte eller indirekte følge av krigshandlinger. De høyeste anslagene lyder på 2,5 - 3,5 millioner drepte siden 1998.

■ En rekke naboland har vært involvert med militær og økonomisk støtte til de krigførende partene.

■ Den norske organisasjonen Flyktningerådet har i flere år gitt bistand til flyktningene i den østlige delen av landet.

- Det internasjonale samfunnet gjør nok i selve Kongo. Landet må selv løse sine interne problemer, svarer han, før han tveveldig legger til at det hadde vært bra hvis «det internasjonale samfunnet fikk Uganda, Kongo og Rwanda til å fungere sammen på en bedre måte».

Forhandler om råvarer. Penger og økonomiske posisjoner anses som det eneste man kan tilby RCD-Goma/Rwanda for å få dem til å godta valgresultatet. Fra flere hold antas det at samtaler og forhandlinger mellom Kinshasa og Rwanda allerede er i gang.

Det er råstoffparadiset Øst-Kongo, som ligger på forhandlingsbordet. Enorme forekomster av diamanter, gull, kobber, coltan og andre mineraler gjør Kongo til et av verdens ti rikeste land på naturressurser.

Alle de involverte landene i konflikten har historisk sett unnskyldt sin tilstedeværelse med «sikkerhetsgrunner». De gjør det fortsatt, men et blikk på flere FN-rapporter viser at de samme landene de siste årene har hatt en fantastisk økning i råvareeksporten sin. Råvarer de ikke har utvunnet i sine egne land.

Fortsetter neste side >>>

Blakke soldater kan bidra til å skape ny uro

• ERIK LANDET

GOMA (b-a): Kombinasjonen av tomme lønningsposer og fulle patronbelter er ingen lykke for hardt prøvede Kongo. Demobiliseringen av landets mer enn 250.000 soldater har ikke kommet i gang.

Som et vitnesbyrd om manglende fremgang ligger lavaen fremdeles som en tungt gråsvart teppe over store deler av Goma. Da vulkanen Nyiragongo hadde sitt foreløpig siste utbrudd i januar 2002 - og noen av verdens kameraer en stakket stund var snudd mot Kongo - strømmet nødhjelpsorganisasjoner til byen mens blitslampene ennå var varme.

I løpet av noen korte måneder flommet byen over på nytt; av nødhjelpsorganisasjonenes kopper og kar, tepper og tekjeks. Mens halve byen lå dekket under lavaen. Så dro de aller fleste igjen. Tilbake satt en by, overlatt til gjenoppbygging med folkets egne hender og steinalderliknende redskaper.

Låner et rom. Snaut tre år senere sitter 39-årige Willy Assumani utenfor et hus i Goma, et hus som fortsatt bare så vidt stikker opp fra lavaen. Det er ikke hans hus, men han bor i et av rommene med kone og tre små barn.

Lykkelig nok for Assumani tok

Fordi militærleirene er overfylte, bor soldaten Willy Assumani med kona Chantál Matete og tre barn i en ruin dekket av lava.

lavaen med seg en haug med biler som endte opp utenfor nettopp dette huset. Eieren av huset lar Assumani og tolv andre familier bo der gratis, mot at de passer på de 15-20 utbrente vrakene som ligger strødd på eiendommen. Eieren skal «visst bruke stålet til et eller annet».

Willy Assumani er soldat i den nye nasjonale kongolesiske hæren, også den er et resultat av fredsavtalen fra i fjor. Og også den er en av hovedårsakene til den anspente situasjonen. For hæren har langt fra fun-

net sin form ennå. Fredsavtalen skiserte et demobiliseringsprogram som ikke reelt har begynt.

100 000 til ny hær. Etter planen skal over 250 000 tidligere soldater fra et utall militære grupper som deltok i krigen innrulleres og fordeles på nye militære avdelinger. Deretter skal 100.000 av dem utgjøre DR Kongos nye hær.

- Vi bor her fordi militærleirene er overfylte, sier Assumani.

Han gjør seg ingen tanker om

Hver natt i tre år dro vi ut for å stjele og drepe. Jeg har drept så mange at jeg har mistet oversikten.

Sifa Bahavu Neenaa (17).

Jeg har ikke noe annet å gjøre, så derfor er jeg fornøyd med jobben.

Willy Assumani, soldat

fremtiden for Kongos militærapparat, og vil heller ikke snakke om utsiktene til valg. «Noen ting bør man ikke snakke for høyt om», signaliserer han, uten å si det.

Månedslønn. Men lønna si kan han snakke om; «12,5 dollar (om lag 100 kroner, red. anm.) i måneden, men den kommer ikke hver måned».

Til tross for at det ikke er noen hemmelighet at lønningene sjelden kommer når de skal, har verken den regulære hæren eller militsgrupper problemer med å rekruttere soldater. Eller som Willy Assumani sier det:

- Jeg har ikke noe annet å gjøre, så derfor er jeg fornøyd med jobben. Jeg vet jo at jeg til slutt får penger.

Tålmodighet. Samtidig håper flere observatører at pengene kommer mens soldatene ennå er tålmodige. Faren for konflikt er så overhengende at enkelte sågar tar til orde for å bruke bistandspenger til militærlønninger. Blant dem er lederen for FN-styrkens menneskerettighetsavdeling i Goma, Idrissa Ba:

- Vi kan klare å gjennomføre valget hvis pengene fra giverlandene kommer tidnok, men hvis ikke militæret betales, kommer vi ingen vei, sier Ba.

Vulkanen Nyiragongos utbrudd i 2002 skapte nye lekeplasser for barna i Goma, men snart tre år etter at halve byen ble dekket av lava, er gjenoppbyggingen kommet sørgelig kort.

FOTO: KEN OPPRANN

>>> Fortsettelse fra forrige side

Historisk sett stod de enorme naturressursene for 75 prosent av landets eksportverdier. Men Kongos formelle økonomi ble et av ofrene for det siste tiårets krigføring. Siden 2001 har myndighetene igangsatt flere milliardprogrammer sammen med Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet, og begge de to vurderer i dag fremgangen som «god». Årlig mottar Kongo nå rundt 4,3 milliarder bistandskroner.

Likevel: Hvis Kongo klarer en økonomisk vekst på fem prosent årlig, vil det ta 60 år før landet er på det økonomiske nivået som det var i 1960.

Investorenes Kongo. I midten av november skal Verdensbanken og overgangsregjeringen møte internasjonale investorer til «forretningsforum» på Grand Hotell i Kinshasa. Det er tredje gang slike møter finner sted, «for å hjelpe den private sektoren i gjenoppbyggingen», som det heter i invitasjonen. Samme sted står det også at «Kongo er et av de mest attraktive landene i Afrika i dag», noe som blant annet skyldes «den stabile politiske situasjonen».

På spørsmål om Verdensbanken virkelig mener at situasjonen i Kongo er «politisk stabil», svarer informasjonsansvarlig Bakary Sanogo i en kort mail fra Paris:

«Takk for at du leder vår oppmerksomhet mot situasjonen i DR Kongo. Faktisk burde vi referere til situasjonen i landet som «i en overgangsfase, men fremdeles skjørt».

Purung drapsmaskin. Tilbake i Goma, i bakgården til et nedslitt bilverksted, snakker 17 år gamle Sifa Bahavu Neenaa så lavt at det er vanskelig å høre henne. Blikket viker ikke fra bakken. Sammen med et tyvetalls andre tidligere barnesoldater går hun nå på en provisorisk «yrkesskole» i verkstedet for å bli mekaniker.

Sifa forteller en historie som hun tidligere bare har delt med presten. Historien om ungdomstiden hennes.

13 år gammel ble hun med i en lokal mai-mai-milits i Bukavu, som storebroren på 17 år ledet. Slike gjenger har i årevis herjet Kongo, uavhengig av de mer organiserte militærgruppene. UNICEF har anslått at det finnes mellom 10.000 og

30.000 tidligere og nåværende barnesoldater i Kongo. Arbeidet med å reintegrere dem i samfunnet går trått.

Sifa er sånn sett heldig som har fått en ny sjanse, men hun er livredd for å bli innhentet av tenårene.

– Jeg har ikke noe id-kort. Jeg har hørt at folk som ikke har det puttes i fengsel snart. Og må jeg gjennom en rettsak, tror jeg at jeg blir drept på grunn av det jeg har gjort, sier hun.

Amnesty-rapport. Frykten er kan-

skje velbegrunnet. Kanskje er den det ikke. Amnesty rapporterte tidligere i år om at barnesoldater satt vilkårlig fengslet, noen av dem i nettopp Goma. Samtidig er det åpenbart at Kongos befolkning har et forholdsvis ukritisk forhold til rykter og antagelser om fremtiden. Årene har gitt dem få konkrete holdepunkter. Det finnes for eksempel ingen tydelige signaler om at tidligere barnesoldater skal arresteres. Et rettsoppgjør med samtlige soldater som har begått krigslignende handling-

er i Kongo synes totalt ugjennomførlig.

To ganger har Sifa unngått spørsmålet om hva hun har gjort som er så farlig. Til slutt kommer det:

– Ja, jeg har drept. Hver natt i tre år dro vi ut for å stjele og drepe. Jeg har drept så mange at jeg har mistet oversikten, sier hun.

– Men hvorfor gjorde du det?

– Nei ..., jeg vet ikke egentlig hva vi kjempet for.

forum
I vårt nye debattforum

«Etter mitt syn...»

kan du som leser være med å debattere fattigdom og utvikling. Her finner du både leserinnlegg og kronikker som har stått på trykk i papirutgaven av Bistandsaktuelt og innlegg som bare har stått på trykk i web-utgaven. Debattforumet er etablert i et samarbeid med www.norad.no og global.no.

Klikk deg inn på:

www.bistandsaktuelt.no/forum

bistandsaktuelt

Vanlig nødhjelp utgår på dato

Rapport avliver myten om hjelpeløse ofre

Ved daggry den 26. desember 2003 rammet et voldsomt jordskjelv den iranske byen Bam. I løpet av de neste dagene ble 1800 utenlandske hjelpearbeidere fra 44 land fløyet inn. De reddet 22 mennesker ut av ruinene. I mellomtiden hadde lokale hjelpearbeidere evakuert 10.000 skadde og gravd fram 157 mennesker.

• GUNNAR KOPPERUD

NØDHJELP

I rapporten World Disasters Report 2004 (WDR 2004) fra Det internasjonale Røde Kors blir jordskjelvet i Bam brukt som eksempel på at internasjonal nødhjelp i sin nåværende form er i ferd med å bli avlegs:

- Selve katastroferegnet er i endring. Bybefolkninger i stadig vekst, nedbryting av miljøet, fattigdom og sykdom forsterker sesongbetingede farer som tørke og flom, og skaper kronisk vanskelige forhold, heter det i rapporten.

Den konkluderer med at internasjonale organisasjoner risikerer å kaste bort pengene hvis de ikke klarer å gå fra kortsiktig bistand til mer langsiktig støtte til samfunn i faresonen.

Avliver myter. - World Disasters Report 2004 understreker at tiden nå er inne for å avlive myten om hjelpeløse ofre. Etter flere tiår med gode argumenter er tiden kommet for å gjøre noe, sier Halvor Fossum Lauritzen, utenlandssjef i Norges Røde Kors.

Han understreker at hjelpeorganisasjoner må prioritere å styrke motstandsdyktigheten som finnes i katastrofeutsatte samfunn, ellers risikerer man at disse kan bli undergravd. Men han legger til at dette ikke betyr at hjelpeorganisasjonene har feilet i utviklingen av et internasjonalt responsystem på katastrofer.

Lokale må integreres. - Det er imidlertid viktig å understreke at lokale ressurser og lokal motstandsdyktighet må framheves og integreres i internasjonalt humanitært katastrofearbeid, sier Fossum Lauritzen.

Som eksempel på lokal motstandsdyktighet viser han til utviklingen i naturkatastrofer: Både tallet på naturkatastrofer og tallet på mennesker som rammes er tredob-

En kvinne unnslipper en fallende vegg, mens letemannskaper graver etter lik etter jordskjelvet i Bam, Iran, i desember 2003.

FOTO: SCANPIX/AFP/ODD ANDERSEN

blet siden 1970-tallet. Men tallet på omkomne har sunket, fra to millioner på 1970-tallet til 580.000 siste ti år. Dette er en nedgang på 70 prosent.

- Er det takket være bedre internasjonale katastrofeberedskap? Ja, til en viss grad. Men det er også på grunn av ofrenes evne til å finne bedre overlevelsesstrategier enn tidligere, sier Halvor Fossum Lauritzen.

Lydløse katastrofer. - Afrikas katastrofer ble tidligere karakterisert med TV-bilder av radmagre flyktninger og barn med øyne fulle av fluer. Men dagens katastrofe er lydløs, de fleste døende holder seg hjemme, skriver rapporten, og viser til Sør-Afrika som eksempel.

Der er en lydløs katastrofe under oppseiling som konvensjonell nødhjelp ikke er i stand til å stanse, fordi katastrofen er utløst av så mange faktorer: hiv/aids, matmangel, fattigdom, stadig dårligere helsestell, urent vann, elendige sanitære forhold, ukontrollert urbanisering og sykdom generelt.

Rapporten tar seg tid til å forklare mønsteret bak katastrofen: Når sørafrikanske gårdbrukere blir syke, forlater konene deres åkrene for å pleie dem. Færre hender i arbeid på åkrene betyr mindre avlinger, som sammen med tørke kan føre

til hungersnød. Enkene pådrar ofte gjeld som følge av de reduserte avlingene. Og når enkene selv dør, overtar den eldste av barna.

Mange av de fire millioner sørafrikanske barna som er blitt foreldreløse som følge av aids bor i husholdninger styrt av barn, der verken mat eller utdanning er selvsagt. Kunnskapen om hvordan jorda skal dyrkes går tapt. Og skolene stenger porten for dem som ikke har råd til skolepenger.

Motstandsdyktig. WDR 2004 mener at det finnes en alternativ form for nødhjelp som har muligheter for å mestre eller i det minste avhjelpe katastrofer som den sørafrikanske - og det er å styrke den lokale motstandskraften.

Høvding Masilela i landsbyen Evusweni er ett konkret eksempel: Han overtalte menighetens eldreråd til å sette av landbruksområder som foreldreløse barn kunne dyrke og livnære seg på, og anbefalte kollektivt landbruk på områder som lå brakk.

Høvding Masilelas hovedprinsipp var at nødhjelp utenfra skulle hjelpe landsbyen hans til å bli selvhjulpent framfor å dele ut mat. Støtte til kunstig vanning kunne for eksempel gjøre gårdbrukerne uavhengige av regn som uteblir, samtidig som rent drikkevann kunne re-

dusere spredningen av kolera og diaré. I tillegg er det foreslått å oppnevne 10.000 kvinnelige formyndere for barn som er blitt foreldreløse som følge av aids.

Lokalt initiativ. WDR 2004 nevner flere eksempler på at lokalsamfunn har styrket sin motstandskraft på eget initiativ. Ett av dem er det tørkerammede og tildels ufruktbare området Zaheerabad i Andhra Pradesh i India. Siden midt på 90-tallet er dette samfunnet blitt rammet av nesten sammenhengende katastrofer: tørke, feilslåtte avlinger og avlinger ødelagt av skadedyr.

Det er anslått at mellom fire og fem tusen gjeldstyngede gårdbrukere i området har tatt livet av seg de siste seks årene. Nå har imidlertid kasteløse kvinner i Zaheerabad - utstøtte og fattige - latt seg inspirere av en lokal utviklingsorganisasjon til å «gjenoppdage» tradisjonelle, tørkebestandige såkorn, som alternativ til såkornet anbefalt av vestlige eksperter. Gjenoppdagelsen har spredt seg til 65 landsbyer.

- Når katastrofens karakter endres, må også vi forandre oss, skriver WDR 2004 om internasjonale hjelpeorganisasjoners arbeid: - Vi trenger nye tilnæringsmåter som styrker menneskers motstandsdyktighet stilt overfor både materiell, sosial og økonomisk motgang.

”

Hjelpeorganisasjoner risikerer å kaste bort penger hvis de ikke omstiller seg.

World Disasters Report 2004.

OECD lanserer pilotprogram for avbinding av bistand

• ELLEN HOFVANG

BISTAND

OECD-landene har vedtatt et toårig pilotprogram som skal gi større åpenhet i bruken av såkalte ubundne kreditter i bistanden. Åpne anbud fra de selskapene som vil delta i bistandsfinansierte prosjekter skal øke effektiviteten og bidra til at den typen kreditter benyttes i større grad. Landene som er med i programmet inkluderer Australia, Ca-

nada, de 25 EU-landene, Japan, Korea, New Zealand, Norge, Sveits og USA.

Ubundne kreditter er lån som kan benyttes til innkjøp av varer og tjenester fra hvilket som helst land. Det betyr at de ikke er bundet til leveranser fra givrelandet, i motsetning til enkelte typer bundne kreditter. De sistnevnte har vært svært omstridte former for bistand, i ho-

vedsak innenfor næringslivsbistand.

Pilotprogrammet vil starte fra 1. januar 2005 og innebærer at kreditene kunngjøres offentlig i et system administrert av OECD minst 30 dager før anbudsgivingen starter. Anbudperioden skal vare i minst 45 dager. Landene skal også årlig informere om utfallet av de enkelte budrundene.

Norge har gått foran når det gjelder avbinding av bistanden. Siden 2002 har all norsk bistand som omfattes av OECDs avbindingsanbefaling vært ubundet, og Norge har også gått lenger ved å avbinde bistanden til alle utviklingsland, ikke bare de minst utviklede. Det er også vedtatt at norsk matvarehjelp skal være ubundet fra 2007.

Mugabe sterkere enn noen gang

Opposisjonslederen Morgan Tsvangirai er frikjent, men sliter i motbakke

BULAWAYO (b-a):

Zimbabwes opposisjonsleder Morgan Tsvangirai hadde grunn til å feire da han ble frikjent i høyesterett i oktober. Men i første omgang kan det være president Mugabe som tjener på løslatelsen.

• WILSON JOHWA

ZIMBABWE Tiltalen mot Morgan Tsvangirai var alvorlig. Han skulle angivelig ha vært hjernen bak en plan om å drepe Zimbabwes president Robert Mugabe, og risikerte dødsstraff. En slik dom ville trolig ha gjort de vanligvis så forsiktige zimbabwerne rasende, og kanskje samlet dem bak Tsvangirais svekkede Movement for Democratic Change (MDC).

Protestene ville likevel ikke ha vært så sterke at de kunne styrtet regjeringen, mener Brian Raftopoulos ved Zimbabwes Institutt for utviklingsstudier.

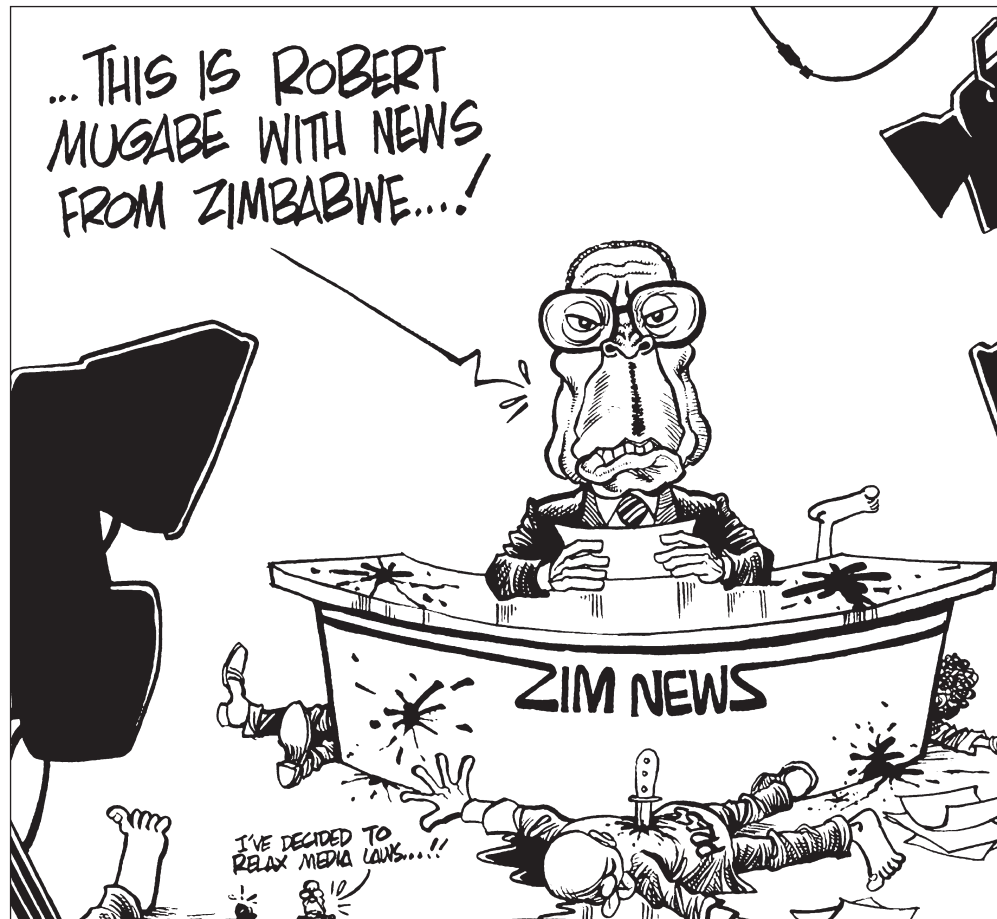
- Zimbabwerne er altfor demoralisert nå, forklarer han.

Tynget ned av undertrykkende sikkerhetslovgiving og demonisert i de statlig kontrollerte mediene, ser det ut til at det fem år gamle opposisjonspartiet MDC har mistet mye av sin opprinnelige kraft. Det samme gjelder for store deler av sivilsamfunnet. President Mugabe framstår derimot som sterkere enn noen gang.

Utviste sørafrikanere. I oktober utviste Mugabes regjering en delegasjon på tretten medlemmer fra den mektige sørafrikanske fagbevegelsen Confederation of South African Trade Unions. COSATU-representantene var kommet for å undersøke forholdene i Zimbabwe.

- Delegasjonens korte besøk viste med all mulig tydelighet at dette er et samfunn der folks rettigheter og sivile friheter knuses, uttalte COSATUs generalsekretær Zwelinzima Vavi.

Dømt til straffarbeid. Bare noen dager tidligere hadde parlamentarikere fra regjeringspartiet stemt for

at en av Zimbabwes tre hvite parlamentsmedlemmer, Roy Bennett, skulle fengsles i 12 måneder og settes til hardt straffearbeid. Hans eneste forbrytelse var at han skubbet til justisminister Patrick Chinamasa etter at ministeren hadde skjelt han ut under en debatt i parlamentet.

Parlamentet stemte også nylig for et lovforslag som innfører bøter og to års fengsel for enhver journalist som opererer i landet uten en lisens utstedt av et regjeringsoppnevnt organ.

Gode argumenter. Denne typen overgrep har likevel ikke forhindret at Mugabe har tjent på dommen i Tsvangirai-saken.

- Han har tjent mye fordi han nå

”

Nå kan Mugabe hevde at rettsvesenet er uavhengig.

John Makumbe, universitetslektor i statsvitenskap.

kan argumentere med at rettsvesenet er uavhengig og ikke kontrollert av presidenten, sier John Makumbe, universitetslektor i statsvitenskap.

- Han vil også bruke argumentet om at opposisjonslederen ikke bare er frikjent, men også tillates å reise utenlands til tross for at han driver en kampanje mot regjeringen.

Fikk igjen pass. Like etter rettsaken krevde Tsvangirai tilbake passet sitt, som hadde vært beslaglagt som del av kausjonsbetingelsene. MDC-lederen har ikke vært utenfor Zimbabwe de to siste årene, og la straks ut på en rundreise til utvalgte afrikanske land.

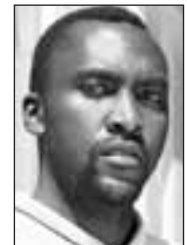
Selv med rettsaken om landsforræderi bak seg, er Tsvangirai ikke ferdig med rettsvesenet. Han må nå

forberede seg på rettsak nummer to, som etter planen skal holdes i januar. I denne saken er Tsvangirai anklaget for å ha oppfordret til gatedemonstrasjoner for å ta fra Mugabe makten, men juridiske eksperter sier denne saken står enda svakere enn den forrige.

Valg i mars 2005. Mens Tsvangirai er opptatt i retten, presser regjeringen på i forberedelsene av parlamentsvalget som etter planen skal holdes i mars 2005. Det har kommet forslag om å utsette valget, men det har Mugabe avvist. De som ønsker valget utsatt mener Zimbabwe først må sørge for full gjennomføring av en protokoll om frie og rettferdige valg som regjeringen sluttet seg til i juli, under et toppmøte i den regionale samarbeidsorganisasjonen Southern African Development Community (SADC). Protokollen krever blant annet at alle landene i regionen skal tillate opposisjonspartier fritt å drive valgkamp. Den forutsetter også at landene skal etablere upartiske valginstitusjoner. MDC har sagt at de ikke vil delta i valg før regjeringen bekrefter disse minstandarder for frie valg.

- Til nå har vi bare sett regjeringens motvilje og manglende evne til å følge protokollen, sier MDC-talsmann Paul Themba Nyathi.

Hindrer byvelgere. Ifølge statsviter John Makumbe er det allerede indikasjon på at regjeringen har begynt å manipulere valgforberedelsene. Det skjer for eksempel ved at de forhindrer registrering av velgere i byene, som alltid har vært områder der opposisjonen står sterkt. Zimbabwes to siste valg var preget av trusler og beskyldninger om valgfusk. Siden siste valg har landet vært i en konstant politisk og økonomisk krise, forsterket av effektene av et voldelig program for landreform.

Wilson Johwa er zimbabwisk frilansjournalist.

Kommunesamarbeid ga pris til Gran på Hadeland

• GUNNAR KOPPERUD

Da Gran kommune i 1999 ble vennskapskommune med Mukono i Uganda, hadde kommuneadministrasjonen i Mukono én skrivemaskin, én telefon og to regnemaskiner på deling. I dag har den seks PCer, eget strømaggregat og inntektene er blitt tredoblet. 2. november i år fikk Gran kommune en pris for samarbeidet.

Ros. - Dere har åpnet øynene for folks evne til å forstå og engasjere seg i globale miljø- og utviklings spørsmål, sa miljøvernminister Knut Arild Hareide da han overrakte prisen «Internasjonal kommune» på Brandbu kino.

Det er Fredskorpset og Kommunenes Sentralforbund (KS) som står bak prisen, som ble innstiftet for to år siden. Hittil har ti norske kommuner mottatt prisen.

- Kriteriene for å få prisen er tre: samarbeid med en kommune i Sør, drive aktivt opplysningsarbeid om

forholdene der gjennom skoler og frivillige organisasjoner samt å føre en anstendig flyktningpolitikk, sa Fredskorpsets leder Tor Elden under prisutdelingen.

«Look to Mukono». Grans ordfører Rigmor Aasrud (Ap) mener at hovedgevinsten for Mukono er økt grad av kunnskap og systematikk i den kommunale administrasjonen:

- Vi synes det er blitt mer forståelse for et administrativt system. Med innføringen av EDB er det for eksempel kommet mer orden på skatteinnkrevningen, og som følge av det er næringsdrivende blitt mer positive til å betale skatt. Kommunens inntekter er samlet sett tredoblet - i det ligger også leieinntektene fra det nye markedet. Og for å si det enkelt: Med økte inntekter kan en kommune for eksempel bygge bedre skoler, sier Aasrud.

Blant andre tiltak som er satt i gang er etableringskurs i regnskap og markedsføring for 170 kvinner,

”

Vi føler at vi er med på å skape gode ringvirkninger.

Rigmor Aasrud, ordfører i Gran kommune.

med avsluttende diplom, samt to mønsterhager i hver av de 48 kommunekretsene der folk kan lære grønnsakdyrking, sykdomsforebygging og hvilke grønnsaker som pas-

ser sammen.

- Vi føler at vi er med på å skape gode ringvirkninger. «Look to Mukono» er blitt et ugandisk munnhell, sier Aasrud.

FAKTA

I alt syv norske kommuner og én fylkeskommune deltar i Kommune-til-kommune-samarbeidsprogrammet til Kommunenes Sentralforbund (KS), kalt Municipal International Cooperation Programme (MIC). Programmet er fullfinansiert av Norad, og startet med fem kommuner i 1999.

Norsk kommune	Afrikansk kommune, land	Sum 2004
Eid	Mbala, Zambia	360.000
Elverum	Tsumeb, Namibia	365.000
Flora	Nkotakota, Malawi	375.000
Fredrikstad	Lilongwe, Malawi	365.000
Gran	Mukono, Uganda	365.000
Kristiansand	Walwis Bay, Namibia	365.000
Stavanger	Antsirabe, Madagaskar	405.000
Vest-Agder Fylkeskommune	Thembisile, Sør-Afrika	365.000
Totalt:		kr. 2.965.000

Afrikas nye olje-rush

AV SANOU MBAYE

TETT PÅ AFRIKA

T rusler om kutt i oljeleveransene. Dette er det eneste som kan få verdens ledere til å bry seg om Afrika. I stedet for som vanlig å ha blitt neglisjert av globetrotterende statsmenn, er kontinentet nylig blitt besøkt av USAs president George W. Bush, Kinas president Hu Jintao, Brasils Lula da Silva, den tyske forbundskansleren Gerhard Schröder og en rekke andre statsledere. Deres offisielle uttalelser la typisk nok vekt på utvikling, å få slutt på Afrikas mange kriger og kampen mot hiv/aids. Men det alle hadde i tankene var: olje.

Et oljerush er på gang på kontinentet, først og fremst fordi industrilandsenes nasjonale sikkerhet avhenger av stabile oljeleveranser. Åtte prosent av verdens kjente oljeresurser finnes i Afrika sør for Sahara. I 2002 produserte Nigeria 2,1 millioner fat olje om dagen, Angola 900 000, Kongo-Brazzaville 283 000, Ekvatorial-Guinea 265 000, Gabon 247 000, Sudan 227 000, Kamerun 75 000, Sør-Afrika 28 000, DR Kongo 25 000 og Elfenbenskysten 11 000. (Til sammen over 4,1 millioner fat om dagen).

USA alene importerer nå 1,5 millioner fat olje hver dag fra Vest-Afrika, like mye som de importerer fra Saudi-Arabia. Ifølge det amerikanske energidepartementet vil amerikansk import av afrikansk olje øke til 770 millioner fat årlig i løpet av dette tiåret. Dette skjer samtidig som oljeletingen intensiveres i Guinea-bukta, og amerikanske meklere søker å skape fred i krigsherjede, oljeproduerende land som Sudan og Angola og etablerer strategiske baser for å sikre produksjonen.

Som resultat vil vestafrikanske oljeprodusenter tjene anslagsvis 200 milliarder dollar (ca. 1300 milliarder kroner) det neste tiåret - mer enn ti ganger så mye som Vesten gir til «bistandsindustrien» i regionen.

Så hvorfor feirer ikke Afrika? For di afrikanere er meget klare over oljens forbannelse: Korrupsjon, konflikt, økologiske katastrofer - og en bedøvet grundermentalitet. I Nigeria har anslagsvis 300 milliarder dollar i oljeinntekter gått inn i statskassen de siste 25 årene. Men inntekten per innbygger fortsetter å være mindre enn én dollar om dagen, av den enkle grunn at mesteparten av pengene ender opp i sveitsiske bankkonti, som kontiene til landets tidligere diktator Sani Abacha.

I Angola avslørte British Petroleum at selskapet måtte betale 111 millioner dollar i såkalte signaturbonuser til myndighetene. Hvor skandaløst det enn måtte høres ut, er det bare peanøtter sammenlignet med de 4,5 milliardene dollar som trolig er blitt sløst vekk fra afrikanske myndigheters pengekister de siste ti årene.

Fagforeningslederen **Adams Oshiomhole** gikk i spissen for en arbeiderprotest mot økte bensinpriser i Lagos 3. november i år, og fagforeningene truet med å blokkere landets oljeleveranser. Her blir han forsøkt stoppet av politiet.

FOTO: AFP PHOTO/SCANPIX

tett på afrika

Fra og med denne utgaven introduserer Bistandsaktuelt en ny kommentarspalte. Spalten er et samarbeid med den internasjonale ikke-kommersielle avisorganisasjonen Project Syndicate. I serien «Tett på Afrika» vil du møte ledende afrikanske tenkere, politikere, økonomer og skribenter.

Men politisk korrupsjon og tyveri er ikke de eneste problemene. Den bejublete oljerørledningen mellom Tsjad og Kamerun har forårsaket forurensning av grunnvannet, ødelagt pygmeenes jaktområder, hatt katastrofale følger for landbruket og ført til spredning av aids - kanskje et uunngåelig resultat når gjestearbeidere uten utdanning befinner seg tusenvis av kilometer hjemmefra, med en horde av prostituerte i hælene.

Antatte årlige inntekter fra dette prosjektet for oljeselskaper som Chevron, Exxon og Petronas, og långivere som Verdensbanken og Den europeiske investeringsbanken, er på hele 4,7 milliarder dollar. Tsjad vil på sin side tjene fattige 62 millioner dollar, mens Kamerun blir usle 18,6 millioner dollar rikere.

Slik sett forverrer oljerikdommen fattigdommen i det sørlige Afrika, den kurerer den ikke. Bare åpenhet og ansvarlighet

Oljerikdommen forverrer fattigdommen i det sørlige Afrika, den kurerer den ikke.

kan snu denne trenden. Dette var hensikten bak initiativet til den såkalte Extractive Industries-gruppen (EITI), som la fram et forslag om å gi alle multinasjonale oljeselskaper fullmakt til å offentliggjøre alle innbetalinger til myndighetene i land der de jobber. Men fordi både selskapene og afrikanske regjeringer har all grunn til å unngå innsyn, ble EITIs planer meningsløse siden de slik offentliggjøring ikke ble påbudt.

Hvilken lærdom kan vi trekke av denne sørgelige tilstanden? La oss se på de som forsvare ofrene for den åpenbare utbyttingen. De som gjorde opprør mot urettferdigheten var ikke afrikanere, men folk fra vestlige organisasjoner som EITI, den amerikanske bistandsorganisasjonen Catholic Relief Services (CRS) og Global Witness. Afrikanske intellektuelle, kunstnere og menneskerettighetsaktivister følte ingen trang til å uttrykke solidaritet med sine afrikanske landsmenn, og til å forsvare rettighetene til de undertrykte. Det afrikanske sivile samfunn ser ut til å være fanget et sted mellom likegyldighet og treghet.

En annen lærdom dreier seg om det mislykte politiske lederskapet i Afrika. Det er tradisjon for å knytte Afrikas feilslag til kolonitiden og slaveriet, og ingen kan avvise at det finnes en forbindelse. Men denne erkjennelsen frikjenner ikke Afrikas tidligere «småkonger», som solgte sine landsmenn til slavehandlerne. Nylig samlet en gruppe afrikanske kirkeledere seg på øya Gorée utenfor Senegal og oppfordret sine folk til å ta sin del av ansvaret for slavehandelen. Oppfordringen gikk upåaktet hen.

Det er en skam, for dette var en gyllen anledning til å avsløre og blottlegge manglene til de fleste av Afrikas ledere gjennom vår plagede historie. Den gjennomgående evnen afrikanske ledere har til å forråde sitt folk er roten til Afrikas nåværende elendighet. Deres uansvarlig-

het og tilsynelatende ubekymrhet er det som overbeviser resten av verden om at afrikanere ikke kan gjøre annet enn å danse, tigge og slakte hverandre. Lett adgang til oljerikdommen bare muliggjør at de kan fortsette sin kyniske frivolitet.

Dersom Afrikas oljerikdom skal bli utnyttet - og den vil bli utnyttet - må det være i de oljeimporterende landenes interesse å fremme et bedre lederskap i Afrika. Vesten betaler jo allerede en høy pris for å ha latt vanlige mennesker i Midtøsten leve så lenge i håpløs fattigdom, mens lederne deres velter seg i vanvittig oljerikdom. Ingen, minst av alle fattede afrikanere, har råd til å gjenta den tabben. (Copyright: Project Syndicate)

Sanou Mbaye er tidligere økonom ved Den afrikanske utviklingsbanken.

annonse

Julegaver eller ferie?

Stikk innom Al-Quds; Palestinabutikk og reisebyrå i Pilestredet 31, Oslo.

Butikken vår har mange vakre og fargerike julegaveideer fra Midtøsten inkludert tremosaikk, glass, keramikk, olivensåpe, broderier og magedansutstyr.

Reisebyrået vårt er spesialister på Midtøsten, men kan tilby et bredt spekter av reiser til HELE verden til konkurransedyktige priser.

Vi er fleksible og kan tilpasse reise og hoteller til deres behov.

Ved å kjøpe varer eller reiser hos Al-Quds så støtter du også Palestina-komiteens helsearbeid.

alquds
القدس

notis

Hovedfagsoppgave om Bistandsaktuelt

Hovedfagsstudenten Stig Økland har skrevet ferdig en hovedfagsoppgave om Bistandsaktuelt. «Redaksjonell autonomi. En studie av fagbladet Bistandsaktuelt forhold til eier, Norad» er tittelen på oppgaven som ble innlevert til In-

stitutt for medier og kommunikasjon ved Universitetet i Oslo i høst.

Økland beskriver i sin oppgave konflikten mellom journalistiske idealer i møtet med en statlig byråkratisk virkelighet, og mener at idealene i noen grad må vike for de formelle strukturens innflytelse.

Feminisering av aids

Epidemien rammer kvinnene hardest, fastslår UNAIDS

I Afrika sør for Sahara er ifølge UNAIDS 57 prosent av voksne hiv-positive kvinner. Blant unge er hele 75 prosent av de hiv-smittede kvinner og jenter.

AIDS

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE
UNAIDS har tatt initiativet til «The Global Coalition on Women and AIDS» som består av ulike partnere og organisasjoner.

- Dette skal være en kombinasjon mellom global rådgivning og konkrete tiltak i felt. Innen fem år håper vi at de fleste land skal ha spesifikke tiltak rettet mot kvinner, sier visedirektør i UNAIDS Kathleen Cravero.

Årsakene til at kvinner er mer utsatte for hiv-smitte er mange og sammensatte. Fysiologisk er de mer utsatte for smitte enn menn, og unge jenter er mer utsatt enn eldre kvinner.

I mange land har kvinner liten eller ingen kontroll over egen seksualitet. Det å leve i ekteskap utgjør for mange den aller største risikoen for smitte, ettersom utenomekteskapelege forhold er utbredt i mange kulturer. Kvinnene har ofte liten rett til å kreve at ektefellen skal bruke kondom dersom hun mistenker at mannen har flere partnere.

Kvinner, som her fra Zambia, bærer den største byrden i forbindelse med hiv/aids, mener UNAIDS. I Afrika sør for Sahara er 57 prosent av voksne hiv-positive kvinner.

FOTO: RUNE ERAKER

I mange kulturer er det dessuten vanlig at unge kvinner har forhold til langt eldre menn.

- Vi ser at kvinner er fanget i sine forhold, og har liten mulighet til å beskytte seg mot smitte. Men dette mener vi at det er mulig å endre, sier Cravero.

Rett til beskyttelse. UNAIDS-talskvinnen nevner derfor konkrete tiltak som skal bidra til å få ned de høye smittetallene hos kvinner:

- Vi vil ikke bare fokusere på bruk av kondom, avholdenhet og trofasthet. Like viktig er for eksempel at kvinnene gis mulighet til å beskytte seg selv, gjennom mikrobisider.

Fokus på vold mot kvinner, er et annet felt der «The Global Coalition on Women and AIDS» mener en reduksjon i antall overgrep mot kvinner - også innen familien - vil slå positivt ut på aids-statistikken.

- En nedgang i vold mot kvinner vil minske sjansen for hiv-smitte, sier Cravero.

Forbedrede rettigheter. Eiendomsrettigheter er et annet konkret eksempel som UNAIDS mener vil kunne påvirke kvinnenes situasjon - også i forhold til risikoen for hiv-smitte.

- I flere land mister kvinnene eiendommen når mannen dør. Vi ser at dette i mange tilfeller tvinger kvinnene til økt risikoatferd, som dermed også øker sjansene for hiv-smitte. Å få orden på eiendomsretts-

spørsmålet - som i enkelte land vil bety ny lovgivning, andre steder å ta i bruk de lovene som allerede eksisterer - vil kunne lette kvinnenes situasjon, forklarer hun.

Videre vil fortsatt og økt fokus på viktigheten av gratis helsetjenester være et viktig tiltak, ettersom mange ressursfattede kvinner i utviklingsland uten slik tilgang ofte er uvitende om hiv/aids.

- Et annet felt som vi vet bidrar til redusert smitte, er satsing på utdanning og jenter, sier Cravero.

”

Innen fem år håper vi at de fleste land skal ha spesifikke tiltak rettet mot kvinner.

Kathleen Cravero, visedirektør i UNAIDS.

Pleie uten lønn. I tillegg til at kvinnene er mer utsatt for smitte, må de i langt større grad enn menn bære byrdene ved å stelle for syke familie-medlemmer og ta seg foreldreløse barn.

- Det er sjelden at en bestefar tar seg av de syke. Når folk blir syke i byene, ender de opp hos bestemødrene sine i landsbyen, uttalte nylig Carol Equamo i den Johannesburgbasererte aksjonsgruppa ActionAid til nyhetsbyrået IPS.

Hun får støtte fra FNs spesialutsending for hiv/aids, Stephen Lewis:

- Virkeligheten i det sørlige Afrika er at de statlige overføringene til helsepleie går ned. Det er derfor viktig at kvinner som tar seg av syke får lønn for arbeidet, ettersom denne innsatsen tar de vekk fra annet lønnet arbeid, sier Lewis.

I Johannesburg vil ActionAid lansere en kampanje med tittelen «Nei til hjemmebasert pleie» på aidsdagen 1. desember.

FAKTA:

■ Globalt er om lag 38 millioner mennesker hiv-positive, og 20 millioner mennesker er døde siden den første aids-diagnosen ble stilt i 1981, anslår FN.

■ Mens det sørlige Afrika bare har to prosent av verdens totale befolkning, lever 70 prosent av alle hiv/aids-smittede i denne regionen.

■ Kvinner mellom 15 og 24 år i Afrika sør for Sahara har 2,5 ganger så stor risiko for å bli hiv-smittet enn menn i samme aldersgruppe.

■ Ved utgangen av 2003 hadde sju prosent av hiv-positive i utviklingsland tilbud om såkalt antiretroviral behandling.

■ I Afrika sør for Sahara har anslagsvis 12 millioner barn mistet én eller begge foreldrene sine på grunn av aids.

■ I 2003 ble nesten fem millioner mennesker smittet av hiv - det høyeste antallet siden 1981.

Kilde: UNAIDS.

For svak kontroll med UD-bistand, mener Riksrevisjonen

Utenriksdepartementet har for liten kontroll med hva norske bistandsmidler blir brukt til, melder NRK-Dagsnytt og viser til en fersk rapport fra Riksrevisjonen.

Riksrevisjonen kritiserer departementet for at de i alt for liten grad bryr seg om å evaluere bistandsprosjekter. Prosjektene man har vurdert ligger innenfor sektorene nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter, samt fred, forsoning og demokrati. Dette er områder som i hovedsak ligger innenfor utenriksministerens ansvar.

Ekspedisjonssjef Per Anders Engseth i Riksrevisjonen sier at UD nå må forbedre sine rutiner.

- Det som svikter mest er tilbake-rapportering fra de som bruker midlene, og behandling av dette i departementet, sier Engseth til NRK-Dagsnytt.

Riksrevisjonen har sett på perioden 2001-2003. For hvert tredje prosjekt fra 2001 har UD ennå ikke mottatt noen sluttrapport. Dette til tross for at tidligere prosjekter skal være evaluert før en organisasjon får penger til nye prosjekter. Men

det har ikke UD brydd seg om. Departementet krever i tillegg til evaluering at det på forhånd vurderes om et prosjekt er gjennomførbart og ikke for dyrt, før nye penger bevilges. Men i nesten ingen av de kontrollerte prosjektene kunne det dokumenteres at disse forholdene var vurdert.

Departementet vil se om rutineene bør endres.

UD legger seg ikke helt flat for kritikken fra Riksrevisjonen, men informasjonsrådgiver Cathrine Andersen sier at departementet nå vil se om rutineene bør endres.

Slutt for FN-sendelag i Guatemala

FN-sendelaget MINUGUA i Guatemala avslutter sin virksomhet i desember i år.

- Etter 10 år avsluttes en av FNs mest vellykkede fredsbyggingsoveroperasjoner, sier utenriksminister Jan Petersen.

Norge tok aktiv del i fredsprosessen i Guatemala, bl.a som medlem av vennelandsgruppen. Etter at avtalen om endelig våpenhvile ble undertegnet i Oslo i 1996, har man fra norsk side støttet gjennomføringen av fredsavtaleverket.

Gjeldsavtale med Vietnam

Statssekretær Olav Kjørven og visefinansminister Tam undertegnet i et møte tirsdag 2. november i det vietnamesiske finansministeriet en intensjonsavtale om gjeldsbytte mellom Norge og Vietnam.

Gjeldsbytteavtalen legger opp til at Vietnams gjeld til Norge, tilsvarende omlag 35 millioner norske kroner, gjøres om til et bidrag i lokal valuta til forsterkning av programmet 'Decentralised Programme for Poverty Reduction'. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom International Fund for Agricultural Development (IFAD) og vietnamesiske myndigheter.

Bekymret for sikkerheten på Haiti

CARE og Verdens Matvareprogram, er bekymret for den forverrede sikkerhetssituasjonen i Gonaives på Haiti.

Volden har økt i omfang den siste måneden, og flere lastebiler med humanitær hjelp har blitt angrepet.

Angrep, tyverier og trusler mot hjelpeorganisasjonene har blitt dagligdags, tross gjentatte oppfordringer om respekt for den jobben som gjøres.

Noen av de mest aggressive hendelsene de siste ukene, inkluderer blant annet et væpnet angrep mot en bil fra organisasjonen Leger uten Grenser, plyndring av en lastebil fra det franske Røde Kors, og plyndring av en lastebil fra Verdens Matvareprogram (WFP) med 30 tonn ris.

400 milliarder dollar på avveie

Bangladesh, Haiti, Nigeria, Tchad, Myanmar, Aserbajdsjan og Paraguay er verdens mest korrupte land, ifølge Transparency International (TI).

- FNs Tusenårsmål om å halvere fattigdommen innen 2015 forutsetter at statene tar korrupsjon på alvor, sier TI Norges generalsekretær, Jan Borgen.

Han spør hvordan bistanden virker inn på korrupsjonen. Bangladesh er norsk hovedsamarbeidsland og mottok i fjor om lag 60 millioner kroner i bistand.

Klarer seg uten mannfolk

Aids har bidratt til frigjøring av kvinner, mener ugandiske eksperter

KAMPALA (b-a): En ny utvikling vekker oppsikt i Ugandas hovedstad. Unge kvinner går ut med venninnegjenger på byen. De kommer i sine egne biler, betaler sine egne drinker, og går hjem – alene.

• I UGANDA:
SILJE BERGGRAV

For få år siden ville dette vært uhørt oppførsel. Og også i dag uttrykker mange menn sterk frustrasjon over moderne ugandiske kvinners åpenbare mangel på behov for en mann ved sin side.

Sterkt medvirkende. – Aids er en sterkt medvirkende årsak til denne utviklingen, hevder Sylvia Tamale, rektor ved juridisk fakultet ved Makerere universitet i Kampala og frittalende feminist.

Hun peker på at middelklassen i Uganda er i ferd med å vokse seg stadig større, og at kvinner i langt større grad enn tidligere har tilgang til høyere utdanning og tjener gode nok inntekter til å underholde seg selv.

– Utdanning og inntektsvekst er én side av saken, men aids-epidemien har definitivt satt sitt preg på kvinnefrigjøringen. Du vil ikke treffe én person som ikke har mistet noen i sin nærmeste omkrets. Dette faktum, kombinert med myndighetenes vellykkede opplysningsarbeid, har gjort kvinner langt mer forsiktede med hvem de innleder forhold til, sier hun til Bistandsaktuelt.

Suksess med aidskampanjer. Uganda er ofte omtalt som ett av få utviklingsland som har klart å hindre utbredelsen av hiv, og antallet nysmittede hevdes å ha gått ned. Både tallene og årsakene til reduksjonen har vært omdiskutert, men myndighetenes tidlige åpenhet om temaet og anbefalinger for forebygging er blitt ansett som viktige.

En britisk studie fra tidligere i år konkluderer med at advarsler om tilfeldig sex formidlet via nettverk av venner og familie har fungert vel så effektivt som kampanjer i massemedia. I dag kjenner åtte av ti analfabete kvinner i Uganda til aids og smittefare, mot eksempelvis to av ti i Peru.

– Å innlede forhold til en partner har blitt et spørsmål om liv og død. Kvinner vil i langt mindre grad enn tidligere risikere livet for en mann som ikke kan holde seg til én partner. Vi ser en sterk vekst i kvinner som forlater menn til fordel for å leve alene, sier Tamale.

Også blant de fattige. Hun mener det til tross for de enormt ødeleggende effektene aids-epidemien har på det afrikanske samfunnet, familiestrukturer og barns oppvekstvilkår, er riktig å også fremheve de få positive utviklingstrekkene som finnes. Juristen, som har foretatt en studie blant kvinner i lavinntekts-husholdninger, sier tendensen til økt frigjøring ikke bare forekommer blant høyt utdannede, urbane middel- og overklassekvinner.

– Studien viste at mange fattige kvinner valgte å flytte fra partneren etter at han testet hiv-positivt. Mange fortalte også at selv om de fortsatt bodde sammen, hadde de

Julia Kironde, Liz Mirembe, Olivia Ssengendo, Tindi Mirembe og Sylvia Kasirye er enige om at aids har gjort dem langt mer skeptiske til menn og ekteskap. – Vi klarer oss på egenhånd, sier de.

FOTO: TONE GEORGEN

sluttet å dele seng. Aids har tvunget kvinner til å ta forsørgeransvaret – enten fordi partneren er syk, død, eller fordi de frivillig velger å leve alene, sier Tamale.

Myndighetene har bidratt. Hun får støtte fra Alex Coutinho, leder for Afrikas største støtteorganisasjon for hiv-positive, TASO (The Aids Support Organisation).

– Historisk sett har ulike kriser ført til nye muligheter for kvinner. Første og andre verdenskrig førte for eksempel til at flere kvinner kom ut i arbeid. Hiv/aids kan også bidra til økt frigjøring for kvinner, dersom myndighetene i et land anerkjenner at dette er viktig i kampen mot aids, sier Coutinho til Bistandsaktuelt.

Han berømmer ugandiske myndigheter for å være tidlig ute med tiltak som har bidratt til å styrke kvinners stilling og gjøre dem mer forhandlingsdyktige i forhold til menn. Blant annet er det lagt ned store ressurser i kampanjer for å få flere jenter inn i grunnskolen, og ved landets universiteter er det innført kjønnskotering. Også på myndighetsnivå er det vedtatt kvoteordninger for å få flere kvinner inn i lokaladministrasjon og regjeringsstillinger.

Alle menn er utro? – Vi stoler ikke på menn. Alle menn er utro. Da har vi det bedre i vårt eget selskap, mener venninnegjengen vi treffer på et av Kampalas mest populære utesteder.

Jentene er alle i begynnelsen av 20-årene, har universitetsutdanning og gode jobber. De er enige i at aids-trusselen har gjort dem mer forsiktede med hvem de omgås, og mer selvstendige i forhold til menn.

– Vi tjener våre egne penger, og trenger ikke menn til å spandere drinker eller ta oss med ut på middag. Inviterer de deg med ut, forventer de sex tilbake. De kan godt tenke på aids om dagen, men når natten kommer, gidder de ikke bruke kon-

dom, sier Sylvia Kasirye.

Hun hevder det er blitt stadig vanligere blant unge kvinner å ikke gifte seg.

– Selv kunne jeg godt tenke meg et liv uten mann. Gjerne barn, men uten mannen på kjøpet. Om jeg kan

forsørge barn på egenhånd? Klart det, sier den velutdannede 23-årige kvinnen.

Silje Berggrav er frilansjournalist. Hun befinner seg for tida i Øst-Afrika.

”

Kvinner vil i langt mindre grad enn tidligere risikere livet for en mann som ikke kan holde seg til én partner.

Sylvia Tamale, jurist og feminist

annonse

NORDIC CONSULTING GROUP NCG
OSLO • STOCKHOLM • COPENHAGEN

NORDIC CONSULTING GROUP INVITES NEW PARTNERS
Nordic Consulting Group (NCG) is a group of companies in Europe, Africa, Asia and Latin-America offering research and advisory services in international cooperation and development. The group has more than 70 professional partners in political and social science, economics, and resource management with broad international experience. Each year the NCG group manages more than hundred studies, reviews and evaluations throughout the world for its international and national clients. NCG is owned by its partners.

Nordic Consulting Group offers an exciting, collegial and cross-cultural setting in the centre of Oslo next to the City Hall.

We are currently looking for new partners with the following qualifications:

- ✓ several years of international experience, preferably with multilateral institutions and/or international consulting companies.
- ✓ strong professional background, preferably in the areas of Human Rights/Good Governance/Humanitarian Assistance.
- ✓ at least a Master's/post-graduate degree in law, political or social sciences, or related areas.
- ✓ interest in working on challenging tasks in different countries on missions of 2-4 weeks duration.
- ✓ at least 35 years old.

Language skills and knowledge of evaluation methodology is an asset. To promote a stronger gender balance in our company we will give preference to female applicants.

For additional information please contact Jens Claussen (jens.claussen@ncg.no) or Svein Jørgensen (svej@ncg.no). Should you be interested, please send your CV by email to the above addresses.

All communication will be treated in confidence.

Valg-spenning i Mosambik

Ulike observatører frykter manipulering og juks

MANHICA (b-a): Få dager før Mosambik går til valg diskuteres det fortsatt om valgobservatører skal slippe til i den nasjonale opptellingen av stemmer. De to hovedaktørene – Frelimo og Renamo – ligger temmelig likt i sluttspurten. Fra flere hold frykter man valgfusk.

• I MOSAMBIK:
TONE BRATTELI

Det har meldt seg åtte kandidater til presidentvalget, men det er to kandidater kampen vil stå mellom: Armando Guebuza fra regjeringspartiet Frelimo og Alfonso Dhlakama fra Renamo. En kandidat til kan bidra til at valget vipper i den ene el-

ler andre retningen. Det er Paul Domingos som tidligere rangerte som nummer to i Renamo. Etter at han ble sparket ut av partiet i 2000, stiftet han sitt eget parti – Party for Peace, Democracy and Development (PPD).

Uten betydning? EUs valgobservatører har en sentral rolle i dette valget. De har fortsatt ikke fått gjennomslag for kravet om å kunne være til stede med valgobservatører på alle nivåer – også under den nasjonale opptellingen.

Fra Frelimo-hold – som er de som motsetter seg slik deltakelse – hevdes det at det uansett dreier seg om få stemmer, som ikke har noen betydning for utfallet av valget. I 1999 ble imidlertid 500 000 stemmesedler sendt til denne nasjonale opptellingen, og bare én av fire

”

Det kan vel også hende at journalister skjenkes fulle for å unngå en kjedelig historie fra å komme ut.

Alfredo Libombo,
Media Institute of
Southern Africa
(Misa).

ble godkjent. Det offisielle valgresultatet var 52,3 prosent til Frelimo og 47,7 prosent til Renamo. Samme år ble samtlige stemmer fra 7 prosent av valglokale kjent ugyldige fordi de skulle inneholde diverse feil.

Ute i de lokale valglokale vil observatørene slippe til.

I nyhetsbrevet Mozambique Political Process Bulletin – som regelmessig sender oppdatert informasjon om valget – stilles spørsmålet om hva som skjer hvis mindre enn 2 prosent av stemmene skiller presi-

Armando Guebuza og Alfonso Dhlakama har begge et håp om å erobre presidentkontoret i Maputo.

FOTO: SCANPIX

dentkandidatene. Det spekuleres mye i måten man kan drive manipulering og juks. Resultatene fra hvert enkelt valglokale blir ikke offentliggjort så det er ikke mulig å sjekke det resultatet valgsekretariatet går ut med og tall fra hvert enkelt

stemmelokale. Det spekuleres også mye i data-juks.

Stor spenning. Det er ikke bare tilreisende valgobservatører og velgere som er opptatt av at valget skal gå skikkelig for seg. I lokalene til paraplyorganisasjonen The Electoral Ob-

Jobb og helse opptar velgere på grasrota

• I MOSAMBIK:
TONE BRATTELI

MANHICA (b-a): Vi er på vei til landdistriktet Manhica sju-åtte mil utenfor Maputo. Det er et landsbygd-distrikt med et senter der om lag 100 000 mennesker bor.

I landdistrikter som dette har Renamo tradisjonelt hatt større oppslutning enn i byene, men fortsatt har nok Frelimo taket også her, forteller vår ledsager som jobber i en lokal medieorganisasjon.

Han mener at Manhica har mistet mange arbeidsomme mennesker til storbyen fordi landsbygda ikke kunne tilby dem noe å leve av. Mange ble også drept i krigen. Menneskene i dette distriktet er bosatt i ett av de blodigste områdene fra borgerkrigens dager, den gangen bandittene herjet i landsbyene og etterlot seg mye død og mange sår.

Urolige kvinner. De er mange om beinet på det travle markedet i Manhica. Folk lever av å selge til hverandre. Når vi spør kvinnene som har slått seg ned på samme sted som Rosa om hvem av dem som kan tenke seg å si noe om det kommende valg, peker alle på tobakksselgeren Rosa. Hun er en åpen og omgjengelig markeds kvinne som tilbyr tobakk i full åpenhet – uten dødsbudskap på varen.

– Kommer det en ny leder nå må han gi oss et bedre liv, mener Rosa som er alenemor med sju barn.

Drivkraften i henne er å holde barna i live og få dem i skole. Og etter det: Jobb. Rosa har ambisjoner på barnas vegne. – De skal få det bedre enn meg, sier hun.

– Våre sønner og døtre har ikke jobber, sier Rosa. – De drives til kriminalitet. Det gjør en mor vondt. Vi vil ha skoler og jobber.

Rosa mener å se noe hun tolker som oppløsningstendenser i samfunnet. – Barna respekterer oss ikke lenger, sier hun. – De finner ikke noe å gjøre her så de drar til byene, eller de går bare og slenger. Jeg skulle ønske vi kunne få vår kultur og våre verdier tilbake, og da tenker jeg på framtida for våre barn. Jeg er urolig for framtida. Vi må se en utvikling, særlig må vi se flere jobber.

Legen Solurgio. Vi møter Solurgio –

Tobakksselgeren Rosa (i blått) sier at hver dag er en kamp for å fø sine syv barn.

ALLE FOTO: TONE BRATTELI

han er lege – på en helsestasjon der mødre sitter med malaria-syke barn på fanget og venter på tur.

– Uansett hvem som blir ny president og hvem som blir sittende i regjeringen vil vi ha vår helseklinikk, sier han. – Ingen reverserer på det. Mange steder i landet har de for lite utstyr og for få utdannede helsemedarbeidere. Her har vi vært heldige, og det fungerer, sier han.

Legen Solurgio etterlyser større politisk oppmerksomhet om malaria.

På venterommet er det veldig mange mødre og veldig små barn, de fleste må være godt under fem år. De ligger og puster tungt på mødrenes fang, nærmest borte

”

Kommer det en ny leder nå må han gi oss et bedre liv.

Rosa, tobakksselger og alenemor med sju barn.

for denne verden. Pannene deres er glohete, og kroppen har spor etter myggstikk.

Malaria er den mest alminnelige dødsårsaken i Mosambik. Det er med andre ord flere som dør av malaria enn av hiv/aids. Det er bare det at denne sykdommen liksom har forsvunnet fra vår oppmerksomhet. Vi som kommer utenfra har våre malariaforebyggende piller. Her kan malaria drepe et barn på 24 timer.

Legen Solurgio sier at han er smertelig klar over at på langt nær alle mosambikere får hjelp.

– Behandlingen kan være for dyr, myggnettene er for dyre, eller transporten til helsestasjonen er for dyr eller så finnes det ikke noe helsetilbud i det hele tatt.

Bekymret lege. Han er også bekymret over aidsepidemien. Også der er helsetilbudene for få og behandling-

en for dyr.

– Flere av mennene her arbeider i gruvene i Sør-Afrika, sier han. – De kommer hjem til landsbyen med hiv/aids. Jeg er bekymret over hva dette kan bety for barnas framtid. Foreldrene deres dør, de kan selv være smittet eller de er svært fattige og må klare seg selv. Utbredelsen av hiv/aids hindrer utviklingen. Hvis noen av dem som nå stiller til valg tar ordentlig fatt i dette får de min stemme. Jeg skal stemme i alle fall, men jeg etterlyser noen politikere som tar fatt i de grunnleggende behovene. Vi må utrydde fattigdommen dersom vi skal utrydde hiv/aids og malaria, sier han.

Driftige Rozila. Rozila er en driftig ung kvinne. Hun driver en nettkafé i sentrum av distriktet. Den er fylt til randen av unge menn og kvinner som surfer på internett eller sender

servatory er det stor travelhet.

Organisasjonens leder Dnis Matsolo tror at både valgkampen og valget vil bli spennende.

- Jeg håper spenningen vil virke mobiliserende på velgerne, men slår det ut i vold er det ikke bra. Vi er opptatt av å finne fredelige veier til demokratiet, sier han.

Matsolo forteller at dette er en viktig grunn til at paraplyorganisasjonen så dagens lys. For mange velgere har ingen tillit til valgapparatet. De mener det arbeider for Frelimo - det sittende regjeringsparti.

Motvekt. Organisasjonen til Matsolo vil prøve å bli en motvekt til dette. - Vi skal observere valget gjennom velgernes øyne. Vi vil se hva som skjer og rapportere. Rapportene våre vil vi publisere, sier han.

De har nå trent opp 33 ledere, 10

koordinatører og 11 rådgivere i organisasjonen. Disse skal sørge for at de foreløpig 1000 observatørene som er knyttet til organisasjonen får den nødvendige opplæring i valglov og prosedyrer. De vil følge med før valget, vil være overalt der de rekker det på valgdagene og følge med på hva som skjer med stemmene etterpå.

Journalist-opplæring. Alfredo Libombo fra Media Institute of Southern Africa (Misa) er opptatt av presens rolle under valgkampen. Han forteller til Bistandsaktuelt at de forsøker å arrangere seminarer for journalister som skal dekke valget. Instituttet har også laget en Code of Electoral Coverage som er «kjøreregler» i valgdekning for journalister.

- Vi føler at mange mangler kunnskap om hva et valg egentlig

Alfredo Libombo fra Media Institute of Southern Africa (Misa).

er, at de ikke klarer å dekke det fra flere vinkler og at de lar seg influere av partiene, sier han.

Skjenkes fulle. Libombo kjenner godt påstandene om at partier og politikere gir journalister penger eller gaver for å få dekket en sak.

- Dette er et stort problem. Jeg vet ikke om jeg skal kalle det korrupsjon, men det er i alle fall manipulering. Det kan vel også hende at journalister skjenkes fulle for å unngå en kjedelig historie fra å komme ut, sier han.

Libombo understreker samtidig at alt er ikke galt:

- Stadig flere journalister blir bevisste på dette, sier han.

Mødrene i Manhica venter tålmodig i kø i håp om at syke barn skal bli behandlet for malaria.

Mødrene deres håper det blir jobber å få, så de ikke havner i storbyen.

e-post til myndigheter, venner eller hvem det kan være de trenger kontakt med.

På veggen henger en plakat med ti regler om hvordan media kan dekke en valgkamp på en ordentlig måte - uten å bli et mikrofonstativ for makthaverne. Det viser seg at Rozila også driver en lokalradio i dis-

triktet, og hun er opptatt av det nær forestående valget. - Den nye presidenten må ha respekt for folks behov, mener hun.

Og behovene er arbeid, utdanning, helse og bedre infrastruktur.

- Det er stor arbeidsledighet i dette distriktet, forteller Rozila. - Arbeidsledighet har så mange ring-

FAKTA

■ Mosambik er fortsatt ett av verdens fattigste land, selv om den økonomiske veksten har svingt seg opp til rundt 7 prosent de siste åra.

■ Veksten har funnet sted i landbruk, industri, transport, kommunikasjon og offentlig tjenestetilrettelegging.

■ Den prosentvise andelen av befolkningen som lever under fattigdomsgrensa er gått tilbake fra 69 til 54 prosent de siste åtte åra. Mange har fått det bedre, men fortsatt lever halvparten av befolkningen på minimale inntekter.

virkinger. Det er for eksempel blitt et problem med kriminalitet, ja drap. Sikkerheten er ikke så god. Så vi må få flere jobber.

Samarbeid med taper. Hun er en av distriktets kvinneaktivister og er med i en Frelimo-dominert kvinneorganisasjon. Rozila er den eneste som vil røpe for oss hvem hun vil stemme på. For i hennes øyne mener Frelimo det er viktig å få kvinnene med i politikk.

Rozila kjenner også distriktets blodige historie og vet at krigen rammet dem hardt. Så dette med stabilitet ligger hjertet hennes nær.

- Uansett hvem som måtte vinne valget må de ha tenkt ut hvordan de skal samarbeide med dem som taper, sier hun.

Kontrastenes by. Vi kjører tilbake til Maputo. Byen der den svarte økonomien blomstrer og byen som preges av byggeboom for luksusleiligheter. De bygges side om side med utslitte boligblokker og slum. Folk som setter opp sine hus i utkanten av sentrum er langt fra strandpromenaden og de bevoktede luksusområdene. Noen har virkelig svingt seg opp etter at folket sluttet fred med hverandre, og en av dem er Frelimos nye presidentkandidat Armando Guebuza. Enkelte hevder til og med at han er den rikeste av dem alle.

hvem? hvor?
hva i all verden?

FOTO: CAMILLA SOLHEIM

- Hvem er dette?
- Hva er summen regjeringen foreslår å bruke på bistand i 2005?
- Hva står forkortelsen UNRWA for?
- I hvilket land er palestineres president Yasser Arafat nylig innlagt på sykehus?
- Hva var innsamlingsformålet for årets Operasjon Dagsverkaksjon?
- Hva er årsaken til at Nicaragua-sjøen ikke lenger er en del av havet?
- Hvilket søramerikansk land fikk nylig - for første gang i sin historie - en president fra venstresiden?
- Hva er berr i Etiopia?
- Hva kjennetegner Zanzibar, Mafia og Pemba?
- Hva er Sør-Afrikas desidert viktigste eksportartikkel?
- Hvilken kolonimakt styrte Madagaskar på slutten av 1800-tallet?
- Hvilken moderne «sport» er Victoria Falls Bridge spesielt kjent for?
- Hvilket insekt kan overføre afrikansk sovesyke til dyr og mennesker?
- Hvor mange land i Afrika begynner på bokstaven B?
- Hvilken type edelsten er det mye av i Namibia?
- Hva er en paria?
- Hva heter Pakistans svar på filmbyene Hollywood og Bollywood?
- Hvem mottok i 1996 Nobels Fredspris for sin innsats for menneskerettighetene på Øst-Timor?
- Hva heter den afghanske byen som har gitt navn til en skibinding?
- Hva betyr det indiske ordet «Mahatma»?

Svarene finner du på side 27.

Prøv en
annonse eller ilegg i

**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Mikrofinans under lupen

AV M. NURUL I. SHEKH

KRONIKK

FNs internasjonale år for mikro-kreditt (mikrofinans) nærmer seg med stormskritt, og mikrofinansinstitusjoner, ikke-statlige organisasjoner og donorer innen sektoren forbereder seg entusiastisk til et år med feiring i 2005. I 1997 var donorer, praktikere, forskere og støttepartnere for mikrofinans samlet i Washington DC til det første store toppmøtet i Microcredit Summit-kampanjen. Dette satte for alvor mikrofinans på agendaen med diskusjoner om status, strategier, hva man har oppnådd og fremtidige utfordringer for sektoren.

Toppmøtet deklarasjon hadde et ambisiøst mål: å nå 100 millioner familier, og særlig kvinnene i disse husholdningene, med mikro-kreditt innen år 2005. Siden den gang har det vært et sterkt fokus på å nå ut til store grupper av nye brukere av mikrofinans, og mange nye mikrofinansinstitusjoner har blitt etablert for å tilby bærekraftige tjenester til hushold med lav inntekt.

En av hovedmålsetningene med mikrofinans er å gi fattige og marginaliserte, men økonomisk aktive mennesker tilgang til finansielle tjenester. Tjenester som de ellers ikke ville hatt tilgang til gjennom det ordinære bankvesenet fordi de som regel mangler sikkerhet for lån.

Man tror at en slik tilgang til finansielle tjenester vil gi fattige mulighet til å etablere ulike former for inntektsbringende virksomhet. Dermed kan de heve sitt inntektsnivå og hjelpes ut av fattigdommen. Det har også vært en forutsetning at disse gruppene av fattige etter hvert skulle bli i stand til å bli kredittverdige slik at konvensjonelle banker ville være villige til å tilby dem lån.

Forandring og innovasjon har preget mikrofinanssektoren. I mange tilfeller har man endret fokus fra en situasjon der brukernes interesser sto i sentrum til en situasjon der institusjonenes evne til å dekke alle utgifter knyttet til utlånsvirksomheten har blitt det viktigste. Dagens fokus for sektoren ligger altså på den institusjonelle finansielle bæreevnen og evne til å nå nye store brukergrupper med finansielle tjenester.

For å sikre en slik finansiell bæ-

kronikk
Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes gz@norad.no. Teksten bør ikke overstige 9000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

reevne tar mange mikrofinansinstitusjoner høy rente fra sine klienter for å dekke utgiftene sine. Det er ikke uvanlig at mikrofinansinstitusjoner i utviklingsland tar 20-30 prosent rente, et nivå som kan være mer enn dobbelt så høyt som rentenivået til konvensjonelle banker. Det finnes klare tegn på at de mikrofinansinstitusjoner som legger stor vekt å oppnå finansiell bærekraft ofte ekskluderer de fattigste av de fattige fra mikrofinans-tjenester.

Mikrofinansinstitusjoner som fokuserer sterkt på å oppnå en finansiell bærekraft har som regel klare målsetninger for antall og størrelse på utlån, noe som igjen legger press på feltarbeiderne i forhold til å nå sine målsetninger innenfor bestemte perioder. Resultatet blir ofte at de gir lån til folk som er mindre fattige (nedre middelklasse) fordi risikoen er mindre og de har større kapasitet enn de fattigste til å akkumulere større lån.

Det er altså grunn til å stille spørsmål om konsekvensene av fokuset på institusjonell og finansiell bæreevne er til det beste for fattige personer. Det er i tillegg delte meninger om effekten av mikrofinansielle tjenester for den fattige delen av befolkningen. Det er langt fra enighet om hvordan og i hvilken grad fattige folks deltakelse i mikrofinansprogrammer kan redusere deres fattigdom og ha positiv innvirkning på deres levekår.

Det finnes bevis for at slik deltakelse i mikrofinansprogrammer kan ha positiv innvirkning på de fattiges situasjon, blant annet evne til å møte krisesituasjoner, bedre levekår og endring i kjønnsroller i kvinners favor.

Andre uttrykker bekymring for hvordan mikrofinans påvirker de fattiges situasjon. Tilhengere av dette synet hevder at selv om man kan se en viss heving av inntekt blant deltakere i mikrofinansprogram-

Det finnes tegn på at de mikrofinansinstitusjoner som legger for stor vekt på finansiell bærekraft ofte ekskluderer de fattigste av de fattige.

mer, blir andre aspekter av klientenes liv berørt på en negativ måte. Det kan dreie seg om økt vold i hjemmet, psykologisk stress knyttet til tilbakebetaling av lån, og kontroll over ressurser.

Det diskuteres også stadig om ulike måter å evaluere effekten av mikrofinansprogrammer. Det har i det siste vært en tendens til at fokuset for evalueringer har vært på den finansielle og institusjonelle kapasiteten til mikrofinansinstitusjoner. Fokuset har i mange tilfeller vært mindre på effekten av tjenestene for låntakernes levekår.

Grunnen til dette har blant annet vært donorens skiftende fokus: fra en situasjon der effekten for brukerne og deres behov sto i sentrum til et fokus på effektivitet, utbredelse, og finansiell bærekraft for mikrofinansinstitusjonene.

Et slikt fokus kan fortelle mye om hvor vellykket mikrofinansinstitusjoner er når det gjelder effektivitet og kostnadsbesparing, men det forteller lite eller ingenting om effekten av tjenestene for låntakernes levekår. I andre tilfeller hvor låntakernes situasjon står i sentrum er det ofte fokusert på snevre økonomiske indikatorer - slik som inntekt og utgifter - i stedet for et bredere sett med sosiale indikatorer.

Studier som har målt effekten av mikrofinans fra et klientperspektiv i utviklingsland har etter hvert begynt å rapportere en blanding av negative og positive effekter av deltakelse i mikrofinansprogrammer. Funn fra Bangladesh, for eksempel, viser at en majoritet av klienter klarer å finne nye måter å skaffe seg inntekt, de fikk økt inntekt og eieendom, de forbedret sin evne til å møte krisesituasjoner og ble mindre sårbare som resultat av sin deltakelse i mikrofinansprogrammer. Det har også vist seg at kvinners rolle, status og posisjon i hushold og samfunn har endret seg fordi de er i stand til å bidra med en inntekt som et tilskudd til husholdningsøkonomien.

Men samtidig viser også funn at mange fattige hushold fikk redusert sitt forbruk av mat og andre nødvendige artikler sammenliknet med før deres deltakelse i mikrofinans pro-

grammer.

Mikrofinansinstitusjoner i Bangladesh opprettholder en fast tilbakebetalingsplan for lån, uavhengig av type virksomhet det investeres i. Dette kan få et negativt utfall blant annet i forhold til jordbruk hvor avkastningen er sesongbetont. Det passer dårlig å betale ukentlig når inntektene kommer et par ganger i året. Resultatet for mange har blitt redusert forbruk og økt psykologisk ubalanse blant de fattigste.

På toppen av dette finnes det en utbredt praksis, hvor man låner fra mer enn en mikrofinansinstitusjon. Selv om grunnene til dette kan diskuteres finnes det klare indikasjoner på at de fattigste av de fattige tar lån flere steder, også hos pengeutlånerne, for å holde tritt med tilbakebetalingen av de ukentlige avdragene hos de ulike mikrofinansinstitusjoner. Dette gjør de for å sikre seg nye lån ved senere anledninger. Resultatet kan bli en dyp gjeldskrise de aldri kommer seg ut av.

En annen tvilsom praksis hos mikrofinansinstitusjoner er det som kalles «roll over», det vil si en praksis der det gis et nytt lån før det gamle er tilbakebetalt. Deler av det nye større lånet brukes til å betale 5-10 restavdrag på det gamle lånet. Denne praksisen er nok en indikasjon på folks problemer med å betale sine lån og mikrofinansinstitusjonenes overlevelsesstrategi for å møte kravene om høy tilbakebetalingsandel og stadig bedre effektivitet og finansiell bærekraft.

Låntakere som er forsinket med tilbakebetalingen skjules lett gjennom «roll-over» praksisen, men i virkeligheten finnes et gedigent problem med kapasiteten til å tilbakebetale. Låntakerne kan ikke risikere å bli stemplet som «forsinket» da dette hindrer tilgang på nye lån. Likevel kan resultatet bli en dyp gjeldskrise på lengre sikt fordi lånebeløpene stadig øker.

Etter å ha påpekt en del bekymring og negative effekter er det viktig å ikke miste av syne det opprinnelige potensialet mikrofinans har i forhold til fattigdomsbekjempelse og bevisstgjøring og styrking av kvinner. I år 2000 ble det estimert at det fantes 20 millioner mikrofinans-klienter globalt.

I løpet av året 2005 er det fremdeles mulig å nå målet om 100 millioner, men hva med kvaliteten på tjenestene? Ved å vise til eksemplene over er det klart at kvantitet ikke er nok uten et klart fokus på kvaliteten på tjenestene og hva slags effekt de har for brukernes levekår. Basert på nyere forskningsresultater er det på sin plass å oppfordre mikrofinanssektoren til å studere sine egentlige hensikter. På nytt bør det settes fokus på klientenes perspektiv og institusjonelle modeller som hindrer at de 100 millionene ender opp i gjeldskrise og en forverret situasjon.

Det er også viktig å fokusere på det potensialet mikrofinans utgjør side om side med andre utviklingsverktøy og modeller. Lån alene er altså ikke alltid nok.

M. Nurul I. Shekh har en doktorgrad i Utviklingsstudier. For tiden jobber han som konsulent innen mikrofinans, fattigdomsbekjempelse og kjønnsperspektiv innen utvikling.

Kvinner i Rupgonj, i nærheten av Dhaka, mottar penger fra en mikro-kredittinstitusjon. Pengene kan gi dem et bedre liv, mener artikkelforfatteren.

FOTO: G. M. B. AKASH

Mange barn – stor trygghet?

AV VICTORIA BUHANZA, TANZANIA

TANZANIA Jeg er oppvokst som den yngste av 13 søsken. Vi var et fotballag pluss et par reserver. Nå er det normalt å få to eller tre barn i moderne afrikanske familier. Tar vi en sjanse? Mister vi en glede og trygghet som våre foreldre hadde?

Jeg har lest at det er et symbol på vekst og utvikling at de store barnefamilieene forsvinner. Men hva hvis vi i Afrika først reduserer barnetallene, og så oppdager at vi ikke har fått nevneverdig vekst og utvikling? Kanskje vi gjør noe dumt. Kanskje de barna som vokser opp i dag er enda mer sårbare for sykdom og ulykker enn vi selv var?

I min egen familie er dessverre tre av de 13 barna døde. Det er veldig vanlig at barn dør i tanzanianske familier. Noen av sykdom som malaria, tuberkulose og aids, andre i ulykker, først og fremst i trafikken. Er det noe som tyder på at risikoen for å dø blir mindre? Blir det mindre aids og mindre trafikk? På ingen måte.

Tidligere har også foreldre valgt å få mange barn for å trygge sin egen alderdom. Det finnes ingen skikkelig alderspensjon i Tanzania, bare noen små månedlige beløp til dem som har vært offentlig ansatte. Eldre mennesker må basere seg på støtte fra barna når de blir gamle. Barna vil også gjerne hjelpe foreldrene. Det er et tegn på respekt.

Jeg ser heller ingen tegn til at det offentlige i Tanzania får anledning til å betale sine pensjonister månedlige bidrag det går an å leve av. Det hadde jo også vært merkelig der de færreste klarer å leve av lønna si mens de er fullt yrkesaktive.

Jeg ser heller ingen tegn på at de eldre i Tanzania har lagt seg opp så

Store barnekull gir trygghet for foreldrene. Fortsatt er fødselstallene høye på landsbygda. Hvis fødselstallene skal ned, hvem kan da garantere trygghet og respekt for de gamle i samfunnet?

FOTO: PER KR. LUNDEN

mye penger som yrkesaktive at de lett kan ta vare på seg selv som pensjonister. Tvert i mot har de fleste ikke fått seg et eget hus før mot slutten av livet, og har lite penger å leve for.

Jeg er klar over at fødselstallene i Tanzania og andre mange andre afrikanske land ikke faller dramatisk. Det er fortsatt vanlig å få fem, seks eller sju barn ute på landsbygda. Men i byene er det stor endring. I motsetning til tidligere, kan man nå enkelt begrense og planlegge antall barn ved hjelp av prevensjon.

Dessuten er det stadig flere kvinner som får utdanning og ønsker seg en yrkeskarriere. Det passer ikke alltid sammen med mange barn. Vi har riktignok bare tre måneders svangerskapspermisjon og lett for å leie inn barnepassere i huset, men moderne mødre og fedre vil gjerne bruke mye tid med barna

Nå sitter vi tusenvis av unge mennesker med universitetsgrader fra all verdens universiteter og er ikke helt sikre på hvor vi skal finne arbeid.

for å påvirke dem positivt i livet.

Den sterkeste ambisjonen moderne foreldre har for barna sine er at de skal få utdanning og gjøre karriere i yrkeslivet. Jeg har venninner som bruker nesten alle sine harde tjente penger til skolepenger for barna, som går på kostbare private skoler.

Prioriteringen er klar; utdanning gir utvikling og muligheter. Mange foreldre håper at barna skal få seg en god utdanning i utlandet, for så å vende tilbake til gode stillinger hjemme.

Selv har jeg ennå ikke barn, og tenker nok som mine moderne medsøstre at utdanning og karriere får komme først. Vi har for lengst fått med oss at det er moderne og nyttig å skaffe seg utdanning og planlegge en familie med få barn. Det har ikke minst de mange bi-

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Victoria Buhanza er frilansjournalist i Dar es Salaam, Tanzania.

standsgiverne i Tanzania fortalt oss.

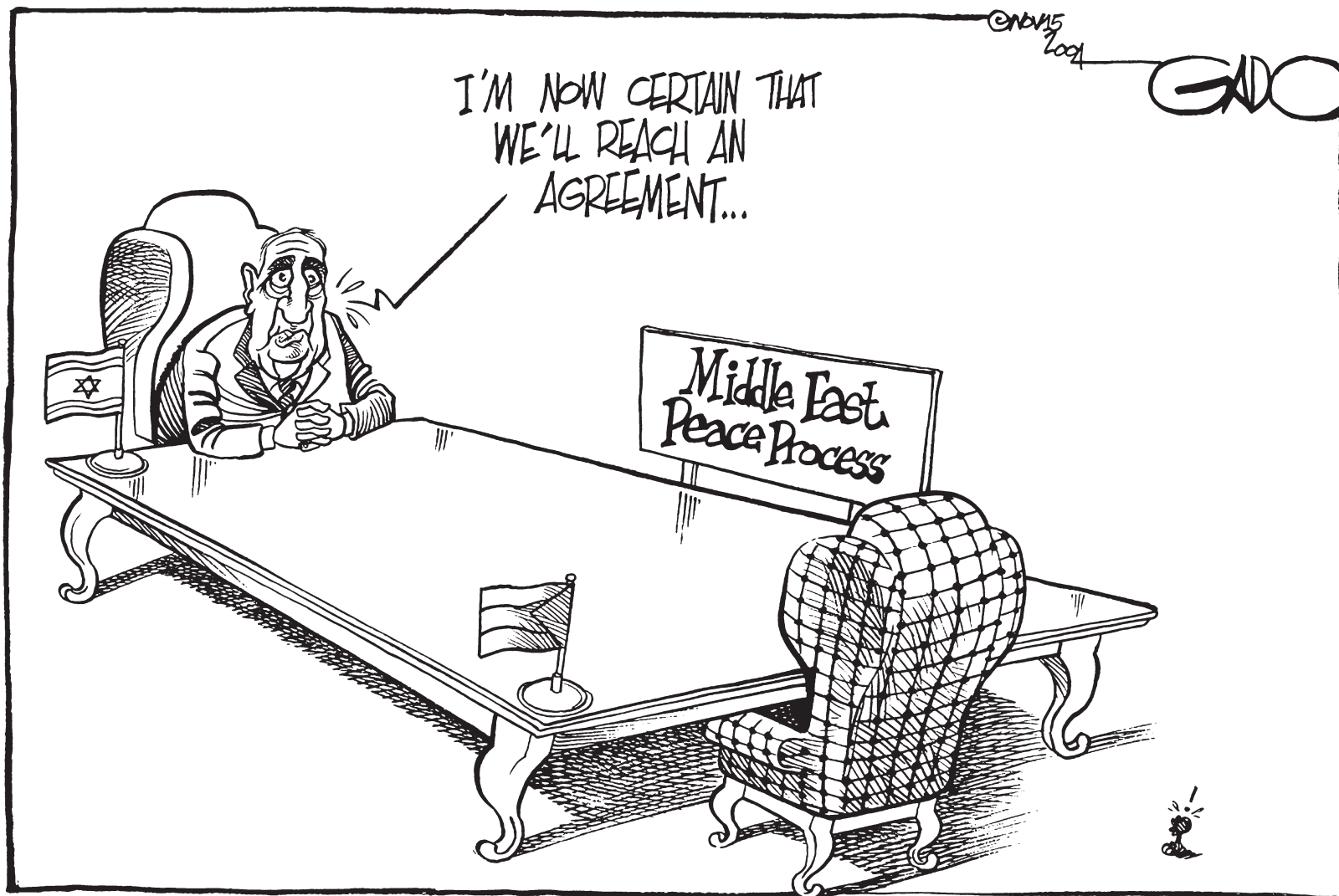
Det var også noen år der unge mennesker med hovedfag fra universitet, særlig fra utlandet, kunne komme hjem og få nesten de jobber de pekte på. Nå sitter vi tusenvis av unge mennesker med universitetsgrader fra all verdens universiteter og er ikke helt sikre på hvor vi skal finne arbeid.

Vi har gjort vårt i tilpasningen til det moderne, utviklede samfunn, men portene åpner seg ikke i skattkamrene enten vi roper sesam, sesam eller vifter med våre eksamen-spapirer.

Kanskje vi en dag vil se den nære og positive sammenhengen mellom utdanning, fødselskontroll og utvikling. Men jeg føler meg ikke helt sikker på at jeg en dag om mange år kan nyte den samme respekt og økonomiske sikkerhet som mine foreldre kan gjøre i dag.

De satset på mange barn, som samlet tar godt vare på foreldrene sine. Jeg satser på et samfunn i utvikling. Et spill der jeg bare er en bitte liten brikke. Vi får se hvordan det går.

Gados verden

Tanzanieren **Godfrey Mwampembwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

Innsiktsfullt og ambisiøst historieverk

LITTERATUR

Det er intet lite prosjekt de tre forfatterne Arild Engelsen Ruud, Eldrid Mageli og Pamela Price har gitt seg i kast med. Å skrive «Indias historie med Pakistan og Bangladesh» på under 500 sider krever fokus, vanskelige avgrensninger og stor ryddighet.

Boken har på sett og vis populærlæringens format, men man oppdager ganske raskt at materien er omfattende, komplisert og neppe almenlesning. Forfatterne form og deres higen etter stor detaljrikdom gir utvilsomt mange lesere spennende opplevelser, mens fremstillingen nok gir andre en følelse av avmakt.

Det er intet mindre enn perioden fra om lag 2500 år f.Kr. og fram til i dag som beskrives. Med dette som utgangspunkt er det ganske imponerende hvordan forfatterne har maklet stringens i fremstillingen av utviklingstrekk. Deres mantra er ikke minst kontinentets kompleksitet og det faktum at historiske hendelser skyldes sammensatte årsaksforhold. Dette er bokens styrke, men også dens svakhet; svært mange aspekter blir berørt og omtalt, men kompleksiteten nødvendigvis utvalg som iblant virker tilfeldig eller i det minste behandles meget kortfattet.

bokanmeldelse

Arild Engelsen Ruud, Eldrid Mageli og Pamela Price:

«Indias historie med Pakistan og Bangladesh» Cappelen, 2004.

Noe av det mest spennende og lærerike med boken er dens beskrivelse og drøfting av møter mellom kulturer, dels i regionen, dels mellom India og Europa. Igjen er bildet sammensatt, strømninger går i ulike retninger, bildet preges av makt og dominans, undertrykkelse og svik, men også av respekt, forståelse og evne til sameksistens. Bokens hovedbolker er mange, men de kanskje mest sentrale rommer buddhismens utbredelse, islams ekspansjon i India, Mogul-rikets 200-årige storhet fra 1520-tallet, europeernes inntog, britenes hegemoni, den lokale politisering fram mot uavhengighet med påfølgende splittelse og forsøk på grensedragninger, samt hindunasjonalismens karakter. Fengslende er bl.a. drøftingen av det islamske overherredømmet i det meste av Nord-India for 800 år siden, og hvordan dette styringsverket ble et bolverk mot aktiv og pågående mogulsk militær makt. I det hele

tatt har de som stadig nærer opp under islamske fiendebilder mangt å lære av bokens omtale av historiske utviklingstrekk og islam «på sitt beste».

For undertegnede, som inntil nylig har tilbrakt nær tre år i den afghanske fjellheimen, er beskrivelsen av afghansk innflytelse i India av stor interesse. Mange av dagens minnesmerker i bl.a. Kabul og i Ghazni, som afghanere flest synes å ha et noe fjernt forhold til, får mening og historisk vekt i denne boken. Og man skjønner bedre de afghanerne som med ettertrykk fremholder at også det hardt prøvete afghanske folket har en kulturarv å være stolt av! Via omtale av bl.a. dansk-norske handelsinteresser i sen-middelealderen tar forfatterne oss fram til det dramatiske bruddet med England i 1947, blodige stridigheter mellom hinduer og muslimer, etableringen av Bangladesh i 1971, krigene og spenningen mellom India og Pakistan, ja, helt fram til maktskiftet i India våren 2004 da Kongresspartiet uventet for de fleste gjorde comeback. Symptomatisk er det at boken avsluttes med en av dens røde tråder; advarsel mot forklinger og invitt til forståelse av komplekse årsakssammenhenger. Ut fra mang en målestokk er dette

en bok til å bli klok av. Men etter mitt syn ville fremstillingen ha tjent på et enda sterkere fokus på sosiale, sosioøkonomiske og sosiokulturelle forhold i de områder som drøftes. Leseren utsettes for overveldende informasjon om klanledere, sultanaer, ulemaer, emirer og wasirer, men fremstillingen blir ofte elitistisk og går på bekostning av omtale av liv og levnet for de brede masser.

Bra er det at forfatterne avslutningsvis gir mange nyttige tips for videre lesing, og prisverdig nok serveres leserne en ordliste. Ingen dum ide etter at de har brakt mang en leser ut i et ord- og begrepsvillnis, som f.eks. når det på side 199 heter at den afghanske leiesoldaten Dost Mohammed fikk et «sanad på området og status som mansabdar...». Boken rommer noen få bilder, for øvrig av blandet kvalitet og ikke veldig berikende. Dessuten noen kartskisser, men slett ikke så mange og så illustrative som man kunne håpe på fra forlagets side. Men tross innvendinger som disse og enkelte unøyaktigheter, bl.a. vedrørende årstall og i omtalen av det sørasiatiske fellesskapet SAARC, står konklusjonen fast; forfatterne har all ære av sitt ambisiøse prosjekt!

BJØRN JOHANNESSEN

Pling-pling-pling... (kremt)....

Ja, da vil vi gjerne rette oppmerksomheten deres mot hiv/aids, en av de største utfordringene for menneskeheten i dag.

Særlig Afrika sør for Sahara er hardt rammet av hiv/aids-epidemien. Det vi vet noe om, kan vi velge å gjøre noe med. Vi må tørre å bryte stillheten, og si vår mening. Ett av FNs Tusenårsmål, er å stoppe og reversere spredningen av hiv/aids innen 2015.

1. desember er verdens aidsdag, og blir markert over hele verden.

På Norads hjemmeside www.norad.no får du informasjon som kan gi deg økt kunnskap om hiv/aids og utviklingssamarbeid. 1. til 24. desember kan du her abonnere på en annerledes julekalender med kjente menneskers bidrag og tolkninger om temaet hiv/aids.

Fotoutstillingen «Say no-no or you're dead-dead» tilbyr historier fra Kronprins Haakons møte med tanzaniansk ungdom og deres kamp for å stoppe aids innen 2015. I Krypten under Oslo Domkirke 1. til 23. desember, se www.undp.no.

Kunnskap i kampen mot aids

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Jon Beck er ansatt som ny informasjonsdirektør i Norad. Beck overtar etter **Astrid Versto**, og tiltrer stillingen 10. januar 2005. Beck er i dag ambassadør i Sør-Afrika, og har en lang karriere bak seg som diplomat. Han har tidligere tjenestgjort både i Cape Town, Kairo, Dar es Salaam og London. Beck er utdannet jurist og statsviter og har ved siden av ulike verv i Utenriksdepartementet også vært dommer, politisk rådgiver for miljøvernministeren, sekretær i Utenrikskomiteen samt hatt en lederstilling i Justisdepartementet.

J. Peter Burgess er fra 1. november ny programleder for «Security Programme» – eller sikkerhetsprogrammet på PRIO – Institutt for fredsforskning. Burgess har arbeidet på PRIO siden 1998.

Han har en bred og tverrfaglig akademisk bakgrunn innen bl.a. politisk teori, kulturhistorie, litteratur og filosofi. Siden 2001 har Burgess vært sjefredaktør for det internasjonale tidsskriftet Security Dialogue.

Kjersti Skappel Price (28) er ansatt som ny administrasjonsmedarbeider i Utviklingsfondet fra 1. oktober. Hun har tidligere jobbet som administrasjonssekretær i Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU).

Thilak Kariyawasam (33) fra Green Movement, Sri Lanka, skal gjennom fredskorpsprogrammet, «frivillige for bærekraftig utvikling» jobbe på Utviklingsfondet til august 2005. Han skal hovedsaklig jobbe med informasjon og med den internasjonale «More and Better» kampanjen (om landbruksbistand).

Mebrat Gebressie (25) fra REST i Etiopia, også fredskorps, skal jobbe i programavdelingen frem til september 2005. Hun skal hjelpe til med å dokumentere god landbrukspraksis blant partnere og bistå i tørrlandsarbeidet til Utviklingsfondet.

Gunnell E.G. Sandanger er ansatt i Caritas Norge fra 25. oktober i et ettårsvikariat som prosjektsekretær for Europa (Balkan). Gunnell har Master of Science i utviklingsstudier fra Landbruksstudiet på Ås. Gunnell vikarierer for **Thale Kermit** som gikk ut i svangerskapspermisjon 1. november.

Bjørn Sannes Heger (20) begynte 7. juni som ny sivilarbeider hos Utviklingsfondet. Han jobber for informasjon-, og markedsavdelingen samt med ungdomsgruppa til U-fondet Spire, der mye av oppgavene er design og fotorelatert. Tidligere har Bjørn studert fotografi i Lofoten.

Hugo Ark er ansatt i CARE Norge i et engasjement som telekommunikasjonstekniker, med utplassering i Darfur i Sudan. Han vil primært arbeide med å etablere og utbedre telekommunikasjonen i Darfur og kom-

munikasjonen med hovedstaden Khartoum. Hugo Ark kommer fra Flyktningerådets beredskapsstyrke NORSTAFF og vil i første omgang være engasjert for CARE Norge i tre måneder.

Heidi Øien Nilsen begynte 28. september i et seks måneders engasjement som markedsadministrator i Utviklingsfondets markedsavdeling. Hun er utdannet diplommarkedsfører ved BI Norges Markedshøyskole, og har mange års erfaring innen salg og markedsføring. Heidi kommer til Utviklingsfondet etter flere år i IT-bransjen.

Mina Gerhardsen er ansatt som rådgiver i generalsekretærens stab i Røde Kors. Hun har hovedfag i pedagogikk og i samfunnsgeografi, og har tidligere arbeidet som journalist i Mandag Morgen, Dagbladet og Dagsavisen.

notiser

Nytt studietilbud for de unge

• GURI CHARLOTTE WIGGEN

Også de helt unge studentene får nå et tilbud i utviklingsstudier. Det starter i Oslo og fullføres som en bachelor i internasjonale studier i Australia.

I de siste årene har interessen for utviklingsstudier eksplodert i Norge, og mange har ikke fått studieplass ved høyskoler og universiteter.

Nå har Bjørknes International College i Oslo utviklet en studieplan for de helt unge, hvor studenter også kan komme inn direkte fra videregående skole. Det første året vil undervisningen foregå på

norsk, mens det meste av litteratur og eksamener skal være på engelsk. Det skal sikre en mykere overgang til de neste to årene på Flinders University i Adelaide i Sør-Australia.

– Jeg tror det er de som «vil forandre verden» som kommer til å søke dette studiet. Engasjement og samfunnsbevissthet vil sannsynligvis være en del av personligheten til studentene. Jeg ønsker også å få studenter med bakgrunn fra andre kulturer, sier Gunn Bjørnsen, fagansvarlig ved studiet på Bjørknes.

En 3-årig Bachelor kan sammenlignes med cand. mag, fordi den gir grunnlag for opptak til en Master. Året i Oslo skal gi en generell innfø-

ring i internasjonale forhold, med særlig vekt på utviklingsstudier, globalisering og internasjonale relasjoner. De kommende to årene blir på Flinders University, et anerkjent universitet og blant de første som etablerte et eget Centre for Development Studies.

Flinders-universitetet nevner en rekke karrieremuligheter for de som gjennomfører studiet – og det er ikke bare bistandsarbeider. De nevner også diplomati, internasjonal forskning og konsulentvirksomhet, journalistikk, menneskerettigheter, business og forsvarsrelaterte jobber.

Norfund investerer i asiatisk næringsliv

Norfund vedtok nylig å gå inn med 130 millioner kroner i fondet Aureos South East Asia Fund (ASEAF). Hensikten er å skape lønnsomme investeringer i små og mellomstore bedrifter i regionen, for slik å bidra til økt utvikling av privat næringsliv og økt sysselsetting.

– Asia er et stadig viktigere marked, uttaler investeringsdirektør i Norfund, Thor Svegård i en pressemelding, som har tro på både at fondet skal kunne bidra til å skape bedrifter samt at Norfund vil få god avkastning på sin investering.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Madagaskars president Marc Ravalomanana.
2. 16,6 milliarder kr.
3. FNs program for palestinske flyktninger
4. Frankrike.
5. Voldsforebygging i Sør-Afrika
6. Vulkansk utbrudd
7. Uruguay.
8. Myntenheten
9. De er alle øyer i Tanzania
10. Gull
11. Frankrike
12. Strikkhopp
13. Tse-tse-fluen
14. 4 (Botswana, Benin, Burundi og Burkina Faso)
15. Diamanter
16. En kasteløs person
17. Lollywood
18. Carlos Belo og José Ramos-Horta
19. Kandahar
20. Den store sjel.

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

- 15-19:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Spørrespalten er laget av **Mette Winther**.

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 21. desember

ALLE FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

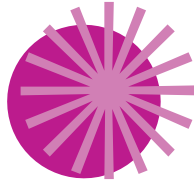
Sendes til:
bistandsaktuelt,
Norad, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Navn: .....

Adresse: .....

Postnr./sted: .....

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

Microsoft på swahili

Kjente dataprogrammer får afrikanske uttrykk

DAR ES SALAAM (b-a): Programvarekjempen Microsoft oversetter nå sine mest brukte dataprogrammer til swahili – med hjelp fra universiteter i Øst-Afrika og norsk bistand.

TANZANIA

• I TANZANIA:
VICTORIA BUHANZA

En viktig medspiller i arbeidet er Tanzania Press Centre (TPC), som får norske bistandsmidler til å styrke språket swahili i tanzanianske medier.

– Vi arbeider for å styrke bruken av swahili i alle medier, og et svært viktig skritt er å få oversatt den mest brukte programvaren i verden, forteller Sammy Makilla, som er leder i organisasjonen Tanzania Press Centre.

Makilla har vært journalist, redaktør og mediegründer i Tanzania gjennom 25 år. Han etablerte og var redaktør for avisen Majira, en swahiliavis som fortsatt kalles «Den fattige manns avis».

Kulturell kraft. – Jeg har alltid sett språket swahili som en frigjørende kraft i Tanzania og andre land i Øst-Afrika. Språket må brukes med kraft og selvtillit i all viktig kommunikasjon, sier Makilla.

Ved siden av samarbeidet med Microsoft arbeider presseorganisasjonen med utvikling av et opplæringsprogram for bruk av swahili i mediene. Det vil bli laget en serie håndbøker i ulike journalistiske fagområder, spesialtilpasset medier i Tanzania. Tidligere var alt slikt undervisningsmaterieell på engelsk.

Koordinert oversetting. Den norske økonomiske støtten blir brukt til utvikling av det nye undervisningsmateriellet og til koordinering av oversetting av programvaren.

– Initiativet fra TPC overfor Microsoft har utfordret programvarebedriften til å ta klare forpliktelser overfor databrukere i Øst-Afrika. Uten denne innsatsen hadde vi neppe fått Microsoft til å satse på swahili så raskt, sier Makilla.

Norsk støtte. Tanzania Press Centre har engasjert Per Kr. Lunden fra det norske konsulentfirmaet Assist Consulting som rådgiver for prosjektet. Lundens rolle har vært å koordinere og bidra til å balansere sterke språkinteresser i flere land.

– Dette prosjektet omfatter flere land der det brukes swahili, men de to viktigste landene er utvilsomt Tanzania og Kenya. Så langt har arbeidet vært konsentrert om oversettingen av Windows-programvaren. Status er at det nå foreligger en komplett ordliste på 2500 kjerneord som skal brukes i all videre overset-

Per Kr. Lunden fra Assist Consulting, Sammy Makilla og professor K.K. Kahigi (med ryggen til) har arbeidet nært sammen for å holde fart i oversetterarbeidet.

FOTO: MWANZO MILLINGA

Universitetsprofessor Kulikoyela Kahigi har ledet det faglige oversettingsarbeidet av ny Microsoft-programvare til swahili. Han har like ofte lett etter ord i afrikanske bantuspråk som i engelsk.

FOTO: MWANZO MILLINGA

ting av selve programvaren, forteller Lunden.

Kjerneordlisten er laget av språkvitere fra universitetene i Dar es Salaam, Zanzibar, Nairobi og Mombasa. Ifølge den norske konsulenten har ledelsen ved Microsofts regionkontor i Nairobi hele tiden vært aktive medspillere, sammen med IT-kyndige som kjenner Windows-programmet ut og inn.

Kjerneordlisten er nå til politisk godkjenning hos regjeringene i Tanzania, Kenya, Uganda, Rwanda og DR Kongo.

Moderne swahili. Arbeidsgruppen fra de østafrikanske universitetene har vært ledet av professor Kulikoye-

la Kahigi ved Universitetet i Dar es Salaam. Det er også dette universitet som har vært hovedbase for oversetterarbeidet.

– I arbeidsgruppen har vi arbeidet med stor respekt for hverandres innspill, og vi har også lekt oss fram til mange helt nye ord. Vi vil at swahili skal være et moderne og presist språk, og jeg ser med glede hvordan ungdommen utvikler språket, blant annet i rap-musikk, på internett-kaféer og i kommersielle radioprogrammer, forteller Kahigi.

Han har arbeidet med ordlister på swahili gjennom flere år, og er opptatt av den kraften et eget språk gir et land.

Data i utdanning. Oversettingen av Microsoft-programmene til swahili er et samarbeid mellom Microsofts kontor for Øst-Afrika, Tanzania Press Centre og fire universiteter i Tanzania og Kenya. Microsoft investerer i selve produksjonen av programvare på swahili.

Fra tidligere har den amerikanske IT-giganten oversatt Windows og Office til over 40 språk. Selskapets talsmenn hevder likevel at for Microsoft har en swahili-versjon av programvaren bare begrenset kommersiell interesse.

– Det er i de rike landene de store markedene ligger for oss. Vi vil også komme til å selge programvaren til en svært rimelig pris i Afrika. Ofte, for eksempel overfor skoler og universiteter, vil vi gi bort programvaren. I noen tilfeller vil vi gi bort både

programvare og maskinvare, forteller Microsofts prosjektleder Patrick Opiyo.

Ti prosent pc-brukere. Han mener det først og fremst er viktig for Microsoft å få flere databrukere i Øst-Afrika. I dag har rundt 10 prosent av befolkningen tilgang til en pc.

– Ved å introdusere Microsoft på swahili håper vi at antall brukere øker med fem prosent. Vi vil også at politikerne skal arbeide fram en klarere IT-politikk og innse hvor viktig informasjonsteknologi er i utviklingen av fattige land, sier Patrick Opiyo.

Han lover at swahili-utgaven av Microsoft-programmene vil bli afrikanske både i lyd, bilder og grafikk. Det er allerede plukket ut en Taarab Swahili-melodi som velkomst-låt når programmene åpnes.

FAKTA OM SWAHILI

- Swahili er offisielle språk i Tanzania og Kenya, og brukes også i nordre Malawi og Mosambik, østre deler av DR Kongo og i Uganda, Rwanda, Burundi og sørlige Etiopia.
- Det er trolig mellom 80 og 100 millioner swahili-brukere.
- De mest kjente swahili-ordene for oss er safari (reise), daktari (doktor), hakuna matata (ingen problemer) og jambo (hei).